

Hieronimus Magius
De tintinnabulis cum
notis Francisci Sweartii
Amst. 1664.

Hieronimus Magius De
Equulis cum notis Go-
thofredi Jungermannii
et appendice de Eculea
tormento et Sigonii,
Gallonii et Jurati
scriptis. Amst. 1664.

MAGIVS
DE
ANTINABVLLIS

P. Philip. sculp.

HIERONYMI MAGII
ANGLARENSIS.
DE
TINTINNABULIS
Liber Postumus.

FRANCISCUS SWEERTIUS F.
Antverp.

NOTIS *illustrabat.*

*Editio novissima aucta, emendata, &
figuris aeneis exornata.*

AMSTELODAMI,
Sumptibus ANDREÆ FRISII.
CICIDCLXIV.

CC
200
M2A
166A
Book case

*Amplissimo, Spectatissimo,
Doctissimoque
Viro,*

DOMINO

D. MATTHIÆ BODE,

Amico, Fautori, & Pa-
trono suo æternùm
colendo,

ANDREAS FRISIUS

S.

Agna quidem li-
terarum & eru-
ditionis in omni
fortunâ vis ac po-
testas est; sed longè maxi-

A 3 ma

ma in rebus adverſis : nec quidquam uſque adeò intolerabile & grave invenias, quod non æquo animo ferat bonis artibus probe munitum pectus. Exemplo nobis unus omnium inſtar **MAGIUS** erit, qui honeſto apud ſuos loco natus, multisque defunctus honoribus, cum expugnatâ **RHODO** in diram ſervitutem incidiffet, & jam civiliter pro mortuo haberetur, à ſolis literarum ſtudiis hujus tam adverſæ fortunæ ſolatia mutuatus eſt, idque tantâ animi ſecuritate

te

te & constantiâ, ut non servilibus ministeriis districtus, sed in ipsâ arce literatorum constitutus, universæ antiquitatis arbitrum egisse, & vivam quandam Bibliothecam circumtulisse videri possit. Et hæc quidem causa est, cur hoc tanti viri opus posthumum *Sweertius* doctissimis suis annotationibus, nos prælo, & novâ veste dignissimum judicaverimus. Ceterum cum pro more quærendus esset, cui offerretur hoc quicquid est operis, tu primus occurrebas. *Vir Am-*

plissime, quem & Magius
sibi si viveret lectorem, &
ego huic meæ editioni pa-
tronum designarem. Ete-
nim id longo rerum usu,
& variis per *Germaniam*,
Gallias, & *Italiam* peregri-
nationibus, assiduisque stu-
diis consecutus es, ut simul
judicare de aliorum scri-
ptis quàm optimè, & va-
rios fortunæ casus (quod
verè sapientis est) exigere
ad rationis trutinam possis.
Ac cæteras quidem dotes
tuas, ne vel modestiæ tuæ
gravis sim, aut palpum ti-
bi obtrudere velle videar,
nunc

nunc lubens mitto : id tantum mihi pace tuâ , & salvo pudore meo mihi dicere liceat , insignem tuam , quam toties expertus sum humanitatem , nullo non officiorum & honoris genere mihi dignissimam semper visam esse , cùm tamen per fortunæ meæ conditionem hæctenus nihil quidquam suppetierit quo testari animum in officia propendentem potuerim , religioni mihi ducerem si hanc occasionem negligere non solvendi , ut dicebam , sed agnoscendi debiti. Suscipe

igitur *Vir Amplissime* tabel-
lam hanc obligatoriam tam
benevolo, quàm benefi-
cia tua præstitisti animo,
& me quo cœpisti pede
amare perge.

TY-

TYPOGRAPHUS
LECTORI.

Promissis stamus be-
nignè lector, & Ma-
gi de *Tintinnabulis*
libellum ferius nonnihil,
sed cum aliquo tibi fœno-
re offerimus. Etenim præ-
ter *habitum Aaronis Sacer-*
dotalem, ac quæ huic ap-
penſa fuere *Tintinnabula*,
acceſſit & *Schema campa-*
narum harmonicarum, qua-
rum frequens in Belgio u-
ſus eſt: nec non *idea turris*
Piſanæ ſimul & *Bononiensis*,
A 6 qua-

quarum utraque in tantum
à perpendiculo declinat, ut
præsentem ruinam minita-
ri videatur. Hæc & talia
ad majus operis ornamen-
tum, & uberiolem eluci-
dationem mentis authoris
suo loco adjecta esse scias.
Tu his utere, fruere, & nos,
quod facturum te confidi-
mus, favore tuo prosequere.
Vale.

E L O-

E L O G I U M

HIERONYMI MAGII,
Potissimum è scriptis ejus.

HIERONYMUS MAGIUS
patriam habuit apud In-
subres Anglariam ditio-
nis Mediolanensis; quæ urbs &
alios parentum memoriâ doctri-
nâ claros viros protulit, in his
PETRUM MARTYREM, non
Etruscum illum, sed rerum
Hispanicarum ac novi orbis
per decades scriptorem: ma-
gnum quoque illud sæculi decus
tulit ANGELUM CANINIUM
eruditis linguis ad miraculum
eruditum: Syriacam enim
Grammaticam dedit, ac de
Hel-

Hellenismis aureum sanè opus, vertitque Simplicium in Epicteti enchiridion. Igitur MAGIUS litteris non leviter ab adolescentiâ tinctus, atque adeò, ut erat excitato ingenio fidaque memoria, imbutus, ad legendum se dabat, librorum ut belluo videretur. Quemcunque librum semel arripuisset, nulla nec obscuritate terreri, nec novitatis illecebra adduci potuit, ut de manibus deponeret, priusquam pervenisset ad metam. Audivit attentè FRANCISCUM ROBORTELLUM Utinensem Bononiæ Doctorem Eloquentiæ atque Historiæ, qui

qui cum CAROLO SIGONIO
de laude eruditionis sic conten-
debat, ut hic scriptis longè ante-
iret, ille sermone stupendus di-
cendique acrimoniâ omnium in
se ora vultusque converteret.
Hinc sitim affatim cùm litteris
atque historia explevisset, ad
Jurisprudentiam se, Græcis e-
tiam litteris probè instructus, sic
contulit, ut decurso demum spa-
tio scriptis eandem in lucem
evulgatis, illustrare non medio-
criter (ni fata impedissent) co-
gitaret. Multa enim id generis,
solemni quorundam more, po-
steros exspectare jubet, sed
spem mors intempesta elusit.

Edi-

*Edidit autem superstes hæc fe-
rè: Annotationes uberes post
Gybertum Longolium Belgam
in Æmilium Probum, de
vitâ excellentium Græciæ
Impp. à quo multa Dionysius
Lambinus audacèter mutuatus,
taciturnitate (ut ne nominare
quidem sustineat) ingrati vix
crimen effugit. Mox de mun-
di exustione & die judicii,
ex Stoicorum veterumque sen-
tentiâ copiosè disseruit, ac Ba-
sileæ utrumque opus foras abi-
re permisit. Adhæc Venetiis,
ubi & Typographis operam na-
vasse fertur, Variarum le-
ctionum, seu Miscellaneo-
rum*

rum libros IV. multæ sanè le-
ctiois argumenta. Iudex hinc
causarum militaris à Venetis in
Cyprum missus, jus dixit. Ob-
sessâ dein à Turcico exercitu
Famagustâ, quæ Salamis quon-
dam dicta, anno Virginei par-
tus supra millesimum & quin-
gentesimum primo & septuage-
simo, ac vertente anno, die V.
Augusti captâ, captivis contra
fidem datam à perfidâ natione
Christianis, & M. Antonio
Bragadino urbis Præfecto
(quod vel meminisse refugit ani-
mus) jussu Mustaphæ Bassæ,
vivo excoriato, **MAGIUS** cala-
mitatem non effugit, sed vivus
in

in hostium potestatem veniens, in Asiam abductus, servitum Iudex servit. O casum tristem ac miserandum! Conscripsit e memoria ferreas gestans catenas de Tintinnabulis commentarium, quibus Turciam carere animadverterat, quantum rerum thesaurus sit memoria, ostendens. Eum obtulit D. CAROLO RYMIO, nobili Gandavensi, qui Cæsaris Maximiliani Legatum Byzantii agebat, donavitque PHILIBERTUS RYMIUS Gandavensis Senator Soc. JESU Patribus, qui, ne labor funditus interiret, NOTIS nostris illustratum e-
xire

xire permiserunt, ut hæc qualia-
cunque qui leget, humanarum
rerum vicissitudinem calamita-
temque formidare assuescat.
Commentatus quoque erat paulò
antè, quàm à barbaro Mahome-
te Bassâ crudeliter strangulare-
tur, de Equuleo, ejusque quæ-
stionis formâ, à nemine hæctenus
rectè intellectuâ, quem THOMÆ
SEGHETO Britanno V. CL. po-
steritas feret acceptum. Atque
hæctenus quæ in lucem evulgata
leguntur. Adjiciam quæ passim
editurum se promiserat, præser-
tim Notis ad Æmilium Pro-
bum, si fortè apud incuriosos he-
redes adhuc delitescerent.

In

In Bucolica P. Virgilii Ma-
ronis.

De antiquorum prandiis
& cœnis.

Annotationes in A. Gel-
lium.

Hortorum libros.

De machinis *ex Heronis*
libro περὶ πολεμικῶν ὀργάνων.

De urbium expugnatio-
ne, *Italicè.*

De urbium propugnatio-
ne, *Italicè.*

De urbium architecturâ.

Necrotaphologia seu de
sepulchris & sepeliendi
ritu lib. x.

Miscellaneorum lib. iv.

Μικροβυστίας lib. v.

*Hæc ad Philologiam pertinent.
ad Ius verò Civile :*

Lexicon Iuris.

Annotationes in Institu-
tiones Juris.

Ad L. Juliam de adult. L.
Cùm vir nubit.

Apophyades ad Budæi
annotationes in Pande-
ctas.

*Amicis usus est familiariter
summæ eruditione viris, ut ferè è
studiorum morumque similitudi-
ne conjunctio firmaque nascitur
amicitia, in his PETRO AN-
GELIO BARGEO, principe æ-
vi sui Poëtarum, qui doctos il-
los*

los Κωνηγετικῶν post Oppianum
libros lusit; FRANC. item, ut
diximus, ROBORTELLO &
OBERTO GIFANIO Burano
Belga I. C. ac Philologo insi-
gni. Taceo ceteros.

P. LUDOVICUS MEDARDUS

In Libellum de

TINTINNABULIS.

C Ompedibus vinctus dum
Tintinnabula pulsat
MAGIUS, æra quidem, muta
sed æra ferit.

SWEERTIUS hæc eadem cala-
mo dum postuma tractat,
Quid facit? æra prius muta,
sonora facit.

IN-

INDEX CAPITUM

Libri de Tintinnabulis sive Campanis.

- D**E *Tintinnabuli* voce, & quam verè Joannes Tortellius, atque alii *Tintinnabula* apud antiquos fuisse negaverint. Cap. I.
- De primo *Tintinnabuli* inventore. C. II.
- De majoribus, publicisque antiquorum *Tintinnabulis*. Cap. III.
- De *Tintinnabulis* sepulcri Porſenæ Tuſcorum Regis. Cap. IV.
- Quis olim uſus eſſet *Tintinnabuli* in privatiſ Romanorum ædibus. Cap. V.
- An apud antiquos horæ, ut hodie, *Tintinnabuli* ſono diſtinguerentur, Luciani locus antea obſcurus declaratus. Cap. VI.
- Deæ Syriæ ſacerdotem uti conſueviſſe *Tintinnabulo*. Cap. VII.
- Bruta quoque *Tintinnabuli* ab uſu non excludi. Cap. VIII.
- De *Tintinnabulis* Hebræi Sacerdotis. Cap. IX.
- Quis minorum *Tintinnabulorum* publicè olim apud antiquos uſus. Cap. X.
- De

- De *Tintinnabulo* eorum, qui ad supplicium ducerentur, & triumphantis Imperatoris. Cap. XI.
- De antiquorum Tympano quod *Tintinnabula* multa contineret. Cap. XII
- De superiorum sæculorum castrensi Campanâ. Accursii locus declaratus. Cap. XIII.
- De virtute tinnitus æris, & *Tintinnabulorum*. Cap. XIV.
- Tintinnabulis*, Turcarum & Græcorum templa carere. De *Symandro*, & *Agiosydiro*. Cap. XV.
- De turribus, quæ *Tintinnabulis* dicantur. Cap. XVI.
- Tintinnabulorum*, five *Campanarum* tinnitu hodie è templorum turribus quibusdam in urbibus muficos concentus magnâ cum voluptate exprimi, Cap. XVII.
- De minorum *Tintinnabulorum* usu apud principes viros, & magistratus civitatum. Cap. XVIII.
- De *Tintinnabulis*, quæ ædium foribus alligantur. Cap. XIX.
- De *Campanarum* conficiendarum, & suspendendarum arte, & quâ ratione statere non magno earum pondus deprehendi possit. Cap. XX.

HIERONYMI MAGII
P R Æ F A T I O

*In librum de Tintinnabulis
sive Campanis,*

Ad Illustrissimum, & Magnanimum

D. D. CAROLUM RYM,
GANDAVENSEM,

Maximiliani *semper* Augusti
Imp. Oratorem.

PLAUTUM *Latinae lin-
guae auctorem nobilissi-
mum, Christianorum
Imperatoris semper Augusti
Orator illustrissime, in pistrino
è fabulis suis nonnullas scripsis-
se, mirum tibi fortasse aliquan-
do visum est. Mira prorsus res
modò tibi absque dubio videbi-
tur, me captivum, & Turcae ho-
minis servum, in ergastulo, li-
bris*

bris omnino, & memoriæ admi-
niculis carentem (vix enim tu-
nicatus è clade Cypricâ super-
fui) hunc de Tintinnabulis li-
bellum composuisse; ut Home-
rum omnigenæ alioqui virtutis
parentem mendacii quis insimu-
let, quod Jovem servis dimi-
dium mentis abstulisse, memoriæ
prodiderit. Quanquam Philo-
sophos, atque auctores non con-
temnendos, servos fuisse, Au-
lus Gellius, & Macrobius, ut
alios omittam, attestantur. Ve-
rùm enim verò, Heros, atque
here Illustrissime, illud te igno-
rare nolim, DEUM Opt. Maxi-
mum, qui me ex innumeris ter-
ræ, & maris periculis servavit,
huc perducto etiam præsto ad-
fuisse, videri facile posse: siqui-
dem ea ferè omnia mihi sugges-
sit,

*fit, quæ per ocium olim litteris
mandaveram, & Cyprum me-
cum detuleram, ut relegens a-
liquando ex animo graviores
curas, & molestias depellerem.
Quamobrem est quod eo etiam
nomine ejus numini gratias a-
gam immortales, præsertim
cum te, D. Illustrissime,
salutandi occasionem nactus
sim. Est enim in more posi-
tum, ut qui litteris operam
non pœnitendam navarunt,
quos conscripserint libros, ho-
noris ergò tui similibus princi-
pibus viris offerant, & hujus-
modi muneribus eorum gra-
tiam demereantur. Feci autem
libens ut hunc tibi librum di-
carem, cum præter DEUM
Optimum Max. in te uno hu-
jus calamitatis meæ salubre*

remedium positum esse, & ab te
vno salutem meam petendam es-
se intelligerem. Quandoquidem
tu Christianorum Imperatoris,
litteratorum hominum amato-
ris summi, Christianâ pietate,
& virtutum omnium choro in-
signis Legatus, non sine divino
numine in hanc urbem meliori-
bus auspiciis quàm Roma fue-
rit (ut Iustiniani Imp. verbis
utar) fundatam missus videris,
& præter maximi ponderis le-
gationem, oppressorum servitu-
te Christianorum patrocinium
susciperes, usque adeò, ut ad te
tanquam ad flaminem Dialem,
seu potius tanquam ad augustis-
simam Imperatoris statuam,
quod olim miserorum hominum,
præsertim servorum præsidium
esse consuevit, captivi Christia-
ni,

ni, qui huc frequentes è Christiano orbe devehuntur, ac protrahuntur, confugere, tuosque ad pedes provoluti auxilium exposcerent. Jure igitur, patrone optime, hoc ego quamvis exiguo munere salutandum, & colendum esse duxi, & ad te, tanquam ad MAXIMILIANI Incltyti Imperatoris Imperatoriis omnibus virtutibus refertam imaginem, ac statuam confugio, jure tuos ad pedes, Heros maxime, supplex procumbo, opemque implo-ro, & mihi omnino persuadeo, nullo te pacto Christiano homini deesse velle, præsertim cum is sim, qui scriptis meis pridem rem litterariam nonnihil promoverim, ac in futurum non parum promovere possim. Nam cum in bonarum litterarum stu-

*diis ætatem consumpserim , li-
 bros quinque de Mundi exu-
 stione, & die Judicii conscripsi,
 quos typis Basileæ Henricus
 Petri superioribus annis excu-
 dit : item commentaria in Æ-
 milium Probum, ejusdem Hen-
 rici prælo representata : præ-
 terea Miscellaneorum , seu
 Variarum lectionum libros
 quatuor, & alios * Italicâ lin-
 guâ non parvi momenti libros,
 quos Venetiis impressos, ac ubi-
 que venales te legisse, aut sal-
 tem apud Bibliopolas Viennæ
 Austriae, aut Pragæ conspexisse
 arbitror. Quibus libris tan-
 quam ingenuis, hic veluti verna
 à servo homine (proh dolor) in
 ergastulo genitus, editusque quo
 pacto*

* Ut de machinis Belgicis, de Ur-
 bium expugnatione.

*paçto rectè sociari possit, non
satis perspicio; nisi (quod fieri
posse video, ac spero) tam pro-
sperâ ille utatur fortunâ, ut me
postliminiÿ jure per te in pristi-
num statum facilè reducto, inge-
nuitatis beneficium adipisca-
tur. Si verò me spes minimè fal-
lat, & eam, quæ id præstet, mi-
hi citò diem illucescere videam;
te mihi Deum fuisse, posterita-
ti prodere ac prædicare poterò,
ac dum vivam cum Virgilio de
te semper loquar,*

Namque erit ille mihi semper deus,
illius aram
Sæpe tener nostris ab ovilibus im-
buet agnus.

*Tibi vitam, tibi libertatem,
quâ nihil mortalibus, ac etiam
brutis, carius esse consuevit,
tibi fortunas omnes debebo.*

*Variis periculorum fluctibus ja-
ctatus, jam prosperâ ac secundâ
aurâ, Illustrissime D. in ædes
tuas tanquam in portum me
propelli, videre videor, jam li-
men saluto, jam postes, jam atrii
pavimentum exosculor, & ab
atriensibus servis excipior: jam
raso capite, hoc est (ut rectè Eu-
tropius ait) servitute deterfâ,
pileum Pannonicum (pileum o-
lim signum fuisse libertatis, opti-
mè nosti) tuis è manibus acci-
pio: te Dominum meum, te
Deum saluto: jam longarum
ærumnarum, jam duri laboris,
minarum herilium obliviscor.
Sed jam tempus est ut ad pro-
positam de Tintinnabulis seu
Campanis tractationem deve-
niamus.*

De

D E
TINTINNABULI

Voce, & quàm verè

JOANNES TORTELLIUS,

atque alii *Tintinnabula* apud
antiquos fuisse ne-
gaverint.

C A P. I.

INter multa, Orator
Illustrissime, quæ ho-
mines jure sociati ex-
cogitarunt, non postremum
sibi locum vendicant TIN-
TINNABULA: siquidem his
commodè diei noctisque horæ
distinguuntur, magistratus, co-
mitia minora, majoraque con-
vocantur, sacerdotes divinum
ad cultum, & multi mórtales
ex urbe quamvis magnâ exci-

B § tan-

tantur, & sonitu crepituque non ingrato, ut in ecclesias frequentes conveniant, allici, & quasi rogari consueverunt: & quibus, cùm ad arma accerfiri cives oportuerit, hominum corda, mentesque ad dimicandum accenduntur; ut multos nunc TINTINNABULORUM alios usus, de quibus infra scripturi sumus, omit- tam. De his, cùm neminem, qui ad hanc usque diem latè pertractaverit, repererim, scribere, & pro viribus posteritati prodere visum est. Ac quia omnis de TINTINNABULIS sermo futurus est, antea de *Tintinnabuli* voce aliqua protulisse par est.

Est igitur sciendum, sono-
rum

rum hoc instrumentum non simplici nomenclaturâ significari; siquidem *Tintinnabulum*, *Petasus*, *Codo*, *Nola*, & *Campana*, & *Lebes*, à scriptoribus dicitur.

TINTINNABULUM à *tinnitu*, quem, dum pulsatur, edere solet, dici arbitror: tinnitus autem æris est; & ex ære primum, mox ex ære, stanno, plumbo, argentoque nonnunquam admistis, fieri Tintinnabula consueviffe, nemini dubium est. *Æs* autem ab aëre, sine quo vox, sonusque fieri non possunt, ut è vocis definitione apud Aristotelem, Avicennam, atque alios patet, Galeotus Martius Narniensis, olim *Mathiæ Corvino* Pannoniæ
B 6   Regi

4 *Hieronymi Magii,*

Regi in litteris præceptor, & in castris miles, testatur appellatum, in libro, quem *de doctrinâ promiscuâ* conscripsit; nullum namque ex metallis perinde ac æs sonorum esse dicit; nisi in argento ille mentiri videatur. Sed hoc alterius loci est. Illud autem *Bulum*, in voce *Tintinnabulum*, nihil omnino significat, sed est quædam vocabuli productio, ut in *prostibulo*, *mandibula*, *incitabulo*, *mendicabulo*, & aliis hujusmodi non paucis. Tinnitus autem, qui pulsato hoc instrumento fieri solet; voce hac optimè exprimitur, ut in voce *bovis*, *boatus*; etenim tintinnire æra solent, id est, *Tin*, *Tin*, pulsata perfonare.

lib. de Tintinnabulis. 5

nare. A *tinnitu* igitur, five à voce *Tin, Tin*, quæ cùm æs increpuit, editur, *Tintinnabulum* dici, tam apertum est, ut hujus rei gratiâ nullam Grammaticorum scholam nobis sit necessarium ingredi.

PETASUM dici majus tintinnabulum, à *petasi*, id est, galeri formâ & similitudine, nemini obscurum esse videtur. *Petasum* autem à Varrone in tholo hujusmodi instrumentum appellari (si memoriâ fidei, in deposito utor) aliquando animaverti : quanquam & in Laconico clypeus æreus ; per cujus deductionem, & reductionem calor augeri, vel imminui consuevisset sic dicitur ; ut apud Vitruvium,

6 *Hieronimi Magii,*

vium, ubi de balneo agit, perspicere licet. Quem clypeum in thermis ac balneis pulsari consuevisse, & à Martiale significari, *libro XIV. Epigrammatum*, ubi ait, *sonat æs thermarum*, sunt qui non sine errore affirmant: siquidem verum tintinnabulum, ut infra suo loco demonstrabitur, pulsari in thermis consuevit, ut homines lavatum atque unctum convenirent.

CODONES à Græcis Tintinnabula nuncupari, nemo est qui nesciat. *Codones* autem dici, eo quod dum moventur sonum & quasi cantum edere solent; Græcâ, ut par est, etymologiâ, testantur Johannes Grammaticus in Commentariis.

riis in libros Aristotolis de Animâ & Suidas in Lexico suo, five Collectaneis. tametsi à formâ & similitudine capitum plantæ papaveris, quæ *Codonum* voce à Græcis significantur, *codones* dici tintinnabula, aliquis non sine ratione fortasse contendet.

NOLÆ etymologiam in obscuro positam esse, affirmare ausim; etsi nonnulli, ut Polydorus Virgilius de Inventoribus rerum, *lib. III. cap. XVIII.* & alii tintinnabulum dici *Nolam* crediderint, à Nolâ Campaniæ urbe, cujus Episcopus Paulinus nolæ, five campanæ inventor fuerit: quâ in re halucinantur. nam ante Paulinum Episcopum Nolanum, de quo
Gen-

8 *Hieronimi Magii,*

Gennadius in additamentis ad D. Hieronymi librum de Viris illustribus scribens nihil tale profert, *Nolæ* mentionem fecit Quintilianus, qui Domitiani Imperatoris ætate floruit. Satis enim illud tritum est sermone proverbium, *In cubiculo nota.*

CAMPANAM quoque à Campaniæ urbe prænotatâ dictam, opinantur, ab ære scilicet Campano, vel quod in urbe Campaniæ primùm reperta sit. Sanè à Temesa, Campaniæ urbe, in quâ æris vis ingens extiterit, quidam ab Ovidio in Fastis libro v. *Temesea æra* dici autumant. Ego quod *Campanæ* vocabulum in antiquis scriptoribus minimè legatur

gatur (apud Divum Hieronymum duntaxat, qui nova, & parum Latina verba sæpius usurpat, *Campanæ* mentionem in Regulâ sanctimonialium reperio) Gotthicam vocem, vel ab artifice Campanarum præcellente, cùm frequens nolarum, sive tintinnabulorum majorum usus in ecclesiis esse & cœnobiis cœpisset, *Campanam* dictam fuisse censuerim. Suum tamen hac in re cuique iudicium liberum esto.

DODONÆOS *lebetes*, qui in proverbium migraverint, in Jovis Dodonæi templo, ubi sacerdotibus responsa dabantur, sonora ex ære tintinnabula à quibusdam dici, & à similitudine lebetum sic vocitata, haud

10 *Hieronymi Magii,*

haudquaquam ignoramus : quibus calculum nostrum libenter adderemus, si veterum non ambiguis auctoritatibus niterentur. Verùm si non campanæ fuerint Lebetes illi, eos tamen campanis non omnino ab similes extitisse, credendum est; ut maximè sonori in proverbium asciti sint.

Illud postremò, quod ad Tintinnabuli varia nomina attinet, minimè est silentio involvendum, Franciscum Petrarcham, hominem suæ ætatis non indoctum omninò, in vernaculis suis cantionibus, campanas, *SQUILLAS* appellasse, voce non quidem, ut ego arbitror, Italicâ Tuscâve, sed è Galliâ desumptâ.

Inde

Inde apud nostrates verbum,
Squillare.

Sed de *Tintinnabuli* nominibus, hæc dixisse sufficiat. nunc ad reliqua pergamus.

Joannes Tortellius Aretinus, Laurentii Vallæ amicus, cujus lexicon omnino non contemnendum legimus, quòd Tintinnabuli, sive Campanæ frequentem in auctori- bus mentionem non observasset, campanas apud antiquos in usu fuisse negavit: in cujus sententiam & alii discesserunt. Verùm Galeotus Martius in eo, quem suprà citavimus, libro, Tortellium eo nomine reprehendit non injuriâ, tametsi *miserum, & somniorum scriptorem*, exulcerato animo, & ini-
quo

quo appellet. Quanquam fortasse Tortellius sensit de campanæ, quem suâ ætate conspicebat usu, scilicet in templorum turribus. Quod si verum sit, eum ego à Galeoti notâ defendendum puto : nam hujusmodi turres tintinnabulis sonoras veterum Christianorum vel etiam Ethnicorum templa habuisse antiquitus, minimè legimus.

C A P. II.

De primo Tintinnabuli inventore.

UT rerum multarum, ita & Tintinnabuli inventorem ignorari sæculorum culpâ certo scimus. Plinius, qui in
libris

libris naturalis historiæ *libro VII. capite LV.* Tintinnabulorum, quæ sepulchro Porsenæ Regis Tuscorum imminerent mentionem facit, & caput unum satis prolixum rerum inventoribus dicavit, nihil omnino de Tintinnabuli inventore protulit. Paulino Episcopo Nolano, viro admodum sancto, Tintinnabuli inventum nonnulli adscribunt, quâ de re apud Polydorum Virgilium in libris de inventoribus rerum. Franciscus Petrarca, & alii, ac novissimè Panuinius, Sabinianum Pontificem Romanum in eum, quem hodie cernimus, usum, templorum turribus campanas primum imposuisse testantur. Divus
Hic-

Hieronimus in Regulâ sanctimonialium, campanellæ sonitu in unum convocari jubet sanctimoniales, & à *campanâ*, *campanilem*, seu potius *campanalem sonitum* appellat. Ego ut parvorum Tintinnabulorum usum in coenobiis antiquitus extitisse affirmaverim, cum & in privatis nobiliorum ædibus, ut infra patebit, agnoscat, ita audacter negaverim, Christianos homines campanis, altioribus templorum pinnis, aut turribus impositis, antiquioribus sæculis accersiri consuevisse; cum sub ista Christianæ fidei initia, ac succedentibus etiam temporibus, Christianum nomen esset invidiosum; adeò
ut

ut. *Judaica superstitio*, fides nostra in Pandectis à Jureconsulto Ethnico (quod Andreas Alciatus *In Parergis.* optimè aliquando adnotavit) appelletur; ac oporteret clam in ecclesias convenire, non pulsatis tintinnabulis; quòd ea res amplioris securitatis, & auctoritatis non parùm præ se ferret. Sanè Plinius Cæcilius in epistolâ ad Trajanum Imperatorem, ubi de Christianis, & Christianorum conventu, & communione agit, cùm omnia, quæ facerent Christiani, exequatur diligentissimè, hujusmodi Tintinnabulorum nullam facit mentionem; alioqui, si fuissent in usu, cùm res esset momenti non parvi, silentio

16 *Hieronymi Magii,*

silentio non transmissurus. Quamobrem existimaverim tunc Christianos editis locis turribusque Tintinnabula impo-
posuisse, atque suspendisse, cum Ethnicorum principum odia jam satis refrixissent, ac piorum Ecclesia caput Martyrum sanctorum cruore non tam foedatum quam exornatum extollere cœpisset.

C A P. III.

De majoribus, publicisque antiquorum Tintinnabulis.

NEMINI, qui in humanioribus litteris vel parum fuerit versatus, obscurum esse debet, antiquos non solum
minora,

minora, sed etiam majora tintinnabula usurpasse. Notum fatis est illud * Martialis,

— *Sonat æs thermarum, ponne pilam.*

Virgine vis sola lotus abire domum?

Quanquam sunt qui illud æs ad clypeum æreum referant, qui cathenâ pendeat ex orbiculari fenestrâ fornicis Laco-
nici, per cujus deductionem, ac reductionem, nunc augebatur, nunc imminuebatur calor; de quo clypeo mentionem facit Vitruvius. In Laco-
nico tamen Pisano, qui integer adhuc è maximis thermis ad portam, qua itur Lucam,

* *Redde pilam, sonat æs thermarum, ludere pergis?*

ſpectatur, & de quo Robertellus meus libellum edidit (ut hoc obiter adnotemus) non ut in ceteris, orbicularis fenestra in fornicis medio ſpectatur, ſed multilatera, & alia multæ circum quadrilateræ alterâ parte longiores, quas, pendente è media clypeo, ſpeculari lapide, aut velo, aliâve materiâ, quæ lucem tranſmitteret, claudi conſueviſſe, ne vapor ſtatim efflueret, facile crediderim. Nunc ad rem noſtram redeamus. Quid de clypeo illo exiſtimant, magno, ut mihi videtur, in errore verſantur; quod unius duntaxat ſcriptoris auctoritate apertum facio. Siquidem *Ælius Spartianus* ait, neſcio quem

quem Romanum Imperatorem è thermis *tintinnabulum* amovisse. Si verò aliquis *tintinnabulum* pro clypeo illo accipi contendat, erroris facile convinci poterit. Nam amoto è thermis, id est Laconico, æreo clypeo, haud satis intelligo, quo pacto sudatorii ratio constaret. Adhæc si clypeum pulsari consuevisse dicamus, ut hoc pacto lavaturi convoarentur, non satis perspicio, quàm commodè id fieri posset, illo ex alto satis loco propendente. Altum namque Laconici Pisani fornicem esse unusquisque videre potest: locus enim Robortelli curâ, dum humaniores litteras in Pisano gymnasio profiteretur, optimè

fuit repurgatus. Quod si è superiore fornicis parte malleo, vel aliâ prædurâ materiâ clypeum tundi solitum, suspicetur aliquis; & hic videat quàm rectè id, & sine cathenæ deductione, ut calor exhalaret, ac sudatorium nonnihil refrigereret, fieri potuerit. Accedat eo, quod cùm thermarum constructio latè pateret, usque adeò ut Romæ thermæ Diocletianæ, quantum hodie è ruinis cognoscere licet, municipii magnitudinem facile æquarent, sonus ex ictu clypei intra fornicem illum, clausumque locum editus, ad omnes, qui in thermis agerent, & lavaturi convenissent, pervadere non poterat. Nec ad
rem

rem pertinet, si quis dicat, locum, in quo lavaturi pilâ prius exercebantur, fuisse Laconico proximum, ut vel à surdastris clypei sonus audiretur: nam respondeo, tinnitum æris thermarum, hoc est tintinnabuli, quo de agimus, procul etiam audiri, & percipi consuevisse, ut non solum qui pilâ exercebantur, & in thermas convenissent, sed & qui à thermis longè abessent convocarentur lavatum: quod Ciceronis auctoritate probatur; siquidem in Tusculanis (nisi me fallit in loci indicio memoria) ait, *simulatque increpuiisset*, id est (ut ego interpretor) thermarum Tintinnabulum tinnitum edidisset, *Romanos,*

22 *Hieronymi Magii,*

relictis Philosophis & præceptoribus, unctum (nam qui lavissent, ungebantur) irresolitos. Sed in re aperta testibus utor non necessariis.

Tintinnabulorum majorum non solum in thermis, sed etiam in aliis urbium partibus, si non apud Romanos, saltem apud alias nationes nonnullas, locum fuisse ad convocandos in mercatum homines, ex Strabone *libro XIV. Geographiæ* cognoscere est: rem enim non fictam, sed factam Jassi refert, scitu dignam, Citharædum canentem eam in urbe, homines non paucos circumstetisse; eos è re nata universos, præter surdastrum, statim discessisse; ci-
tha-

tharœdum ad furdastrum conversum, illi gratias agere cœpisse eo nomine, quod cùm ad tintinnabuli sonum reliqui omnes eum reliquissent, solus ille auditor perstitisset; quâ re furdaster cognitâ, vale homini dixerit, quòd sonus ille jam vendi pisces indicaret. Credere autem par est, tintinnabulum illud Jassicum, & magnum fuisse, & edito loco suspensum, ut ab omnibus civibus illius posset sonitus audiri. Alia de majoribus, publicisque tintinnabulis à me hætenus non sunt observata, quamobrem hic caput re-
primo.

C A P. IV.

*De Tintinnabulis Sepulchri
Porsenæ Tuscorum
Regis.*

MARCUS ille Varro, qui quòd multa mandaverit litteris, Polygraphotatos dictus est, Porsenæ antiqui Tuscorum Regis sepulchrum graphicè appinxit, ut perspicere licet apud Plinium in libris naturalis historiæ : nam Varronis opera, præter pauca, quæ ad ætatem nostram pervenerunt, desiderantur. Huic sepulchro, quantum memoriâ assequi possum (nam libris omnino, ut patet, destitutus sum) quatuor erant pyramides

des adstructæ, supremæ pyramidum partes cathenis iungebantur, à quibus tintinnabula non pauca propendebant, quæ cum flarent venti, concussa, sonitum, qui longè pervagaretur, edebant. Hæc autem tintinnabula non admodum magna fuisse, haud ægrè crediderim, siquidem maxima, aut saltem mediocria ventis agitari, aut permoveri nequeunt, ut tam manifestum est, quàm quod manifestissimum.

C A P. V.

Quis olim usus esset Tintinnabuli in privatis Romanorum ædibus.

LUCIANUS Samofatensis agens de his, quæ mercede conductis viris doctis Romæ solerent usu venire, inter cetera, quæ doctè admodum atque eleganter conscripsit, ait *in ditiorum ædibus familiam tintinnabuli sono excitari consuevisse.* Ædes enim cùm amplissimas haberent Romani, cujus rei nos adhuc admonent ruinæ; & feryorum greges, quod hodie Turcæ faciunt, possiderent, domique, ut villi-
COS

cos omittamus, alerent; tintinnabulis (quemadmodum in monachorum cœnobiis est in more positum) familiam mane excitandam curare aliâ re ullâ, quàm tintinnabuli concrepatione, & tinnitu, non potuisse commodè, est omnino manifestum. Hodie etiam Romæ videmus ampliores, quàm par sit purpuratorum Flaminum sive Cardinalium, & principum familias pransum, cœnatumque tintinnabulis in superioribus ædium partibus suspensis, convocari; adeò ut non solum qui domi sunt, sed etiam qui domo absunt sonum audiant, & sui quisque domestici tintinnabuli tinnitum,

28 *Hieronymi Magii,*
multis personantibus, agnoscat.

C A P. VI.

An apud antiquos horæ, ut hodie, tintinnabuli sono distinguerentur. Luciani locus antea obscurus, declaratus.

ADMONENT me superiora, ut Luciani locum antea obscurissimum, apertum, perspicuumque reddam. Existimant nonnulli, apud antiquos, diei, noctisque horas tintinnabuli majoris sono distingui & significari consuevisse, eâ solùm auctoritate innixi, quòd Lucianus litteris prodiderit, *horas per aquam & sonitum suâ etate demonstratas.*

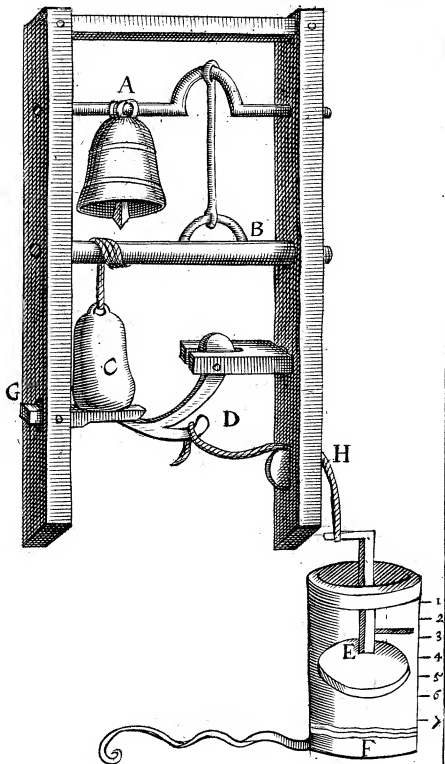
in

in quorum ego aliquando sententiam pedibus discessi. Verùm postea factum est ut aliud sentirem, quod esset absque dubio probabilius. Primum enim cœpi mecum ad dubitare, quod Plinius, qui res hujusmodi multas exequitur, & Vitruvius, descriptis antiquorum solariis, id est horologiis, quæ in sole, umbrâ horas (quod etiam hodie fieri videmus) distinguebant, ac transeuntibus demonstrabant, nihil omnino de sonoro horologio loquantur, nullâque ejusmodi arte non vulgari instrumenti fabrefacti mentio apud antiquos scriptores reperitur. Mox accidit ut Johannes Nicolaus Justus, affinis meus,

meus, ac vir doctus, libriverteris mihi copiam faceret, in quo, præter alia multa instrumenta horologium, quod per aquam & sonitum constaret, Luciani horologio non ab simile, graphicè delineatum: cujus formam utcunque hîc apponendam esse duxi, ut quisque Luciani locum nullo negotio cognoscat.

A Tintinnabulum. B Axis, cui alligatur funis, à quo pondus aliquod pendeat. C Pondus. G Lignum in quo pondus quiescit. D Uncus continens pondus ad tempus; ne dilabatur. F Aqua paulatim subsidens. E Orbis è subere, continens ferrum adfixum,

fixum, horarum indicem, cujus pondere cum aqua è parvo foramine vitreæ clepshydræ dilapsa paulatim, subsederit, uncus D funiculo H designato retrahitur: quare fit ut lignum G declinet, & eo declinante, pondereque dilabente, axis B volvatur, & axi A volvendi causam præbeat, unde tintinnabulum concutiatur, & increpet. Jam vides Luciani horologium clepshydrâ, & tintinnabulo constans.

C A P. VII.

Deæ Syriæ Sacerdotem uti consueviffe Tintinnabulo.

A Nte quàm Lucianum dimittimus, illud nolim lectorem ignorare, Syriæ Deæ sacerdotem, ut idem auctor litteris prodidit, tintinnabulo uti consueviffe. Ait namque, *ante Syriæ Deæ templum phallos duos miræ altitudinis fuisse statutos: in hos sacerdotem eâ solitum arte conscendere, quâ Syri palmas altiores, nimirum fune caudici advoluto* (duplicem hunc esse oportuit, ut dum in altero pedes ejus, qui conscendere vellet, consistent,

34 *Hieronimi Magii,*

rent, alter altius promoveretur) *ac paulatim ad superiores partes protracto. cum verò ad summas phalli partes pervenisset, orare, sacra facere, ac inclamare consuevisse, atque interim tintinnabulo sonum edere, ut verbis tinnitus sociaretur.* Æs namque in sacris non modicam vim habere, existimabat antiquitas. Sunt præterea qui putent, Dæ ejusdem sacerdotes, qui stipem non modicam passim emendicantes, sive potius corradentes, colligerent (hos Cicero in libris de legibus, *domos exhaurire & urbem superstitione implere* dicit) tintinnabula usurpasse; visiturque inter antiquorum statuas, Romæ opinor,

nor,

nor, sacerdos hujusmodi cum
pera, & tintinnabulo. More
non abfimili apud Italos no-
stros, qui Divi Antonii fratres
nuncupantur, passim eleëmo-
synas colligentes, statim atque
in pagos, & vicinias pervene-
rint, tintinnabula movent,
quod tinnitus Religionem
quandam præ se ferat (etenim
Divum Antonium cum tin-
tinnabulo appingi videmus) &
eos, qui aliquid daturi sint, ac-
cerfat. Eodem, cum iis, qui
benignè fecerunt, piè salutem
æternam à DEO expostulant,
identidem personant. Quod
& Isiacos fecisse arbitror.

Quæ

Quæ modo dicta sunt à Magio nostro de Syria Deæ sacerdotibus, mirum in modum convenire mihi mihi videntur cum iis, quæ de certis quibusdam Religiosis apud Turcas narrat Nicolaus Nicolai, in libris *de moribus diversarum gentium*; siquidem refert inter Saracenos inveniri genus quoddam Religiosorum, vel potius Hypocritarum, quibus volupe sit, vitam aliquo modo solitariam agere inter feras, ut pote Lupos, Cervos, Urfos, Aquilas, & istius generis alia animalia, quæ quidem ideo domi suæ alunt, ut viri sanctitate præditi censeantur, re ipsâ tamen ut in solitudine quam minimè soli sint, hisce enim animalibus domitis, tempus & ocium fallunt. Cùm autem vivant ex eo quod ex prætereuntium liberalitate iis subministratur, quoties parcius sibi elemosynas offerri vident, latebris relictis civitates petunt, Ursu vel Cervu manu ducentes, ex quorum collo pendeat Tintinnabulum quo populum, aut eos qui aliquid daturi sint convocent, in hanc formam.

C A P. VIII.

*Bruta quoque tintinnabuli ab
usu non excludi.*

NON solum autem homines, sed etiam bruta, quæ sub hominis imperio degerent (hæc *pecudum* nomine appellari, Laurentius Valla in *Elegantiiis* testatum reliquit) hominis tamen arte, olim tintinnabulis personabant. Strabo auctor est, pecudibus fuisse adalligata tintinnabula, ut tintinitu noxiæ feræ ab ipsis arcerentur. Hodie quoque pastores, more antiquo perdurante, ovium, caprarum, suum, bo-um, equorumque collo tintinnabu-

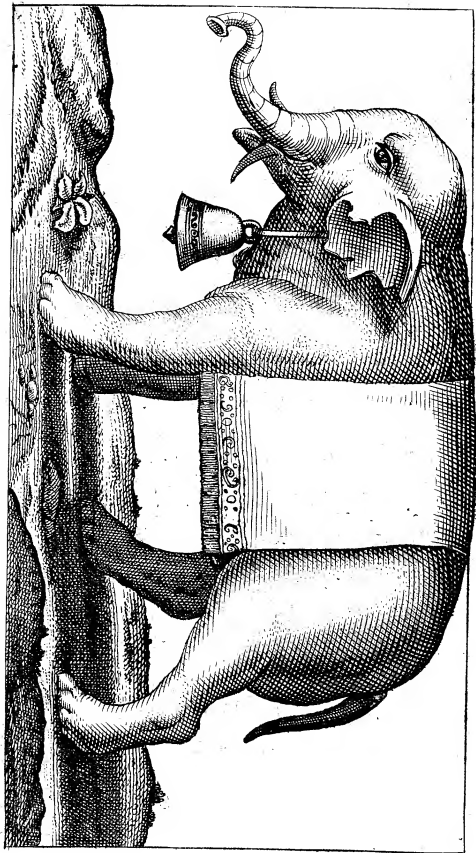

nabula aptare solent, non ad terrendas feras (nam & pecora, quæ tintinnabula gestant, à feris impeti, & necari experimenta non semel docuerunt) sed ad deprehendum quibus in locis nemorum, montium, valliumque oberrent, atque hac ratione longæ inquisitionis labor absit. Præterea existimant, tintinnabuli sono pecora, perinde ac tibiæ, gaudere & pinguescere: quamquam ea quod non sint harmonicè composita, harmoniâ oblectari, negant Philosophi; sed quàm verè, ipsi viderint. Equidem in mari è navi sæpius perspexi sibilo Delphinos à nautis allici, & quasi præ gaudio exultare, atque detineri.

40 *Hieronimi Magii,*

tineri. Pastorum quoque fistulis cervos fisti, & quâdam quasi dulcedine capi, cognitum est; possumque ego testari, me Anglaræ cicurem carduelem spectasse non semel, qui, fidibus canente citharædo, mirum in modum exultaret, & per mille vocum discrimina (ut Ovidii verbis utar) cantum ederet; citharædo quiescente, & ille quoque quiesceret, ac sileret: ut quisque facilè intelligere posset, aviculam à vi musicâ in hominis morem permoveri.

Olim oblectamenti, atque ornatûs gratiâ muliones, atque agafones equis, mulisque tintinnabula alligabant, quod & hodie passim fieri videmus. Quamobrem **Lucianum**

num primum, mox Apulejum a finis illis suis egregiis tintinnabula suspendisse videmus. Romæ quoque in antiquis marmoribus, & sculpturis, visuntur elephanti, è quorum collo propendent tintinnabula; quam rem & in vetusto numismate me olim observasse memini hac formâ.

Hodie in multiplici tintinnabulorum usu non solum quadrupedibus sed etiam avibus tintinnabula alligantur: siquidem hieracarii, quos *Accipitrarios* Latinè vocamus, aquilis, maioribus, minoribusque accipitribus tintinnabula alii ærea, alii argentea coriaceis compedibus assuunt eâ
de

de causâ, ut cùm evolaverint, atque inter arbores fruticesque confederint, nec veniant in conspectum, facilè possint inveniri.

C A P. I X.

*De Tintinnabulis Hebræi
Sacerdotis.*

NON sine piaculo sacerdotis Hebræi tintinnabula, cum omnia, vel minima quæque antiquorum persequamur, hic omitti posse videntur. Quamobrem & de his mentionem faciendam esse duximus, præsertim cùm & Plutarchus in Symposiacis suis quæstionibus,

tametsi à fide nostrâ multum alienus, de his scriptum aliquid reliquerit. Neminem, qui vel à limine * sacras litteras salutaverit, latet, Hebræorum multæ, ut par erat, existimationis sacerdotem, in extremâ vestimenti orâ, tinnabula multa sonora, mespila, ac mala punica identidem sonora, utpote quæ metallica essent, & vacua, pilulasque ferreas, aut æreas ad eundem tinnitum continerent introrsum, cum in sancta sanctorum ingrederetur, gestare consuevisse, ut dum graderetur, sonitus multiplex ab

*Exod. 39. *Josephus lib. 3. antiq. Origenes in Exod. cap. 35. Polyd. Virg. lib. VI. cap. XII.*

his, qui in templum convenissent, facile posset audiri. Quorum symbolicam, atque arcanam significationem Divus Hieronymus pluribus docet, referens ea ad elementa, & tonitrua. cujus verba, quòd libris in ergastulo omnino (quod alias diximus) caream, non adscribo; quod in multis aliis auctorum, quæ à nobis advocantur, testimoniis facere cogimur, ut etiam eâ de de causâ veniam ab humano lectore impetraturi simus, si sæpius, quàm in aliis quæ in vulgus edidimus scriptionibus, hîc memoriæ vitio erraverimus.

C A P. X.

Quis minorum Tintinnabulorum publicè olim apud antiquos usus esset.

TINTINNABULORUM majorum quis usus esset publicè, apud antiquos, satis, opinor, supra fuit à nobis demonstratum. Nunc est de minoribus agendum : quanquam & huc spectant Hebraica tintinnabula, quorum superiore capite facta est mentio. Parva namque erant, utpote quæ vestis oræ, sive limbo assuerentur ab eâ pendere possent, & à sacerdote non magno labore gestarentur: ac non solùm parva,

D 4. sed

48 *Hieronimi Magii,*

sed publicum in usum, ut patet, ascita.

Aristophanes in Avibus, ubi de ridiculâ illâ civitate agit, jubet Codonophorum, hoc est, *tintinnabuli gestatorem*, circumcurrere: inquit enim κωδωνοφορῶν περιτρεχῶν. ad quæ verba Scholiastes Græcus, vir doctus, scriptum reliquit, eos, qui circumibant urbem, & phylacas, id est *excubias ac vigiles*, gestare consuevisse tintinnabula, ut num vigiles verè vigiles essent, deprehendere possent, quod ipsum & ab Hesychio V. Κωδωνοφορῶν scriptum me Fammochustæ Cypri superiore anno legisse memini. Deprehendendi verò modus tintinnabulo quis esset, non produunt.

dunt. Quamquam conjecturæ locus est, Codonophorum circumcurrentem (eos hodie, qui id muneris obeunt, *Rondam* vocari vulgò, fatis est notum) tintinnabulo personare solitum; cui si non statim vigiles occurrissent, vel assurrexissent, eos minimè vigilasse, sed tinnitu è somno excitatos fuisse, apertum erat. Morem hunc tintinnabulo circumeundi vigiliis in urbibus, apud antiquos Græcos duntaxat extitisse censuerim; siquidem maximè antiquum, & antiquæ comœdiæ scriptorem Aristophanem fuisse scimus; & nihil tale historici, siue Græcos siue Latinos quæras, in urbibus factum esse dicunt. Romanos,

50 *Hieronimi Magii,*

dum vigiles mutarent, buccinâ canere, non tintinnabulo uti consueviffe, constat; quod * Lucanus significat, dum ait:

Et jam quarta canit venturam buccina lucem.

Germani verò nostrâ ætate, cùm vigiles mutant, tympanum pulsant, & tibiâ canunt.

Præter Codonophoros, qui phylacas circumirent, erant & alii Codonophori, qui atrati funus præcedebant, de quibus Suidas, & post Suidam Gulielmus Budæus. Funeri autem adhiberi consueviffe arbitror, tum ut ad spectandam funebrem pompam homines ac-

* *Propertius.*

lib. de Tintinnabulis. 51
cerferentur, tum ut Flaminem Dialectem admonerent funeris, ne ille ex improviseo funeri occurreret, & funebribus tibiis auditis pollueretur. Funebres namque tibiae Flamini Dialecti audire non licuit, quamvis funus exequi poterat; ut est ab Aulo Gellio, *libro x. Noct. Attic. capito xv.* observatum.

C A P. XI.

De Tintinnabulo eorum, qui ad supplicium ducerentur, & triumphantis Imperatoris.

ZONARAS *libro II,* Græcus historicus non omnino contemnendus, (cujus scripta
D 6   supe-

superioribus annis carie obfita, in Græciâ reperta sunt) auctor est, consueviffe, è fontium collo tintinnabulum suspendi dum ad supplicium ducerentur, ne ex eorum improvifo contactu aliquis pollueretur: siquidem tintinnabuli sono audito eos vitare unicuique integrum fuit. Ex hac consuetudine factum est, si eidem Zonaræ credimus, ut triumphantis Imperatoris curru tintinnabulum cum scutica, five flagro adalligaretur, quibus instrumentis, quorum usus plectendis hominibus esset, in magnæ felicitatis cumulo Imperator admoneretur, ne plus quàm par esset efferri ac superbire vellet, sed humanæ

manæ miseræ recordaretur: quam rem à nullo alio proditam scriptore Græco, aut Latino, mirari subit. Sanè Plutarchus in Scipione Æmiliano omnem triumphipompam optimè explicans, nihil tale scriptum reliquit, ut suspicer quod est à Zonarâ litteris mandatum, non antiquitus, sed sub recentioribus Imperatoribus fieri consuevisse, nimirum temporibus seculisve Zonaræ proximis. Etsi Obertus Gifanius vir eruditissimus, & amicus mihi longè carissimus, eâ de causâ hac in re fidem adhiberi posse Zonaræ mihi Venetiis aliquando affirmaverit, quòd Cornelius Tacitus Zonaræ fidem adiuvet in eo, quod

54 *Hieronimi Magii,*

quod de verbis Imperatori triumphanti à nescio quo in-
clamari solitis, scribit, scilicet ne gaudio nimio efferretur: viderique Zonaram, recentem præ Cornelio Historicum, ex antiquo aliquo scriptore, quæ supra retulimus, desumpsisse. Quod ad fontes, qui ad supplicium cum tintinnabulo ducerentur, attinet, haudquaquam est ignorandum, Plautum * parte aliquâ Zonaræ adstipulari, dum quodam loco egressuri extra portam Metiam servi cum patibulo, de laniis duobus, & Tintinnabulis, meminit. siquidem apud Plautum legendum videtur, *cum tintinna-*

* *In Pseudolo.*

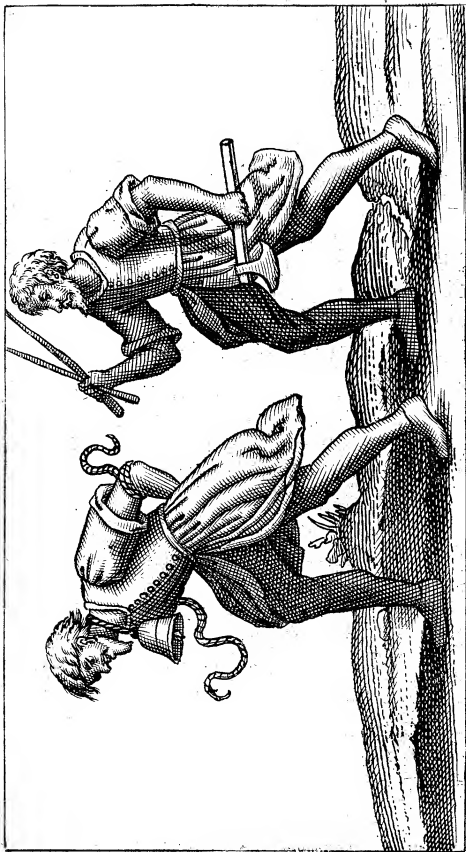
bulis,

bulis, non autem, *cum tintinnaculis*, ut habent exemplaria vulgata: qui locus malè à quibusdam explicatur, dum *tintinnacula* pro virgis accipiunt.

Quamquam *tintinnacula* pro Tintinnabulis antiquà voce à Plauto dici suspicari possimus.

Figur-

Figuram ejus, qui ad supplicium duceretur cum tintinnabulo, apponere libuit, ut humanus lector rem melius percipiat, & veluti præsens, antiquitatem aliquâ cum voluptate intueri, & quasi contrectare possit.

C A P. XII.

*De Antiquorum Tympano,
quod tintinnabula multa
contineret.*

UT nihil antiquitatis penitus ignoretur, sciendum est, antiquitus cognitum esse TYMPANORUM usum, ut apud Strabonem atque alios me adnotasse memini. Suidas quoque si non admodum antiquus au-

auctor, antiquitatum tamen collector non aspernandus, tympana usurpasse antiquos demonstrat, describitque tympanum quoddam, cui introrsum multa appensa essent tintinnabula, ut dum pulsaretur, mirum ederet sonum. crepitu namque tympani, & quasi boatu graviore, acuto tintinnabulorum tinnitui, ac concentui permisto, mirus sonus edebatur. Huic non absimile tympanum ratione musica fabricatum, se aliquando Venetiis conspexisse, mihi narravit Josephus Zarlinus Clodianus, nostræ ætatis musicorum facilè princeps, & amicus mihi optimus, atque gratissimus.

Vifuntur quoque antiquorum **CROTALA** marmore expreffa, quæ tintinnabula affixa continent. Turcarum **Crotala** fuperioribus diebus Galatæ **Constantinopoleos** vidimus, quæ è bractea ærea orbef continerent tintinnabulorum vicem exhibentes; fonum non ingratum edentia. Similia etiam cum tintinnabulis funt noftris cognita. Vidi non femel in patriâ **Nicolaum Lecium** tonforem, ac fcurram crotali hujufmodi fonum ita citharæ fociantem, ut muficus concentus non ingratus ederetur. Turcæ autem tiliarum fonum crotalis jungunt, & humanis vocibus, meherculè optimè.

C A P. XIII.

De superiorum seculorum castrensi Campanâ. Accursii locus declaratus.

TINTINNABULI castrensis me fonus à Tympanis, & Crotalis avocat. Est igitur sciendum, superioribus seculis, nec admodum vetustis temporibus exercituum Imperatores, jam tintinnabulorum majorum in Christiana templa usu recepto, in castris, quasi in quâdam civitate ambulatoria, & turricula campanaria è ligno identidem ambulatoria uti consueviffe, è quâ tintinnabulum admodum magnum penderet, *Carrocium*
voce

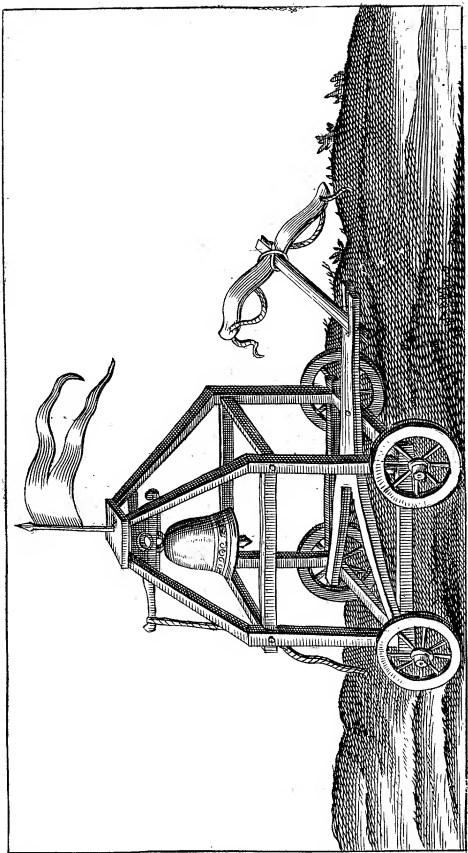
voce Italâ, quasi *currum magnum* dicas, appellabant, currus enim altioris formam parte aliquâ exprimebat. Positis castris, prope Imperatoris tentorium Carrociium locabant, & princeps signum militare mutum in supremâ parte figebant. Sole occidente, & mane ante lucem, ut fit in Christianorum templis, tintinnabulum miles aliquis pulsabat, **DEUM** Opt. Maximum oratione Dominicâ, & Deiparam Virginem salutatione Angelicâ venerandi signum perspicuum præbens. Cùm bellicum canere oporteret, eodem tintinnabulo milites ad arma vocabantur. Cùm in hostem progrediendum acieque confligendum

62 *Hieronymi Magii,*

dum esset, Carrocium in mediâ acie cum signo prænotato, & tintinnabulo fistebant, & tanquam Imperatorem illud circumvallatum custodibus, ab hoste, ne caperetur, tuebantur; tantumque erat tuendi ac defendendi stadium, tantus militum ardor, ut quem locum quisque vivens occupasset, eum amissâ animâ, corpore tegeret. Maximi enim dedecoris loco Carrocium amississe, habebatur. Quamobrem Accursius, qui multos annos Bononiæ versatus est, in quodam suo glossemate ait, *regulæ cuidam inhærendum, tanquam solent Bononienses Carrocio*; quæ verba mox apud nostros Jureconsultos in
pro-

proverbium venerunt, cujus meminit Alciatus in libris de Verborum significatione. De hoc Carrocio scriptum reperies in Chronicis Villanii Florentini, qui Florentinorum Carrocium à Senensibus captum fuisse, memoriæ prodidit, & si rectè memini, *Martinozum* vocat. An aliæ nationes, præter Italos, hujusmodi curru in castris uterentur, mihi adhuc est incognitum. Nunc Carrocii figuram cum tintinnabulo & vexillo delineemus.

C A P. XIV.

De virtute tinnitus: æris & Tintinnabulorum, juxta quorundam quamvis non ab omnibus approbatam opinionionem.

ÆRIS vim esse non modicam, putavit antiquitas. Ideo sacerdotes æreis cultris utebantur, ut est à me apud Nonium Marcellum atque apud alios observatum. Eâ etiam de causâ Ovidius in Metamorphosi Medææ falcem æneam tribuit. Idem in Fastis, æris tinnitu inferorum umbras in sacris Lemuralibus ab anu expelli dixit. Alexander quoque Aphrodisæus in suis Proble-

E ma-

66 *Hieronimi Magii,*

matibus, ait æris sono malos spiritus depelli, eamque ob rem in lunæ defectu æra moveri, fuisse in more positum. Livius etiam, Ovidius, ^a Lucanus, atque alii deficiente, & quasi laborante lunâ æra concuti, scriptum reliquere, quod & à ^b Cœlio Rhodigino in libris Antiquarum lectionum fuit adnotatum. Est etiam à Polydoro Virgilio in libris de inventoribus rerum ^c litteris mandatum, Tintinnabulorum, five Campanarum sono dæmones fugari: ideo cum ventorum, aut grandinis injuriam timent Christiani (ab his enim dæmonum operâ vineis, arboribus, frugibusque calamitas

^a *Fastor. l. v.* ^b *lib. XIX. c. X.* ^c *lib. VI. c. 12.*

mitas invehitur) campanas
pulsari jubent. Sanè Divus
Augustinus à malis spiritibus
dæmonibusque tempestates
cieri affirmat. Cur autem cam-
panarum tinnitu dæmones
terreantur, longiusque fugen-
tur, haudquaquam est in ob-
scuro positum. sunt enim cam-
panæ divino cultui sacratæ, &
sacerdotis benedictione augu-
stæ religiosæque. Quinetiam
cū benedictione ac religione,
recentes quasi lustrica die, no-
mina accipere solent. Cū es-
sem Fammochustæ, vidi in Di-
vi Nicolai téplo cāpanas duas
non vulgaris magnitudinis,
quas quidā Episcopus, nomine
Gulielmus, faciundas curavit,
& à nomine suo *Gulielminas* ap-

pellari voluit; sic enim litteris in ambabus testatum reliquit. Campanæ sono DEO Opt. Max. honorem exhiberi, & orationes quasi in altum precesque sustolli, efferrique Christiani opinantur. memini quoque me aliquando legere in Glossâ, quam ordinariam theologi vocant, ad Hymnos Davidis, in parentalibus pulsari campanam, ut preces, quæ pro mortuis funduntur ad Deum, campanæ sono, tanquam flatu quodam devehantur, & quasi manu ducantur.

Illud non est omittendum, quod ad ea, quæ de tempestatibus suprâ dicebamus, pertinet, Philosophos, qui sæpè
à

à Christianâ fide ad naturæ rationes divertunt, existimare, campanarum sono tempestatum, ventorum, grandinumque depelli injuriam, quòd tinnitus ille æris aërem maximè diverberet, scindat, & confringat; quod apertum fit eo, quod usuvenit apibus, cùm facto examine, avolare cœperint; quandoquidem non magno æris tinnitu subsidere coguntur, aëre nimirum discisso, distractoque, & volatum ægrè recipiente. Quamquam existimabit fortasse aliquis, id apibus, moto aëre, usuvenire, quod tinnitu alliciantur. quod an verum sit, aliis dijudicandum relinquo.

Paulus Grillandus non infimæ classis Jureconsultus, in libro de Strigibus siue Lamiis historiam refert planè admiratione dignam. Ait enim mulierem quandam, quæ, dæmone devehente, in ludos illos nocturnos Dianæ, siue Herodiadis, profecta, appetente iam luce, domum revertebatur, in agro repentè fuisse à dæmone nudam derelictam, quòd antelucanus campanæ tinnitus esset ab illo exauditus. eam verò mulierem ab homine quodam fuisse repertam domumque in suam perductam, id sibi verè contigisse, affirmare ausam. Quanquam credere par ist itum illum & reditum ad Dianæ vel Herodiadis

lib. de Tintinnabulis. 71

diadis ludos , dæmonis esse illusiones , qui somno sopitis mulierculis , in earum mentes illabatur , & ea omnia secundum quietem ipsis appingat , quæ mox à somno , in quo demersæ jacebant , excitatis fuisse vera videantur. Sed de Strigibus sive Lamijs an verè in ludos proficiscantur , & in varias feras mutantur , consulas Ioannis Wieri Graviani libros de Præstigiis Dæmonum.

C A P. XV.

Tintinnabulis, Turcarum, & Græcorum templa carere. De Symandro & Agiosydiro.

CUM æris vim non modicam existere antiqui opinarentur, æreorumque Tintinnabulorum usus sit longè utilissimus, cùm ad cives statim, quamvis procul per urbem dissitos, in unum congregandos, tum ad singulas diei, noctisque horas indicandas: mirum fortassè alicui videbitur Turcarum, & Græcorum templa his careant. Sane Turcæ juxta templa quemadmodum & nos consuevimus, altas turres multilateras construunt;

struunt ; quarum fastigia in pyramides exeunt ligneas, ut in pluribus, plumbeis laminis contactas, ad imbrium vim arcendam : ut si procul spectes, turres campanarias Christianorum esse credas ; & his urbes exornari affirmes. Non longè à pyramidis initio ita constructæ sunt, ut circumire quis facilè possit. huc scalâ cochlide, quemadmodum Romæ in Trajani columnam (habent hæ turres & cum hac non parvam similitudinem : cùm non latæ sed succinctæ sint, & tenues, ut mirum sit cur non à ventis aliquando dejiciantur) ascenditur. Pyramide nonnullas carere vidimus, ut Rhodo, & Coo in-

fula. Ostiolâ in scalæ summitate, quibus egressus est, in circulare podium omnia in orientem solem spectare observavimus. Ex his turribus podiumque sacerdotes statis diei, & noctis horis, omnipotentis Dei nomen voce quasi Stentoriâ in clamant, hominesque ad templa, ut nos campanis solemus, convocant.

Græc i verò campanarum loco SYMANDRUM habent, & AGIOSYDIRUM. *Symandrum* Græcâ etymologiâ à convocandis hominibus, seu potius coadunandis, appellant: ^a *Agiosydirum*, quòd sacrum sit ferrum illud, de quo infra dicturi sumus. *Symandri*

^a *Scrib. ergo potius Hagiosiderum.*

mandri usum inde mihi sacerdores nonnulli Fammochustani in ecclesias dixerunt, quòd Noha in arcâ instrumentum non absimile ad convocanda bruta usurpaverit. Verum id sit nec ne, prorsus ignoro. Si coniecturas sequi detur, existimaverim factum esse, ut Græci *Symandro & Agiosydiro* uterentur, quia ab initio constructis monachorum sacerdotumq; cœnobiis, Ethnicisque Principibus Græciæ imperium obtinentibus, æreis tintinnabulis, quod eorum fonus & nimix securitatis, & auctoritatis indicium esset, abstinuisse, & *Symandri* usum excogitasse, quem succedentia Christia-

norum Principum tempora non excusserunt. quandoquidem ex consuetudine voluptatem conciliari scimus, & Græci non facilè à majorum traditionibus, majoribusque recedunt. Quamobrem campanis novissimè in multa Græcorum templa invec̄tis (de templis, quæ in orbe Christiano sunt, loquor, nam reliqua campanis Turcæ carere jubent) & *Symandris* locus est.

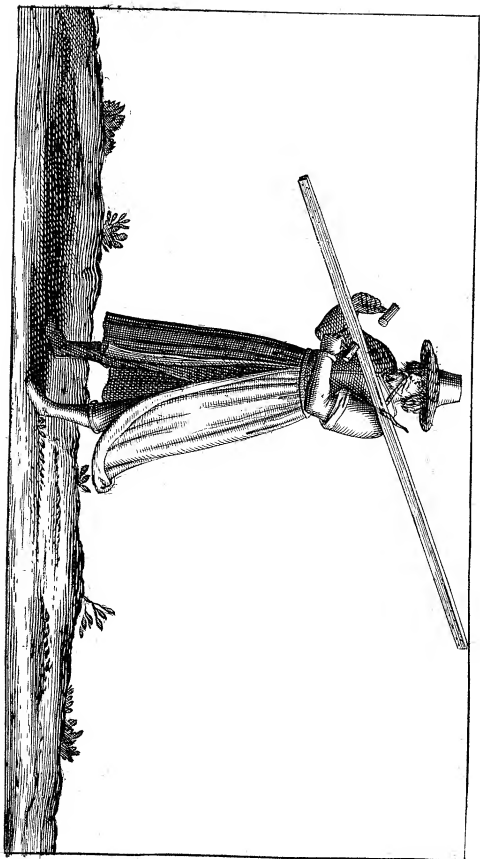
Symandrum autem esse scias ligneam tabulam latitudine digitorum plus minus quinque, crassitudine sesquidigiti, longitudine ferè pedum quatuordecim. non è quolibet ligno fit, sed è præduro, & quantum
tum

tum lignea materia patitur, sonoro. Capita foramina habent nonnulla non magna admodum, sed pennæ anserinæ, calamove scriptorio pervia. In medio tenuem funiculum continet. Qui populum ad templum est convocaturus, & Campanarii (ut ita cum vulgo dicam) nocturnis & antelucanis horis munus obiturus, ante fores templi, vel edito loco tabulam prenotatam malleis duobus ligneis pulsat, non sine aliquâ ratione musicâ, atque interim in gyrum sensim volvitur, quâ re fit ut gravior cum non ingratâ raucedine sonus emittatur. Tabula non quâ latior, sed quâ arctior est, quasi libræ scapus, in sinistro
Cam-

Campanarii, & pulsantis humero quiescit; ac ne pulsando dilabatur, funiculo prædicto mordicus apprehenso retinetur; manibus enim non licet, tum quod, ea apprehensa, sono non parum decedit; tum quia utraque manus malleo impeditur. Ambabus enim manibus pulsatur hinc inde, ut nunc quædam frequentamenta, nunc quasdam quasi pausas audias.

Agiosydirum hac formâ vidimus: Ferrea erat lamina quatuor digitorum latitudine, sexdecim verò longitudine, funiculo in medio librata. hæc ferreo malleolo ternis interpolatis vicibus ab homine pulsari solet, qui sacerdotem

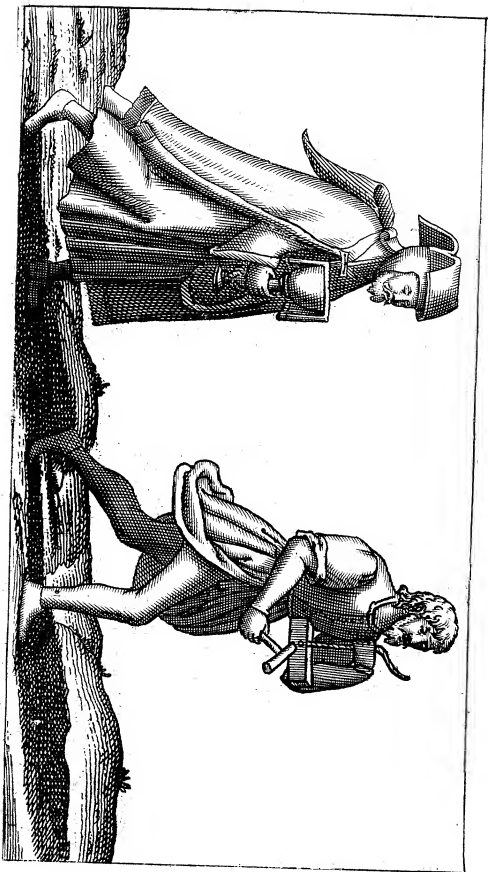

80 *Hieronimi Magii,*

rem eucharistiam ad ægrotos lectoque decumbentes deferentem solet præcedere, ut inter transeundum quisque rei admoneatur. Sed jam Campanarium cum Symandro appingamus ut cunque.

Est & *Agiosydiro* locus hic tribuendus; ut hi quibus Græcorum regiones videre non contigit (utinam & mihi id contigisset, non enim tantam rei domesticæ, scriptorum, & libertatis jacturam passus essem) quod à me dictum est de hoc instrumento, faciliùs percipiant, & Græcorum mores cognoscant.

C A P. XVI.

De Turribus quæ Tintinnabulis dicantur.

MA G N I refert quo Campanæ loco suspendantur, tinnitumque edant. Si in planitie, cognitum est longius earum fonum pervadere, quàm si in montibus pendeant. Si verò in valle, longius quàm in apertâ planitie, quòd fonus non in orbem, sed in longum progrediatur. siquidem apertum satis est, id aëri voce, vel sono diverberato, usu-

usuvenire, quod aquis stagnantibus, si in eas lapis, vel quid aliud simile projiciatur. orbes enim initio parvos, mox magnos, demum maximos, & qui quam longissimè progrediantur, explicari animadvertimus, longius verò produci si in longum, quàm si in orbem aquæ stagnaverint, ac constiterint. De voce autem & sono, sint corpus necne, hic non habeo dicere, quod in Annotationibus in Aulum Gellium ^a eâ de re satis pertractaverim. Est etiam in soni progressu discriminis non nihil, si hic in nemora, & loca fruticibus condensa, aliubi in
nuda

^a *Libro V. cap. xv.*

84 *Hieronimi Magii,*

nuda scopulisque aut alia re-
duriora, vel densa frangatur,
ac quasi redundet; si in ob-
jecta ædificia, obstructaque
loca urbis incidat. Vitruvius
auctor est, olim in Theatro-
rum gradibus vasa quædam
ampliora consuevisse locari,
ut voces in ea incidentes, re-
fractu, & quasi repercussu au-
gerentur. Quæ res facit ut
credam contectis turribus
campanariis campanas lon-
gius personare quam in aper-
tis, siquidem sonus non in al-
tum atque in immensum spar-
gitur (faciliùs autem in altio-
res partes quàm in humiliores
profilit, quia ibi tenuior exi-
stet aër, à vaporibusque &
terræ aquarumque suffitu de-
fæca-

fæcator, quamobrem faciliùs permovetur, ac scinditur) non in immensum inquam spargitur, sed inferiores partes propellitur. Teguntur verò turres hujusmodi non ut fit in privatis ædibus, sed vacuis quibusdam pyramidibus, & metis latericiis, aut marmoreis constructis & quasi superimpositis; in quas propulsus sonus augetur & tanquam è latissimo tintinnabulo non parum adauctus profilit deorsum. Quod de aëris tenuitate diximus, nos admonet, ut existimemus, tempestates aërisque varias constitutiones in soni magnitudine, vel parvitate aliqua habere momenta scilicet, ut Virgilii verbis non
sine

86 *Hieronimi Magii,*
sine philosophicâ ratione pro-
latis utamur,

— *cum Jupiter humidus
austris*

*Densat, erant quæ rara modo,
& quæ densa, relaxat.*

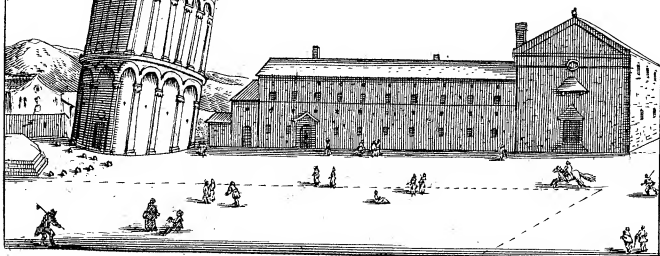
Ventorum quoque vis non modicum ad avertendum alióque rapiendum sonum, aut ad longiùs provehendum conducit, ut omnino est unicuique apertum.

Illud hic minimè silentio involvendum est, non parum studii atque industriæ Architectos in hujusmodi turribus construendis, atque exornandis disponere consuevisse. Hinc ut alias non paucas nobiliorum
rum

Turris Pisana.

pag. 87.

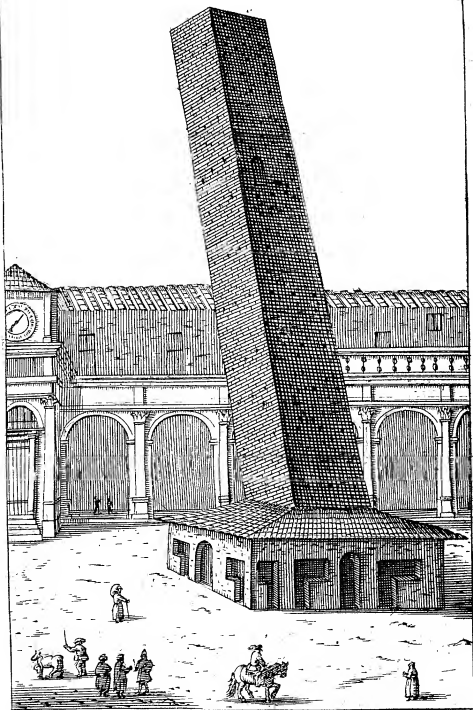

rum urbium turre omittam, visitur Florentiæ ad Divæ Reparatæ turris campanaria numeris omnibus absoluta, & pulcherrimis sculpturis, quæ transeuntes remorentur, exornata. Nonnulli anxiam & à discrimine non modicum abhorrente curam intantum luserunt, & lascivire ad captandam vulgi auram voluerunt, ut turre non ad perpendicularum, ut fit, sed maxime proclinas, ruinam minitantes, & jam jam casuras construxerint. E quibus unam conspexi Pisis marmoream, teretem, columnisque clavicularum in morem circumplexam, in quam cum ascenderis, mirum in modum timore afficiaris,

ne

Turris Garisenda
Vulgo
La torre Asinella

ne illa prolabatur, teque opprimat ruinâ: ut nunc Afinelorum turrim Bononiæ non solum hoc nomine, sed etiam proceritatis ratione visendam omittamus, quamquam hæc non in eum usum, in quem Pisana illa constructa est. Sed sunt nonnulli, qui existiment, turres hujusmodi non eo, quo nunc cernuntur, habitu fuisse ædificatas, sed terræmotuum injuriâ aliquando nutasse, & à perpendiculi statu esse non parum dimotas, & inclinatas. Quos tamen mendacii arguunt fenestrarum, ostiorumque limina, & ea foramina, quibus tigilla tabulatorum, dum construerentur, quiescebant, & sustinebantur: plana enim
F sunt,

90 *Hieronymi Magii,*
sunt, non devexa, sed ad libel-
lam consistunt.

C A P. XVII.

Tintinnabulorum, sive Campanarum tinnitu hodie è templorum turribus quibusdam in urbibus musicos concentus magnâ cum voluptate exprimi.

ARTEs singulas in dies magis magisque excoli, & quâdam quasi alluvione adaugeri satis est notum; quamobrem haud quaquam admirari convenit, si id in campanis conficiendis pulsandisque usu venerit. Vidimus olim Bononiæ in Æde Episcopali, antiqua tria tintinnabula argentea,

tea, eâ arte facta, ut cùm à sacerdotibus musices non ignaris ad sonum edendum moverentur, musicos concentus emitterent. Hodie quoque apud Menapios, Sicambros, & * alias Christianas nationes tintinnabula majora in templorum turribus visuntur (quod primùm ab Oberto Gifanio Burenfi audivi, & mox in libris Hieronymi Cardani, de varietate rerum, adnotatum legi) à musices non ignaris efformata, delecta, suspensaque, & à musicis pulsata, è quibus tanquam è nauiliis, quæ *organa* vulgo dicimus, musici con-

F 2   cen-

* Potissimum Antverpia atque Insulis Flandrorum ac Tongris tinnitus musicus cum audientium stupore auditur.

centus, & harmonici eduntur, ut maximè hujusmodi rei inventorinationes illæ debeant, siquidem non modo in ecclesiis, sed domi, in stratis, passimque ea quæ à musicis organis proficisci solet, voluptate fruuntur. Ideo cùm campanæ pulsantur, non solùm in domibus, sed etiam in triviis egregiè, & magnâ cum hilaritate saltantes homines, & tripudiantes conspicias: quis nomos, & cujus musici cantio pulsatur, facilè agnoscas; ut mirum sit, cur ea ars & ad nostrates, ut in multis aliis factum est, non pervenerit.

* * *

Quandoquidem in hoc capite actum est de illo concentus genere, quod mediantibus diversæ magnitudinis campanis efficitur, haud incongruè facturi videmur, si ideam istiusmodi systematis campanarii hic subjecerimus, quale visum à se Antverpiæ in turri DIVÆ MARIÆ. *Mersænnus* refert. Ac totum quidem illud opus campanis triginta tribus constat, quæ ut magnitudine & sono inter sese differunt, ita suos singulæ funes, suum singulæ malleolum habent. Quo, per funes diversimodè commoto, concentus etiam alius atque alius redditur: nec est ferè quidquam, in quo, si reliqua spectes, hæc machina ab *Organis* vel *Clavicymbalis* vulgaribus differat, nisi quod hîc palmulæ pugnibus, illic digitis pulsantur: quod tamen absolutè necessarium non est, sed eâdem utrobique facilitate & modo, si ingenium accedat perfici posset. Atque hæc quidem rudi Minervâ ad exemplar illius operis quod Antverpiæ extat dicta sunt. Cui verò specimen artis, & certantis cum naturâ ingenii vim videre & audire placuerit, is

94 *Hieronymi Magii,*

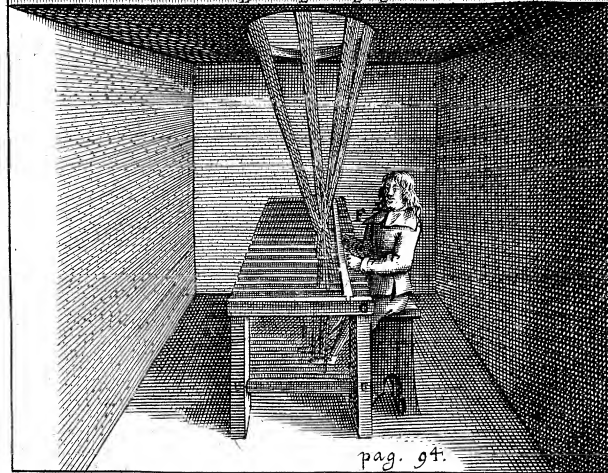
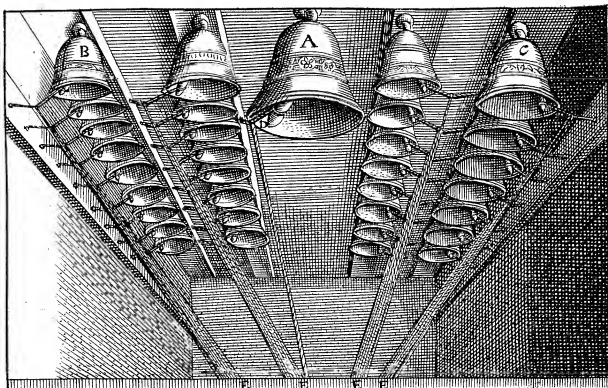
adeat quas insignis in arte fuforiâ magister FRANCISCUS HEMONIUS juffu Illuftriffimi, & Ampliffimi AMSTELODAMENSIIUM fenatus, paffim in urbe omnium celeberrimâ adornavit machinas, audiatque pulfantem hæc organa Ingeniofiffimum SALOMONEM VERBEECQUIUM, & mecum lubens fatebitur, nec majus in illo operis genere artificium, nec majorem in illo genere Mufices artificem extitiffe unquam.

A.B.C. Diverfæ magnitudinis campanæ, quarum quæ major fonum reddit graviorem.

D. Malleus, qui monftrat quâ ratione ceteri funibus alligentur.

E.E. Foramen, per quod tranfeuntes funes fuis quique palmulis alligantur, & ad abaci palmulas descendunt.

F. Abacus cum palmulis, & pulfante palmulas artifice, reliqua in proclivi funt.

C A P. XVIII.

*De minorum tintinnabulorum
usu apud Principes viros, &
magistratus civitatum.*

UT non salum ætatis no-
stræ , sed posteritatis
quoque ratio habeatur (uti-
nam & antiquis scriptori-
bus labor huiusmodi non fuif-
set ingratus , nam rerum mul-
tarum præsertim vestium in-
strumentorumque cognitio-
ne minimè careremus , & in
magnâ aliquarum rerum igno-
ratione non versaremur) sci-
endum est , principes viros ,
præsertim Cardinales , atque
Episcopos , cùm domi , at-
que in cubilibus degunt ,

ut linguæ & lateribus parcant, tintinnabulis minoribus famulos accersire confueviffe; quomobrem & cum huiusmodi tintinnabulis aliquos in picturâ ad vivum expressos nonnunquam vidimus. Magistratus præterea, & publicam personam gerentes, & in causarum cognitione sedentes, tintinnabulis litigantes accersunt in auditorium, & iis silentium imponunt. Movet hoc manu tenens qui *Præpositus* vocatur, quod uni eidemque homini non semper contigit. Spectavimus hoc sæpe Florentiæ, cum in iuniori ætate legati munere fungeremur.

C A P. XIX.

*De Tintinnabulis quæ ædium
foribus alligantur.*

Illud quoque ratione prædictâ dignum adnotatione existimavi, quod in multis Italiæ locis, præsertim Venetiis spectavimus, ædium foribus introrsum Tintinnabula appendi consueviffe, ut cùm aliquis ingreditur, egrediturq; sonitum edant, & eos qui domi sunt & ab ostio absunt, egressus ingressusq; huius illiusve admoneant, ut non solum furium, sed & domesticorum præsertim fervorum fraudes eludantur. Vidimus quoque in eâdem urbe quendam

F 5 hanc

hanc movendorum tintinnabulorum rationem instituisse. Axi plura tintinnabula affixerat, illumque ita foribus introrsum aptaverat, ut circumagi facile posset: mox funem addiderat, funique sacculum arenâ expletum adalligaverat, eâ ratione, ut cum fores aperirentur, funis axem illum tintinnabulis perstreptentem circumvolveret. Est & alius tintinnabulorum usus in privatorum ædibus quæ plura tabulata continent, vel quæ ampliores sunt. Nam è superioribus tabulatis suspenduntur tintinnabula, quæ fune per scalas procedente, ac per fores transmissò ab his, qui ingredi voluerint, si fo-

si fores occlusæ sint, moveri solent. Monachorum etiam sanctimonialiumque in cœnobiis, cavædia, & andronitides non procul ab ostio suspensa tintinnabula habent, quæ fune ab his, qui exterius fuerint, moveri possint, ut atrienfes facilè advocari possint.

Antiqui annulo ferreo, vel æneo, aut re non absimili exterius affixâ, ut hodie etiam fit, & pendula (*Corvum*, sive *Cornicem*, ut Iulius Pollux testatur, ne alios commemorem, appellabant) uti consueverunt, quam rem me apud Plautum observasse memini. Credere etiam par est, huiusmodi annulos consuevisse appendi introrsus eorum

civium foribus, quibus privata lege concessum erat, ut fores, ostiis aperiendis, exterius atque in viam explicarentur, quâ de re apud Plutarchum in Publicolâ, & apud Aristotelem in magnis Oeconomicis. Priscorum ædes non absimiles fores habuerunt, unde apud Terentium non semel legas, egrediente aliquâ personâ ex ædibus, *fores obstrepuisse*, antequam enim aperirentur pulsabantur interius, ut qui ante fores in viâ constitissent, aut illac pertransirent, sibi caveant: quod à * doctis viris observatum est, quanquam cardinibus æneis, qui aperiendis foribus stridebant, juxta illud
 poëtæ,

* *M. Ant. Mureto in var. lib. I. c. XVII.*

poëtæ, *Cardo stridebat ahenus,*
strepitus ille fortasse adscribi
potest; in quâ re non magno-
pere laboro.

C A P. XX.

*De Campanarum Conficienda-
rum & suspendarum arte, &
quâ ratione statere non ma-
gno earum pondus deprehen-
di possit.*

PROPOSITÆ tractationis
ratio exigere videtur, ut
aliquid de conflandorum Tin-
tinnabulorum arte loquamur;
quanquam ea vulgo cognita
est, ac videre quisque in officii-
nis potest, Venetiis præfer-
tim, quo pacto conficiantur.
At si cui in officinas ingredi
non

non fit integrum, Vannocii Beringucii Senensis, campanarum artificis egregii *Pyrotechniam* consulat: in illâ enim & perscriptum Italico sermone & delineatum reperiet, quicquid ad eam artem ediscendam conducit; usque adeò, ut & quo pacto campanæ in turribus constituentur, ac moveantur, edoceat, optimèque figuris delineatis commonstret. Nos tamen eam rem hîc silentio parte aliquâ minimè transmittamus.

Campanæ non solum materiam, sed & formam plurimum ad soni magnitudinem, & suavitatem conducere certò scimus. Si humiliores latioresque petasi, seu galeri,
aut

aut lebetis figurâ efformentur, sonum non admodum magnum & ingratum auribus edunt. Si verò longiores crassioresque quàm artis ratio patitur, obtusum nec latè dimanantem emittunt. Artis præscripto campanæ altitudo duplici oris diametro constat, aut paulò breviorè mensurâ, formâ pyri longioris effigiem æmulatur, atque exprimit. Antiquorum tintinnabula magis ad galeri, quàm ad hujusmodi pomi formam accedebant, erantque tenuiora, quamobrem & rauca, & minus quàm nostra sint sonora. Materia constat æris, stanni, plumbique mistione secundum varia opificum consilia,
nam

nam si gravem sonum quæsi-
verint, stanni plumbique non
parum æri admiscent: si acu-
tum, stanno, plumboque plus
parcunt. Quanquam & am-
plitudo maior ad eam rem vim
non parvam obtinet. Seculis
superioribus, cùm minus prin-
cipum avaritia sæviret, & ar-
gentum multum admiscebant
opifices, unde in quibusdam
argenti sonus nonnihil expri-
mitur, ut in unâ atque alterâ
templi Divi Bartholomæi a-
pud Anglarenses meos: in quo
utinam mihi citò è servitute
redempto, DEO Opt. Maximo
gratias agere detur. Sed jam
tempus est ut receptui canam.
Antequam tamen id facio,
non est ignorandum statere
non

non magno maximarum campanarum pondus examinari, ac facilè deprehendi. Quâ arte hoc præstari possit, apud Ioannem Buteonem Delphinatensem perspicies in eâ pertractatione, quam *de statere & librâ* superioribus annis edidit. Locum enim indicasse, mihi arctius servitute oppresso, ocioque litterario, & libris carenti, fatis esse videtur.

PERORATIO.

HA B E S , Generosissime ,
 atque Illustrissime , Do-
 mine , munus à Hieronymo
 Magio asperrimâ durissimâ-
 que servitute dejecto oppres-
 soque , non quidem quale
 amplitudini tuæ conveniat ,
 sed quod tenuitas mea in er-
 gastulo inter Domini sem-
 per minitantiâ verba , inter
 multiplices ac libero homi-
 ne aliquando & bajulo indi-
 gnos labores , inter confervo-
 rum strepitus probraque præ-
 stare potuit. Quamobrem ti-
 bi & eruditissimo viro JO-
 ANNI SAMBUCO , Biblio-
 thecæ

thecæ Imperatoriæ Præfecto, si in ejus aliquando manus, te sospite quod Deus faxit, in Christianum orbem reverso, descendat, tibi inquam, illique haudquaquam mirum videbitur, si hîc jejunus, ibi incultus ac claudicans, alibi rusticus fortasse fuero. Eam ob rem abs te lectoribusque humanis, veniam me spero nullo negotio impetraturum, satis autem fuerit hoc meo opusculo ut cunque studium in te meum præ me ferre, & posteritati testamentum relinquere. Si autem tuæ benignitatis munere, ut amissam libertatem propediem adipiscar, efficiatur, mihiq; apud Christianos

108 *Hieronimi Magii, &c.*

stianos versari aliquando concedatur, sed & alia in tuo nomine & MAXIMILIANI Imperatoris semper Augusti apparebunt.

FINIS.

FRANCISCI SWEERTI F.

N O T Æ

In Librum

HIERONYMI MAGII,

D E

TINTINNABULIS.

FRANCISCI SWEERTI F.

Antverp.

N O T Æ,

In Librum

HIERONYMI MAGII

D E

TINTINNABULIS.

CAP. I. Pag. 2.

Atè pertractaverit] Ingentis certè memoriæ & lectionis MAGIUM, nullus adjutum libris, fuisse, hic liber, quem damus ostendit. Necessarium maximè est vitæ hominum *Memoria*, unicus (teste Fabio) Eloquentiæ thesaurus. Miranda & & vix credenda quæ de Cyro Persarum Rege tradunt Plinius & Solinus. Cæsarem verò scribere & legere

gere simul, dictare & audire, (idem etiam, teste Spartiano, Hadrianus Imperator facere consuevit) solum accepimus. Magnis his viris **MAGIUS** noster cur non annumerandus? qui ferreas gestans catenas sub jugo Turcico, animum ad scribendum appulit, omni librorum ope destitutus.

Pag. 3. *Matthiæ Corvino*] Fuit hic Hungariæ Rex, de quo multa apud Historiographos. Joachimus Camerarius ita in peculiari libello: *Patrum nostrorum memoriâ Regem fuisse optimum atque fortissimum accepimus MATTHIAM HUNIADEM, qui quum Pannoniam solam teneret, formidabilis tamen & ASIÆ & EUROPÆ Imperatoribus fuit. Idem mirifico ardore flagravat bonarum litterarum atque artium, quarum Professores magnis præmiis affecit, & libros undique grandi pecuniâ conquiri jussit, quorum spectabilis copia ad Turcicam irruptionem*

nem usque duravit. Eum igitur hoc nequaquam fugit, vix esse aditum atque accessionem Veritati & Libertati in Regum atque Principum domos. Itaque quum haberet circum se non tam belli, quàm pacis artium peritos, solitum tamen traditur sæpe illum datâ operâ à comitatu in venationibus suo sese abducere, atque in solitariis rusticorum, vel aliquo pago pernoctare, colligentem famam & rumores de Rege & administratione Reipublicæ. Ita illum nihil ferè vitiorum, vel quibus ipse, vel quibus sui laborarent, neque ulla peccata administrationis, fugisse. Hæc ille. Consule Iovium, Franciscum Rosinum, & Joannem Alexandrum Brassicanum I. C. eruditum, Præfatione in D. Salvianum Massiliensem Episcopum. Quantus fuerit, testatur vel Epitaphium, quod hîc in gratiam lectoris damus :

CORVINI *brevis hæc urna est :
quem magna fatentur.*

G

Facta

Facta fuisse Deum, fata fuisse hominem.

Pag. 5. *Petatum*] *Petatus* capitis tegmen, à *πετάνωμι*, id est, *extendo*, galero perfimile, sive ipse galerus, seu pileus viatorius solem arcens. Plautus Prologo Amphitr:

Ego has habebo hic usque in petaso pinnulas,

*Tum meo patri autem torulus in-
erit aureus*

Sub petaso. —

Per translationem dicitur *Petatus*, quod in galeri formam ædificiis superpositum, extensum & explicatum est, in metæ formam se trahens. Vide Plinium libro xxxvi. cap. xiiii, Naturalis historiæ.

Pag. 6. *Codones*] Sunt tintinnabula, & quos propriè *sonalios* vocabimus phaleris equorum appensos. Suidas, κώδων. ὡς τὸ ἐν τῷ κινεῖν ἄδειν. Hinc κώδωνεων. ἐν ᾧ οἱ κώδωνες auctor. idem Sui-

Suidas. Vide interpretem Sophoclis in Ajace. *Tintinnabula* verò Latini à verbo *tintinnire* derivant. Nonius Marcellus : *Tintinnire dicitur sonare, unde & tintinnabula sunt appellata.*

P.7. *Nolæ etymologiam*] Paulinus Episcopus Nolanus (olim *Sidicinum*) auctor Plinius libro III. cap. v., D. Hieronymi æqualis, vir vitæ sanctimoniâ spectabilis, primus in suam Ecclesiam Campanæ usum invexit : correxit vir sanctissimus abusum gentilium sacrorum, & ad pia munia transtulit, ut nimirum ejus strepitu exciri possent semotiùs habitantes ad conciones precationesque. Atque hinc fortasse tenuit consuetudo, ut Nolæ vocabulo censerentur tintinnabula ab hac Campaniæ Nolâ, cujus apud Polybium Liviumque fit mentio.

P.8. *Campanam quoque à Campaniæ*

be] Ubi primum vasa illa fabricata fuere, vide Walfred. Strabonem libro v. de rebus Ecclesiasticis. *Campanarum* meminit Beda libro iv. Historiæ Anglicanæ. Ad tubas quas Deus Numeri capite 10. fieri jusserrat multi *Campanarum* originem referunt, ibi: *Fac tibi duas tubas argenteas ductiles*, quarum usus erat ad vocandum cœtum, ac dum castra movebantur. Formam tubæ exprimit Iudaicus scriptor libro 111. Antiquitatum cap. xi. ὄρε ἢ ἢ βυκάνης τρόπον ἐξ ἀργυρίσ ποιησάμεν. ἐστὶ ἢ ται- αύτη. μῆκ μῆ ἐχέ πηχυαῖον ὀλίγω- λείπον. σενή δὲ ἐστὶ σύριγγ αὐλῆ βραχυ- παχυτέρα. παρέχουσα ἢ ὄρε ἀρηθῶ ὅτι τῶ σώματι, πρὸς ὑποδοχῆν πνέ- ματ, εἰς κωδῶνα ἢ σάλπιγγι ὡρα ὡλη- σίως τελῶν. Ἀσώρα καλεῖται καὶ ἢ ἢ Ἐ- βραίων γλῶσσαν. γίνονται ἢ δύο. καὶ τῆ μὲν ἑτέρα πρὸς ὡρα κέλεισιν ἢ συλλογῆ ἐχρῶντο ἢ πλήθους πρὸς τὰς ἐκκλησίας. Ἐμίαν μὲν ἀποσημαίναντ ἢ ἑδὲ τὰς ἀρ- χαῖς σιωελθεῖν, σιεφομύνας ὡρα τῶν οἰ- κείων.

κείων. ἀμφότερα ἢ σωήγε τὸ πλῆθος.
 Id est, *Invenit autem & buccinæ spe-*
ciem ex argento factæ talem: Canna
erat tibia paulò crassior, longitudine
paulò minùs cubitali, cujus ostantum
patebat, quantum ad inflandum suf-
ficeret, desinebatque in extremitatem
campanulæ similem, quemadmodum
tuba. A sôra vocatur hoc genus apud
Hebræos. Duas tales fecit, quarum
unâ plebs ad concionem vocabatur, alte-
râ Principes ad consultandum de Re-
publicâ exciebantur: utrisque verò
clangentibus universus populus convo-
cabatur, &c. Quo autem tempore
cœptum fuerit Campanis uti in Ec-
clesiâ Catholicâ, incertum. Illud
constat Anastasii Monachi Persæ
Martyris sæculo nondum fuisse
Campanarum & Nolarum usum. In-
venio in VI I Synodo Act. IV. ex lib.
miraculorum S. Anastasii Martyris,
quòd cùm Cæsareæ civitati reli-
quiæ S. Anastasii approquinquent,
cives omnes lætitiâ magnâ perfusi

furgentes subitò, lignaque sacra pulsantes obviam facti sunt, in venerandæ Deiparæ virginis æde. **E C C E** ligna sacra pulsabantur in supplicationibus.

Ibid. *Temesa Campaniæ urbe*] *Temesam* antiquum Cypri oppidum tradunt scriptores, ubi æris fodinarum locus ostenditur. Lege Strabonem lib. v. & Erasmmum in proverb. *Temesæus genius*. Est & *Temesa* agri Brutii oppidum, æris fodinis olim nobilitatum, quod Aufonii condiderunt, & postea litteræ unius mutatione *Tempsum* appellarunt. Plinius libro III. cap. v. Ovidius xv. *Metamorph.* hinc *Temesæa æra*. Ovidius libro v. *Fastorum*:

*Rursus aquam tangit, Temesæaque
concrepat æra.*

*Et rogat, ut tectis exeat umbra
suis.*

Sanè crepitus fit ad finem sacrificii, ut volens umbra discedat: unde sunt
abaeta

abacta silentia. Nobilia sunt & *Temefæa æra* in succurrendo laboranti Lunæ. Hadrianus Junius Animadvers. libro III. capite XI.

Pag 9. *Dodonæos lebetes*] *Dodona* urbs in Chaonia, Epiri regione, juxta quam insigne nemus, ubi *Jovis Dodonæi* templum fuisse narratur, in quo oraculum omnium, quæ apud Græcos sunt, vetustissimum. Lege Herodotum libro II. Philoxenum & Stephanum de urbibus, cum Eustathio. Hinc *Iuppiter Dodonæus*. Item *Dodonæum æs*, cymbalum aut tintinnabulum diu noctuque continuo crepitans. In hominem dici consuevit improbæ atque importunæ loquacitatis. Zenobius ἐν παροιμιῶν ἑπιτομῇ tradit in Dodona duas fuisse sublimes columnas, in alterâ positam pelvim æream, in alterâ pueri simulacrum flagellum æreum manu tollentis. Quoties autem ventus flaverit, fieri, ut scutica im-

G 4

pul-

pulsa crebrius lebetem feriat , isque percussus tinnitum reddat , ad multum etiam temporis resonantem. Juvenalis ad adagium allufisse videtur , cùm ait :

Tot pariter pelves , tot tintinnabula credas

Pulsari.——

Muliebrem taxans garrulitatem. Item apud Aufonium :

Nec Dodonæi cessat tinnitus aheni.

Aliam hujus adagii interpretationem adfert Suidas, quem consulat lector.

P. 10. FRANCISCUM PETRARCHAM] Fuit Hetruscus natione , vir doctissimus , Philosophus , Rhetor & Poëta celeberrimus : litteras velut intermortuas quasi ab inferis revocavit. Multa opera tam Latinâ , quàm vernaculâ conscripsit linguâ. Anno Christianæ salutis 1300. cccxli. Id. April. solenniter Romæ in Capitolio , maximâ tam Romanorum quàm

quàm advenarum procerum, aliorumque adstantium frequentiam, lauream coronam insignitus est, quod illi primò contingit

*Romani post imperii linguæque
ruinam.*

Moritur eodem seculo cIo. ccclxxiv
xix. Iulii, ætatis suæ lxxiv. Visitur
adhuc hodie ejus Epitaphium in col-
libus Euganeis sub dio in sepulcro
rubri marmoris, cui incisum :

*Frigida Francisci lapis hic tegit
ossa Petrarchæ.*

*Suscipe virgo parens animam, sate
virgine parce,*

*Fessaque jam terris cæli requie-
scat in arce.*

Ad ejus etiam tumulum Cl. Vir.
IANUS LERNUTIUS nostri sæ-
culi Poëtarum princeps, mihi que
amicissimus, ita lusit :

*Dii tenuem tibi terram, & in urna
perpetuum ver :*

Ardoris nostri, magne Poëta, jaces.

Hujus vitam satis eleganter descri-

psit Hieronymus Squarzacicus Alexandrinus, ad Petrum Contarenum.

CAP. II. & IV.

Pag. 13. & 24. *Sepulcro Porsenæ*] Plinius libro xxxvi. capite xiii. Naturalis historiæ: *Namque & Italicum* (de Labyrinthis loquitur) *dici convenit, quem fecit sibi Porsena Rex* *Hebruræ sepulcri causa, simul ut* *externorum Regum vanitas quoque ab* *Italis superaretur. Sed cum excedat* *omnia fabulositas, utemur ipsius M.* *Varronis in expositione ejus verbis: Se-* *pultus est, inquit, sub urbe Clusio, in* *quo loco monumentum reliquit lapide* *quadrato: singula latera pedum lata* *tricennum, alta quinquagenum: inque* *basi quadrata intus labyrinthum inex-* *tricabilem, quò si quis improperet sine* *glomerè lini, exitum invenire nequeat.* *Supra id quadratum pyramides stant* *quinque, xv. in angulis, in medio una;* *in imo latæ pedum septuagenum qui-* *num,*

nūm, altæ centum quinquagenūm : ita fastigiata, ut in summo orbis æneus & petasus unus omnibus impositus, ex quo pendeant excepta catenis tintinnabula, quæ vento agitata, longè sonitus referant, ut Dodonæ olim factum. Suprà quem orbem 14. pyramides insuper singulæ extant altæ pedum centenūm. Suprà quas uno solo quinque pyramides, quarum altitudinem Varronem puduit adjicere, &c.

P. 13. Polydorum Virgilium] libro de Inventoribus rerum vi. capite xiii. hæc de Tintinnabulis : Quod Tintinnabulorum sono populus invitatur vocaturque ad sacra audienda statis diei horis, Sabiniani qui Gregorio successit, hoc decretum est. Aliud inde Ioannis xxii. Romani Pontificis præscriptum manavit ad posteros: is enim instituit, ut ter in singulos dies, tintinnabula ad vesperum pulsarentur, actum unusquisque ter salutationem angelicam D. Virgini sacram recitaret.

Institutum ita mansit, ut hodie ubique gentium sit in usu, atque audito tintinnabuli sono, cuncti confestim genua flectant atque orent. Haftenus ille. *Lege & Martinum Polonum in Sabiniانو Pontificē.*

C A P. III.

P. 20. *Thermæ Diocletianæ*] Harum reliquias adhuc hodie non absque admiratione conspiciamus. Incredible quantâ mole & sumptu constructæ. Præter *Agrippinas, Neronianas, Vespasiani & Titi*, celebrantur *Domitianæ, Alexandrinæ, Severianæ & Constantinianæ.* M. Agrippa ut populo placeret, CLXX. balnea seu lacus in provinciarum formam, Romæ gratuita præbuit. Vide Ammianum Marcellinum, Alexandrum ab Alexandro lib. III. cap. xx. Georgium Fabricium in Româ suâ, Ioannem Rosinum libro I. Romanarum Antiquitatum.

Ni.

Nicolaum Sipontinum. Omnium diligentissimè nostrâ ætate de Thermis scripsit Andreas Baccius Elxidianus Med. libr. vii. eorum quos de Thermis edidit. Huic adjunge Belgio ocellum Iustum Lipsium lib. iiii. De magnitudine Romanâ.

Pag. 22. Ex Strabone] libro xiv. usos veteres nolâ ad venditionem piscium significandam patet. καθαρωδῆ γὰρ ἔπιδεικνυμένη, τῶς μὲν ἀκροᾶσθαι πάντας, ὡς ἢ ὁ κώδων ὁ κατὰ τὸ ὄψοπωλίαν ἐψόφησε, καταλιπόντας ἀπελθεῖν ἔπι τὸ ὄψον. Id est, Cum Citharædus quidam artem suam publicè ostentaret, tantisper ab omnibus fuisse auditum, dum tintinnabulum signum venditionis piscium daret: eo audito universos ad piscium negotiationem discessisse. Item è Plutarcho libro iiii. Symposiaco capite iv. ἀλλὰ τοὺς περὶ τὴν ἰχθυοπωλίαν ἀναδιδόντας, ἢ τὸ κώδωνος ὄξῆως ἀκούοντες. Id est, Sed qui subinde in foro piscario versantur, ἔτι tintinnabulum celeriter

ter exaudiunt. Simile illud apud eundem Strabonem lib. xv. Geographiæ apud Indos fuisse ædiles, qui fructus maturos signo dato vendi curarent. Notavit hoc post Cœlium Rhodiginum libro xix. capite x. Antiquarum Lectionum Ioannes Langius in Medicinalibus epistolis, Isaacus Casaubonus Galliæ lumen, ad librum xiiii. Strabonis, & Medicorum princeps Hieronymus Mercurialis libro i. Variarum lectionum capite xxv. Adhuc hodie Antverpiæ est in usu venditiones *tintinnabuli* signo indicare plateatim.

CAP. V.

Pag. 26. *Familiam tintinnabuli sono excitari*] Ita Lucianus Tractatu de iis qui mercede conducti, in divitum familiis vivunt: ἕωθεν τε ὑπὸ κώδωνι ἐξανασαῖς ἀποσφάμεν & ὕπνε τοῦ ἡδίστου συμπεριθεῖς ἄνω ἢ καὶ κάτω, ἐπιτὸ χθιστὸν πηλὸν ἔχων ὄπι τοῖν σκελοῖν.

Id.

Id est, Deinde manè ad tintinnabulum expergefactus, discussâ ab oculis dulcissimâ somni parte, una sursum ac deorsum circuncursas, hesternoluto etiamdum tibiis adhærente, &c.

CAP. VII.

Pag. 33. *Syriæ Deæ sacerdotem*] Plutarchus in vitâ M. Craffi de prodigiis agens, quæ ipsi acciderunt in Syriâ, hanc describit. Mentio item hujus apud Tertullianum in Apolog. M. T. Ciceronem, III. de Nat. deorum, Eusebium de præparatione Evangelicâ cap. II. aliosque, præcipuè autem apud Lucianum, quem lector audi: πολλοὶ ἢ ἀπικνεόμενοι χρυσόν τε ἢ ἄργυρον, οἱ ἢ χαλκὸν κρημίζουσι εἴτ' ἀφέντες ἐκείνους προθε κείμενα, ἀπιῶσι, λέγοντες τὰ ἐνόματα. παρεσεὺς ἢ ἄλλ. αἰνῶ, αἰγέλι. ὃ ἢ δεξάμεν τοῦτομα, εὐχῶλῶ ἐς ἕκαστον ποίεετμ. ἅμα ἢ εὐχόμεν κροτέφ ποίημα χαλκεον, τὸ αἰείδῃ μέγα καὶ τσηχὺ. &c.

Id est, *Multi autem venientes, aurumque & argentum, quidam etiam æs afferunt, deinde ante illum appositis atque ibi relictis illis abeunt, unusquisque nomen suum edentes. Astans autem alius quidam, sursum renunciat. Ille igitur accepto nomine, preces pro unoquoque facit, precando autem pariter & æreum quoddam tintinnabulum pulsat, quod motum, graviter atque asperè sonat, &c.*

Pag. 35. *D. Antonii fratres*] Majores nostri memorias Sanctorum invisentes, libenter pro se conferebant parvam Sancti imaginem, sic etiam pro pecoribus suis, collo alligandam nolam ex memoria S. Antonii conferebant, protestantes hac ratione, quod meritis S. Confessoris petebant, & confidebant animalia sua præservatum iri à peste. Quod indicat Ambrosius Novidius à Romanis observari. Agens enim de porco grunniente, qui S. Antonio appingitur,

tur, subdit :

— collo mea concutit æra.

Noscere quo possis ne noceatur, ait :

Æsque meum gestat, baculo quod cernis in isto,

Quodque rogans æger, collaque multa gerunt.

CAP. VIII.

Pag. 38. *Ovium, caprarum, suum*] Justinianus Imperator in legibus rusticis Titulo secundo, §. 2. interprete doctissimo Francisco Balduino, ita sanxit : *Si quis crepitaculum sive tintinnabulum bovis aut ovis aut alterius cujusvis animalis sustulerit, convictus flagellator ut fur. Et si animal deperditum fuerit, & id damnum sarcito, quod ejus crepitaculum sustulit.* Sidonius Apollinaris lib. II. epistol. II. ad Domitium *greges tintinnabulatos* vocat, vel *tinnibulatos*, ut est in veteribus libris. Fortunatus libro II. de S. Medardo :

Tin-

*Tintinnum rapit alter inops, magis
improbus ille,*

Qui jumentorum colla tenere solet.

Meminit & lex Burgundiorum titulo 4. §. 5. Item Gothorum lib. 7. tit. 2. II. Antiq. denique Bojariorum cap. 8. tit. II. § I.

Pag. 39. *Delphinos*] Plinius Naturalis historiæ libro XI. cap. XXXVII. in hunc modum: *Delphinum audire manifestum est. Nam & cantu mulcetur & capitur attonitus sono. Quonam modo audiat, &c.* Balenas & monstra marina tintinnabulis à navibus arceri mihi auctor Cornelius Kilianus Dufflæus noster in poëmatibus suis:

Navita Erythræum pavidus qui navigat æquor,

In proræ & puppis summo resonantia pendet

Tintinnabula: eo sonitu prægrandia Cete,

Balenas & monstra marina à navibus arcet.

Pag. 40. *Muliones*] Affiduo comper-
 tum est mulos valde delectari tintin-
 nabulorum sonitu: quapropter mu-
 liones multijuga tintinnabula ad il-
 lorum colla suspendere solent, quo
 facilius farcinarum labores perfe-
 rant, ut Ovidius alibi canit. De equis
 simile tradit Suidas in *κωδωνίσαι* quos
 tintinnabulis pulsandis veteres ex-
 plorabant; & num tumultu pugnae
 percellerentur, quod hodie tympano
 factitamus vel bombardis. Vide eun-
 dem in dict. *Ἀγκωδωνίσαι*.

P. 42. *Elephantii*] lege I. Centuriam
 Epistolarum IUSTI LIPSI Episto-
 lola L. ad Ianum Hautenum, illic
 certè mira recenset: mirioria quæ
 Augerius Busbequius Belgicæ no-
 stræ fidus se vidisse scribit Epistolâ
 1. legationis Turcicæ. Hæc ejus ver-
 ba: *Vidi etiam elephantem plane ju-
 venem mirè lepidum, ut qui saltaret &
 pila luderet, hic credo vix temperabis
 risu, elephantem, inquires, ludentem
 pilâ & saltantem? cum saltare jubere-*
 tur,

tur, movebat ita alternis pedes toto corpore coruscans ut non obscure tripudiare velle videretur, pilâ vero palmarîâ ita ludebat, ut pilam in se conjectam proboscide scitè exciperet, longèque repercuteret, quod nos palmâ facimus, &c.

C A P. I X.

Pag. 43. *Hebræi tintinnabula*] Ita Origenes super Exod. *Habeat etiam Pontifex per indumenti circuitum tintinnabula, ut egrediens Sancta det sonitum, & non intret cum silentio. Et hæc tintinnabula quæ semper sonare debent, in extremo vestimento sunt posita, idcirco credo, ut de extremis temporibus & fine mundi nunquam sileas, sed inde semper sones, inde disputes & loquaris, secundum eum qui dixit: Memor esto novissimorum tuorum, & non peccabis. Ad hunc ergo modum, homo noster interior Deo pontifex adornetur, ut introire possit, non solum in sancta sed in sancta sanctorum, &c. Flavius Jo-*

Iosephus diligentissimus rerum Iudaicarum scriptor libro III. capite VIII. Antiquitatum ex versione Sigismundi Gelenii, hæc de Tintinnabulis: Pontifex verò utitur quidem etiam hoc, nihil eorum quæ enumeravimus omittens, sed superinduitur hyacinthinam tunicam talarem, quam nostrates Methiv nominant, astringitque eam zona coloribus supradiçtæ simili, nisi quod auro intertexta: ceterum ima vestis ornabatur limbo effigie malorum punicorum distincto, à quo tintinnabula aurea sic dependebant, ut medium esset quodque malum punicum inter duo tintinnabula situm, & tintinnabulum inter duo mala punica, &c. Adscribo & Græca verba, si quis ea potius desiderabit: ὁ δὲ ἀρχιερεὺς, κρομαῖται μὲν ἢ ταύτῃ ἀραλιπῶν ἔδεν τῶν, περὶ χειρῶν. ἐπενδυσάμενος δὲ ἕξ ὑακίνθου πεποιημένον χιτῶνα, ποδήρης δὲ ἐστὶ ἢ ἕτ. & Μεθεὶρ καλεῖται καὶ τὸ ἡμετέραν γλῶσσαν. ζώνῃ περὶ σφίγγεται βάμμασιν οἷς ἢ πρῶτον ἦν θειάκη πεποικιλμένη χρυσοῦ σιων.

σιωυφασμῶς. καὶ πέζαν δ' αὐτῶ πρὸς-
 εῤῥαμμῶσι θύσανοι ῥοῶν τρόπον ἐκ βα-
 Φῆς μεμιμηῶσι ἀπὴρτίωτο, καὶ κώδωνες
 χεῦσεσι καὶ πολλῶν ἑπιτήδεισιν τ' εὐπρε-
 πείας, ὥςτε μέσον ἀπολαμβάνεσθαι δυοῖν
 τε κωδώνοιν ῥοῖσκον καὶ ῥοῶν κωδώνιον.

CAP. X.

Pag. 49. *Morem hunc tintinnabulo]*
 Excubitores nocturnis Vigiliis No-
 lam antiquitus pulsabant, ad cujus
 pulsus respondendum erat illico, ut
 Suidas refert dicit. κωδωνεφορῶν, ex
 Aristoph. interprete ἐν ὄρνισι. ἐρχό-
 μῶσι, inquit, ἑπὶ τὰς φύλακας κώδω-
 νας εἶχον, καὶ τὰς ἐψόφουσι πειράζοντες
 τ' καθεύδοντα, καὶ ἵνα οἱ φυλάσσοντες
 ἀντιφθέγωνται. Qui mos etiam-
 num apud Iccium portum (Ca-
 letum hodie vocant) aliisque lo-
 cis præfidiariis observatur. Simili-
 ter si quæ vis ingrueret, Campani æ-
 ris tinnitu indicium ejus rei dabatur
 olim, quemadmodum & hodie per
 universam ferè Belgicam nostram
 hoc

hoc civili bello, unde Thebaidos vix
Papinius Staius eleganter cecinit:

—*procul auxiliantia gentes*

Æra crepant. —

P. 50. *Funeri autem adhiberi*] Olim si quis è vita excessisset, æra campanæve pulsabantur, ut pervetus Theocriti scholiastes annotat (qui mos in hunc usque diem apud nos perdurat) quòd is sonus credebatur esse καθαρὸς, ἔ ἀπελαστικὸς τῶν μισομάτων, hoc est, *avertere spectra & demonum ludibria*. Atq; hinc receptum arbitror, cur tonante cælo campanarum boatu perstrepatur. Non sum tamen nescius subesse & aliam causam, nimirum ut illarum complòsu aërem longè latèque diverberante, vis tonitruï infringatur. Appollo-dorus in libro, quem De Diis inscripsit, Hierophantam, hoc est, Proserpinæ sacerdotem, tintinnabulum siue nolam, ἡχεῖον nominat, pulsare Athenis consuevisse scribit. Pulsan-
tur

tur etiam Campanæ, teste Alberto Pighio ad finem libri VII. in exequiis & justis defunctorum, ut excitentur & præmoneantur nedum necessarii sed & ceteri cives ad præstanda officia defunctis, eorum opem implorantibus, ac si dicerent: *Miseremini mei, saltem vos amici mei.*

P. 51. *Flamini Diali*] Vide Agellium libro X. capite XV. qui ceremonias Flamini Diali impositas, satis copiosè recenset.

C A P. X I.

Pag. 54. *Apud Plautum legendum*] In Pseudolo :

— *verum extra portam Metiam currendum est prius.*

A. *Quideo?* PS. *lanios inde accersam duos cum tintinnabulis.*

Turnebus libro XXIII. capite XI. Romanos, cùm supplicium de servis fumebant, tintinnabula ad plebem con-

convocandam, vel arcendam, ne
contaminaretur, adhibuisse conii-
cit ex dicto Plauti loco. Etsi incompa-
rabilis ille Scaliger *tintinnabulum*
ibi vehiculorum genus esse putet.

C A P. XIII.

Pag. 60. *Carrociium vocè Italâ*]
Hujus descriptionem accuratam no-
bis dedit Antonius Campus pictor
& Eques Cremonensis in descriptio-
ne urbis Cremonæ vernaculâ linguâ,
quam Latinè ita vertit Philippus
Rubenius amicus mihi singularis, in
quo quid laudes potissimum nescias,
ingeniumne omni honesta & liberali
doctrina cultum & perpolitum, cum
acri & limato judicio conjunctū, an
mores suavissimos prorsusque ad hu-
manitatem factos, quibus se summis
pariter & imis commendare solet:
Anno Christi M. LXXXI. Cremonenses
CARROCIUM instituerunt, quodque
ejus usum unâ cum libertate gratia Ber-

æ Augustæ ab Henrico Imperatore impetrassent, BERTAM aut BERTACIOLAM dixerunt. CARROCIIUM erat currus amplior his atque sublimior qui communi in usu. Invenère Longobardi, primique omnium, secundum aliquos, Mediolanenses usurparunt. Ornabatur id à quibusdam panno rubro, ab aliis albo; à Cremonensibus verò mixtim rubro & albo, denique pro colore, quo cujusque civitatis insigne. Sed & seni boves, à quibus trahebatur, simili panno tecti. In medio autem erat antenna cum vexillo sive labaro, præter crucem rubram cetera albo, cujusmodi in supplicationibus hodieque nonnullis in locis gestantur: & ab eadem antennâ dependuli funes, quos validi robustique juvenes manibus attinebant, inque ejus summo campana appellata Nola. Nefas autem educere, nisi publico decreto, nec minus mille quingentis ad custodiam ejus militibus strenuis & panoplia ac bipennibus egregiè munitis. Propè etiam Duces omnes ac

mi-

militiæ præfecti; at ponè tibicines VIII. multique ad rem divinam sacerdotes. Præcipua tamen curru hujus cura dabatur viro virtute & peritiâ rei militaris insigni, quòque loci ille statuere- tur, eo tum jus dici, tum consilium haberi de summa belli solebat. Eodem & sauciis receptus atque confugium, eisque qui vel pugnando defessi, vel à multitudine hostium premerentur.

CAP. XIV.

Pag. 67. *Campanarum tinnitu demones*] Petrus Messias Hispalensis libro XI. diversarum lectionum, capite IX. hæc copiosè tractat, ad quem Lectorem remitto.

Pag. 71. *Ioannis Wieri Graviani*] Potius P. Martini Delrii Antverpi- ani amici optimi, qui hunc satis e- gregiè refutat in libro *Magicarum disquisitionum*.

CAP. XV.

Pag. 74. *Voce quasi Stentoria]* Proverbialis hyperbole, *Stentore clamosior.* Sumptum à fabulâ Stentoris, cujus meminit Poëtarum Princeps Iliad. Σ . eique *ferream*, hoc est invictam vocem attribuit: æquabat enim quinquaginta alios clamore. Ita Homerus:

Στέντορι εἰσακμήν μεγαλήτορι χαλ-
κεοφώνω.

Ὅς τόσον αὐδήσας χ' ὅσον ἄλλοι πεν-
τήκοντα.

Augerius Busbequius epistolâ I. legationis Turcicæ, idem confirmat his verbis: *Talismannos habent hominum genus templorum ministerio dicatum. Hi mensuris utuntur ex aquâ, quibus postquam adventare auroram cognoverint, clamorem tollunt è celsâ turri, in eum usum constructâ, quo homines ad venerandum Deum hortantur*

tur & arcessunt. Idem faciunt medio tempore inter exortum solis & meridiem; & item inter meridiem & occasum: postremò, sole occidente, vocentur acutissimâ, eam non injucundâ modulatione vibrantes; quæ longius, quam credi possit, exauditur, &c.

CAP. XVII.

Pag. 90. *Musicos concentus*] Stupendæ altitudinis ex candido marmore turrim templo D. MARIÆ cælestis curiæ Reginæ impositam, nemo est qui ignorat; hinc patria nostra,

— *tantum caput extulit urbes,*
Quantum lenta solent inter viburna
cupressi.

In hac ferè quotidie *Campanarum* insignis musicus concentus, tantâ arte & harmoniâ, ut non *Campanas* sed organum aliquod audire videaris, exteris omnibus stupentibus.

Pag. 91. *Hieronimi Cardani*] Ita
 H 3 enim

enim ille libro XII. De rerum Varie-
tate. Revocavit hæc narratio memo-
riam ejus, quod Bruxellæ in Belgicâ
vidi. Nolæ plurimæ in circuitu positæ
super turri, ut fieri solet, vocum musi-
carum sonis proportionem obtinent: ad-
eunt gnari artis, & tangentes singulas
pro notis descriptis, cantilenam pul-
sant, admiratione potius dignam, quàm
jucundam auditu: nam nolæ non reti-
nent vocem, sed cum ictu statim desinit.
Idem Lovanii, Antverpiæque fit.
Transferri etiam potest ad urceos alia-
que vasa. Si dicas, quis usus harum
nolarum? Ut tota civitas audiat Musi-
cam, &c. Utinam Cardanus hodie,
Campanarum musicam Antverpiæ
audiret, secus judicaret, nempe &
admiratione dignam, & auditu ju-
cundam.

C A P. XX.

Pag. 102. Campanæ non solum ma-
teriam.] Fiunt ex metallo æris. Æs
metal-

metallum est durable & sonorum, habetque *Campana* interius plestrum ferreum quo tunditur, ut audiatur. Significat novi Testamenti prædicatorum ora, quæ plus durant quam tubæ veteris Testamenti, altiusque resonant. Natus erat tantum in Judæâ Deus, tempore Judæorum, at nunc in omni terrâ. Ænigma de *Campanâ* circumfertur satis elegans, quod hic adjiciam in gratiam curiosi lectoris, adjuncto altero magis brevi, cujus auctor Nicolaus Reufnerus.

Est intra cælos, est intra mansio terras,

Non cælum tango, non quoque tango solum.

Constringor vinclis, concludor robore duro,

Vt nulla mutem conditione locum.

Os mihi semper hiat, petulanter & exero linguam,

Nec, nisi cum cogunt verbera multa, loquor.

Cùm loquor assiduis repleo clamoribus aures ,

Verbera cùm cessant , tunc quoque cesso loqui.

Non ulli noceo clamoribus , hortor iniquos ,

Contrito querant corde salutis iter.

Nicolaus. Reusnerus.

Os mihi semper hians , & pendens ferrea lingua est ,

Vox est nulla , nisi prodita verberibus.

Baptizantur seu benedicuntur quoque *Campanæ* ex sententiâ patrum Concilii Colon. capite xiv. ut sint tubæ Ecclesiæ militantis, quibus vocetur populus ad audiendum verbum Dei. Item ut Dæmones Campanarum tinnitu , Christianos ad preces concitantium , terreantur, ut suprâ dictum. Formula benedicendi antiqua est. Alcuinus mentionem facit,

facit, dicens : *Neque novum videri debet, campanas benedicere & ungerere, eisque nomen imponere. nam & Gen. XXVIII. Iacob memor visus scale ad cælum usque pertingentis, tulit lapidem, quem capiti suo supposuit, & erexit in titulum, fundendo oleum de super, appellavitque nomen urbis BETHEL, quæ prius Luzæ dicebatur.*

Pag. 105. *Campanarum pondus.*] Rothomagi (vulgo *Rouen*) templum est D. MARIÆ Christi matri dicatum, altissimâque turri spectabile, in quâ *Campanam* totius Galliæ maximam ferunt, XL millium nempe librarum, quod indicant hi vernaculi versus quibus ipsa est inscripta :

Je suis nommée George d'Amboise,

Qui plus que trente six mil poise :

Et si qui bien me poysera,

Quarante mil y trouvera.

Fuit hic *Georgius* hujus urbis Archiepiscopus, circa annum millesimum

quingentesimum, qui dum confideret hanc suam diœcesim aded olei penuriâ laborare, ut vix sufficeret tempori Quadragesimali, hujus loco eis butyri usum concessit, eâ tamen conditione, ut singuli penderent obolos vi Turonenses, ex quâ collatâ pecuniâ extrui curavit dictam turrim, quæ inde *Butyri turris* (sive *la tour de beurre*) hætenus vulgo nuncupatur.

Hoc demum coronidis vice addam. Locus est elegans de Tintinnabulis apud Suetonium in Augusto capite xci. quem miror MAGIUM non observasse. *Cum dedicatam* (inquit) *in Capitolio ædem Tonanti Iovi assiduè frequentaret, somniavit queri Capitolinum Iovem cultores sibi abduci, seque respondisse, Tonantem pro janitore ei appositum. Ideoque mox tintinnabulis fastigium ædis redimivit, quod ea ferè januis dependebant, &c.* Dio simpliciter κἀδωνα αὐτῷ ᾠειψε, nempe *Iovi Capitolino* ait doctissimus Casau-

Casaubonus in Animadversionibus ad Suetonium, imò *Iovi Tonanti*, ut clarè Suetonius, & res ipsa exigit. Nam si *Iuppiter Tonans* est janitor Capitolini, & tintinnabula januis ferè dependebant, æstimata est ædes *Tonantis* januæ loco, respectu *Capitolini*. In ædibus magnatum amplis & spatiosis tintinnabulorum quoque usus fuit. Dio ait illis usos τῆς τᾶς σιωοικίας νύκτωρ φυλάττοντας, hoc est *custodes insularum & vastarum ædium*, quas habuerunt Romani proceres. Suprà diximus ex Luciano de mercede conductis, familiæ signum dari solitum ad evigilandum, hujus quoque mentio apud Senecam epistola xcv. *Transeo pistorum turbam, transeo ministrorum, per quos signo dato ad inferendam cenam discurritur.* Idem de brevitate vitæ: *Quantâ celeritate signo dato glabri ad ministeria decurrunt?* Quanquam hic locus capi potest de digitorum crepatione. Sed modus esto & finis. Tu, candide Le-

148 *Notæ Franc. Sweertii.*

etor, laborem hunc nostrum, boni
consule & VALE.

FINIS NOTARUM FRANC.
SWEERTII F.

Ad-

Addenda Notis

FRANC. SWEERTII.

Surius in Vita S. Lupi Episcopi,
Tomo S. & Card. Baronius
Tom. VIIII. Annal. Eccles.

MOrtuo Theodorico Principe
pe Rex Clotharius in Burgundiam
veniens, hostili manu armatum
Blidebodem ducem misit in Senones.
Illo ergo tela atrociter in oppidum
vibrante, S. Episcopus LUPUS in Domino
fidens, ad protomartyris Stephani
ædem se contulit. Cumque ad
convocandum populum signum
ecclesiæ tangeret, viribus hostes
destituti, tantoque sunt terrore
correpti, ut nullam sibi salutis
opem superesse putarent, nisi fugâ
sibi consulerent.

Ita

*Ita vir sanctissimus, dum instar
 Moysi ad cælum tollit manus,
 hostes profligat, &c. Post multa
 hæc ibidem : Clotharius Rex
 ubi comperit signum vel campanam
 S. Stephani sonum edere
 gratissimum, jussit eam Parisios
 transferri, ut ejus tinnitu sæ-
 pius delectaretur. Displicuit ea
 res B. Episcopo. Itaque mox ut
 ablata est à Senonibus, omnem
 soni gratiam amisit. Id Rex in-
 telligens, ocyus jubet suo illam
 loco restitui. Ubi autem ad pon-
 tem Senonicum ventum est, re-
 diit illi pristinus sonus, & ob
 Sancti viri merita VII. millia-
 rio auditum est. Hæc de cam-
 panâ Senonensi: quibus decla-
 ratur, jam hoc tempore in usu
 frequenti eas esse receptas. In
 Orien-*

Oriente autem adhuc consuetudo illa perseverabat pulsandi ligna ad populum convocandum.

Baronius Tomo x. Annalium
 Ecclasiasticorum anno Chri-
 stiano DCCC LXV.

Adhunc quoque annum referunt scriptores prosequuti Venetas, ærea instrumenta, quæ Campanas dicimus, usui esse cœpisse Græcis, missis ipsis à Duce Venetiarum URSO PATRICIACO ad Michaëlem Imperatorem.

Nomina Scriptorum

Q U I A B

HIERONYMO MAGIO

E T

FRANCISCO SWEERTIO

Citantur.

A.

A Ccurfius.
Ælius Spar-
tianus.
Albertus Pighius.
Alciatus.
Alcuinus.
Alexander ab Ale-
xandro.
Alexander Aphro-
difæus.
Ammianus Mar-
cellinus.
Andreas Baccius.
Antonius Campus.
Apollodorus.
Aristoteles.
Aristophanes.
Aristophanis Scho-
liastes.

S. Auguftinus.
Aulus Gellius. *sive*
Agellius.
Aufonius.
Avicenna.

B.

B Eda.
Busbequius.
(Augerius.)

C.

C Arolus Sigo-
nius.
Cicero.
Cœlius Rhodigi-
nus.
Corn. Kilianus
Dufflæus.

Delrio:

D.

DElrio (Martinus.)
Dio.

E.

ERasmus.
Eusebius.
Eustathius
Eutropius.

F.

FRanciscus Balduinus.
Fran. Petrarcha.
Fran. Robortellus.
Fortunatianus.

G.

GAleotus Martius Narniensis.
Gennadius.
Georgius Fabricius.
Guljelmus Budæus
Gybertus Longolius.

H.

HAdrianus Iunius.

Herodotus.
Hefychius.
D. Hieronymus.
Hieronymus Cardanus.
Hier. Mercurialis.
Hier. Squarzacicus.
Homerus.

I.

IAnus Lernutius.
Interpres Sophoclis.
Ioachimus Camerarius.
Ioannes Alexander Brassicanus.
Ioannes Buteo.
Ioannes Grammaticus.
Ioannes Langius.
Ioannes Tortellius Aretinus.
Iosephus.
Iosephus Scaliger.
Isaacus Casaubonus.

Iulius Pollux.
Iustinianus Imperator.
Iuvenalis.

Lau-

L.
LAurentius Val-
la.
Lipſius.
Livius.
Lucanus.
Lucianus.

M.
Macrobius.
Martialis.
Martinus Polonus.

N.
Nicolaus Reuf-
nerus.
Nicolaus Siponti-
nus.
Nonius Marcel-
lus.

O.
Obertus Gifa-
nius.
Onufrius Panui-
nus.
Origenes.
Ovidius.

P.
Paulus Grillan-
dus.
Paulus Iovius.

Petrus Meſſias Hi-
ſpalenſis.
Philippus Rube-
nius.
Philoxenus.
Plautus.
Plinius Secundus.
Plinius Iunior.
Plutarchus.
Polybius.
Polydorus Virgi-
lius.

Q.
Quintilianus.

R.
Rofinus (Ioan-
nes.)
Roſinus (Francif-
cus.)

S.
Scholiaſtes The-
ocriti.
Seneca.
Sidonius Apollina-
ris.
Solinus.
Spartianus.
Statius.

Ste-

Stephanus.
Strabo.
Suetonius.
Suidas.

T.

T Acitus.
Terentius.
Tertullianus.
Thomas Seghetus.
Turnebus.

V.

V Annocius Be-
ringucius.

Varro.
Villanius Floren-
tinus.
Virgilius.
Vitruvius.

W.

W Alfredus
Strabo
Wierus. (Ioannes

Z.

Z Enobius.
Zonaras.

I N D E X

*Tam Rerum memorabilium,
quam auctorum qui in libro de
TINTINNABULIS & NO-
TIS laudantur vel explicantur, ad
paginas accommodatus.*

s Notas Fr. Sweertii significat.

<p>Accipitrum tin- tinnabula 42 Accipitrarii 42 Accursii locus expli- catus 62 Ædes Romanorum veterum amplissi- ma 26. s 147 Ædium foribus ap- pensa tintinnabula 97, 98 Ænea falx Medea 65 Ænigma de campana duplex s 143. 144 Aër ad vocem sonum- que necessarius 3. scinditur campa- narum sono 69. ejus constitutiones in so-</p>	<p>ni magnitudine vel parvitate momen- tum habere 85. 86 aëris voce vel sono diverberati natura 82, 83 Æs ab aëre adpella- tum, 3. metallum durabile & sono- rū s 143. Æs Do- donæum s 119. Æs thermarum apud Martialem quid 6. 17. aris vis credita olim maxi- ma 34. 55, 56. aris tinnitu cur apes subsidunt 69. aris usus varius in sa- cris, umbris depel- lendis,</p>
--	--

I N D E X.

lendis, luna defe-
ctu, &c. 34. 65.

S 119

Æris fodina Temesa 8.

S 119

Æra tintinnire solent

3.4

Æra auxiliantia s

135

Ærei cultri sacerdo-
tum 65

Agellius s 136

Agiosydirum v Ha-
giosiderum. 81

Agrippina therma s

124

Albertus Pighius s

136

Alcuinus s 144

Alexander ab Alexan-
dro s 124

Alexander Aphrodi-
sus 65

Alexandrina therma

S 124

Alluvio quasi in arti-
bus 90

Ambrosius Novidius
S 128

Ammianus Marcelli-

nus s 124

Anastasius monachus
martyr. s 117

Andreas Alciatus lau-
datus 15. 63

Andrea Baccii de Ther-
mis libri laudati s

125

Andronitides 99

Angelus Caninius An-
glarensis laudatus

s in elogio, ejus scri-
pta ibid.

Anglara Magii patria

40. & aliorum vi-

rorum doctorum pa-
rens s in Elogio.

Anglarenses campana

104

Annulus arcus vel
ferreus in foribus

antiquorum 99

Antiquis scriptoribus
sua ætatis rationem

curiosè habita 95

D. Antonii porcus s
128

D. Antonii fratres, &
eorum tintinnabula
35. S 128

Anto-

I N D E X.

<i>Antonii Campi descriptio urbis Verona</i> s 137 <i>Antverpia qui mos in venditionibus indicandis</i> s 126 <i>Antverpia laus</i> s 141 <i>Apes cur aris tinnitu subsidunt</i> 69 <i>Apollodorus</i> s 135 <i>Apuleius</i> 42 <i>Aquilarum tintinnabula</i> 42 <i>Argentum, sonorum metallum</i> 4. <i>ejus sonus in quibusdam campanis</i> 014 <i>Aristophanes</i> 48. <i>antiqua comœdia scriptor</i> 49 <i>Aristophanis scholiastes laudatus</i> 48. 134 <i>Aristoteles</i> 3. 100 <i>Artes singulae quotidie excoluntur magis</i> 90 <i>Asinellorum turris Bononia expressa</i> 89 <i>Asinus Luciani</i> & A-	<i>pulei non sine tintinnabulo</i> 42 <i>Asofra Hebraorum</i> s 117 <i>Augerius Busbequius laudatus</i> s 131. 140 <i>D. Augustinus</i> 67 <i>Avibus etiam alligantur tintinnabula</i> 42 <i>Avicenna</i> 3 <i>Ausonius</i> s 120 B. B <i>Alenas arceri tintinnabulis à navibus</i> s 130 <i>Berta aut Bertaciola, carrocium Cremonensium</i> s 138 <i>Beda</i> s 116 <i>Blidebodes dux</i> s 149 <i>Bojariorum antiqu.</i> 130 <i>Bononia tintinnabula musica</i> 90. <i>turris ibi Asinellorum</i> 88. <i>tanquam solent</i> Bo-

I N D E X.

- Bononienses car-
 rocio, proverbium**
 62. 63
**Bos vox boatum a-
 nimalis exprimit** 4
**Bruta à tintinnabuli
 usu non excludi** 38.
*harmonia oblectari,
 contra philosophos*
 40
**Buccina usus, in vigi-
 libus mutandis a-
 pud Rom.** 49. 50
**Bulum in voce tin-
 tinnabulum, &
 s. quid agat** 4
**Butyri turris Rhoto-
 magi unde dicta** s
 146

C.

Caelius Rhodiginus
 s 126
**Casaris memoria ad-
 miranda** s III
**Caletum hodie, qui
 olim Iccius por-
 tus** s 134
Campana, unde di-
 cta 8. s 115. 116
Campanarum origo s
 115. *materia* s 142.
*qua varia, 103. &
 sonum variat 102.
 103*
Campanarum forma
*plurimum ad sonum
 conducit 102. con-
 ficiendarum & su-
 spendendarum ars
 101. eas apud ve-
 teres in usu fuisse,
 quam rectè quidam
 negaverint 11. in
 turribus templorum
 veterum nullas
 fuisse 11. 12. illis
 quum primum cœ-
 ptum fuerit uti in
 Ecclesiâ, questum
 s 115*
**Campana cur ad hym-
 nos Davidis in pa-
 rentalibus pulsata**
 68. *earum baptis-
 mus & benedictio
 s 67. 144. cur pul-
 sentur, tonante celo
 66. 67. s 135*
 Cam-

I N D E X.

<i>Campana olim etiam in funere pulsata s ibid. ius signum datum etiam olim vi aliqua ingruente s</i> 134. <i>Campana hodie nulla Græcis, ut nec Turcis</i> 72, &c. <i>Campanarum concentus musici in quibusdam locis</i> 90. s 141, 142 <i>Campanarum maximarum pondus stare non magno examinatur</i> 104. 105 <i>de Campana ænigmata duo, s</i> 143, 144 <i>Campana castrensis descripta & ejus usus</i> 60, 61, &c. <i>Campana Anglarenses</i> 104 <i>Campana Rhotomagensis pondus s</i> 145 <i>Senonensis s</i> 150 <i>Campana Guljelmina</i> 67	<i>Campanaria turres</i> 87, 88, &c. <i>Campanarum Harmonicarum schema expressum</i> 94 <i>Campanarius</i> 77 <i>ejus cum symandro apud Græcos effigies</i> 79 <i>Campanella sonitu convocata sanctorum moniales</i> 14 <i>Campanilis, vel campanalis sonitus</i> ibid. <i>Cantu delectantur Delphini s</i> 130 <i>Capite raso pileum sumebant servi si liberi fierent, in præfat.</i> <i>Cardines anei in foribus</i> 100 <i>Cardinalium tintinnabula privata</i> 27, 95. <i>eorum familia ampla</i> 27 <i>Carduelis cicur, musica gaudens</i> 40 <i>Car. Rymius legatus Casareus Byzantii, in Præfat. s in Elogio.</i> <i>Carolus</i>

I N D E X.

<i>Carolus Sigonius, & a-</i> <i>mulatio inter ipsum</i> <i>& Robortellum s</i> <i>in Elogio.</i> <i>Carrociū & ejus</i> <i>usus 61. 62. &c.</i> <i>s 137. figura 64</i> <i>Castrorum campana</i> <i>& ejus usus 60,</i> <i>61, &c.</i> <i>Cavada 99</i> <i>Cervi pastorum sistu-</i> <i>lis sistuntur 40</i> <i>Christianorum vete-</i> <i>rum invidia &</i> <i>clandestini conven-</i> <i>tus ob metum E-</i> <i>thnicorum 14. eos</i> <i>caruisse campanis</i> <i>templorum 12. 13.</i> <i>14</i> <i>Cicero 34. s 127. il-</i> <i>ustratus 21</i> <i>Citharædi historia, qui</i> <i>Fassum venerat 22</i> <i>Civitas ridicula a-</i> <i>vium ἐν ὄρει Ari-</i> <i>stophanis 48</i> <i>Clotharius rex s 149</i> <i>Clypeus æreus in Laco-</i>	<i>nico, & ejus usus 5,</i> <i>17, 18, 19, 20</i> <i>Cochlis scala 73</i> <i>Codones in papave-</i> <i>re 7. κώδων, &</i> <i>κώδωνεών s 114</i> <i>Codones, Tintinna-</i> <i>bula unde dicta 6.</i> <i>s 114</i> <i>Codonophorus κώδωνο-</i> <i>φορῶν 48. ejus of-</i> <i>ficiū apud vigiles</i> <i>49, 50.</i> <i>Codonophori funebres</i> <i>ibid. 82 51</i> <i>Cœnobiorum tintinna-</i> <i>bula 99</i> <i>Columna Trajani 73</i> <i>Constantiniana therma</i> <i>s 85</i> <i>Consuetudinis volu-</i> <i>ptas 76</i> <i>Cornelius Kilianus</i> <i>Dufflaus laudatus</i> <i>s 130</i> <i>Cornix in foribus 99</i> <i>Corvus in foribus ib.</i> <i>Cos insula 73</i> <i>Cremonensium carro-</i> <i>ciū s 92, 93</i> I <i>Cro-</i>

I N D E X.

<p><i>Crotala veterum</i> 59. <i>Turcarum</i> ibid. <i>Crotalum citharæ con-</i> <i>sonans</i> ibid. <i>Cultri Iarei sacerdo-</i> <i>tum</i> 65 <i>Custodes insularum</i> <i>& vastarum ædium</i> <i>usi tintinnabulis</i> s 97 <i>Cyprica clades</i> in <i>Præfat.</i> 1 <i>Cyri memoria miran-</i> <i>da</i> s III</p>	<p><i>Diocletiana therma</i> 20. 124 <i>Dionysius Lambinus</i> <i>notatus</i> s in <i>Elog.</i> <i>Dodona urbs, & ora-</i> <i>culum ibi vetustissi-</i> <i>imum</i> s 119 <i>Dodonæum æs.</i> ib. <i>Dodonæum ahe-</i> <i>num</i> 120 <i>Dodonai lebetes cam-</i> <i>pana ne fuerint</i> 10 <i>Domitiana therma</i> s 124</p>
<p>D.</p>	<p>E.</p>
<p>D <i>Æmones puta-</i> <i>bant sonitu æ-</i> <i>ris fugari</i> 66. <i>eo-</i> <i>rum opera grandinis</i> <i>vel ventorum vi-</i> <i>damnum dari</i> ibid. <i>Dea Syria</i> v. S <i>Delphini à nautis si-</i> <i>bilo alliciuntur</i> 39. <i>cantu mulcentur &</i> <i>capiuntur</i> s 130 <i>Diaboli prestigia</i> 71 <i>Diane ludi nocturni</i> <i>diabolici</i> 70 <i>Dio</i> s 97</p>	<p><i>ἠχέϊον, tintinnabu-</i> <i>lum</i> s 135 <i>Elephas saltans & pi-</i> <i>la ludens</i> s 131. 132 <i>Elephanti cum tintin-</i> <i>nabulis: & unius</i> <i>pictura</i> 41. 42 <i>Episcoporum tintinna-</i> <i>bula privata</i> 95 <i>Equi ut olim explora-</i> <i>bantur, ut hodie,</i> <i>num facile tumultu</i> <i>percellantur</i> s 131 <i>Equorum tintinnabu-</i> <i>la</i> 38 <i>Eu-</i></p>

I N D E X.

<i>Eusebius</i> s 127 <i>Eutropius</i> vid. Præf. <i>Excubiæ tintinnabulis circumibantur apud Græcos</i> 48. 49 F. F <i>Abius</i> III <i>Falx aenea Medea</i> 61 <i>Famagusta</i> 48. 67. olim <i>Salamis</i> s. in <i>Elogio. à Turcis capta</i> s ibid. <i>Famagustani sacerdotes</i> 75 <i>Familia olim apud ditiores sono tintinnabuli excitata</i> 26. s 97. 126 <i>Familia ample cardinalium</i> 27 <i>Famuli tintinnabulo accersiri solent apud principes viros</i> 95. 96 <i>Ferrea vox</i> s 94 <i>Flamen Dialis</i> vid. Præf. <i>ei non licebat audire tibias funebres</i> 51	<i>Flamines purpurati</i> 27 <i>Florentia</i> 96. <i>turris illic campanaria ab-solutissima</i> 87 <i>Florentinorum carrucium captum</i> 63 <i>Fores prietorum quaratione aperiebantur</i> 100 <i>Fōrium strepitus</i> ibid. <i>foribus appensa tintinnabula & eorum usus</i> 98. 99 <i>Fortunatianus</i> s 129 <i>Franciscus Balduinus f. C. laudatus</i> s ib. <i>Franciscus Petrarca</i> 13. <i>laudatus</i> 10. <i>ejus elogium</i> s 120. & <i>epitaphium</i> 121 <i>Franciscus Robortellus</i> 18. s in <i>elog. ejus cum Sigonio contentio</i> s ib. <i>ejus libellus de Laconico Pisano laudatus</i> 16 <i>Francis. Rosinus</i> s 113 <i>Fruetuum maturorum venditio apud Indos</i> s 126 I 2 Fu-

I N D E X.

<i>Funeri adhibiti codonophori, & cur</i> 50. 51 <i>Funeri adhibita campana etiam olim</i> s 135 G. G <i>Alata Constantinopoleos</i> 59 <i>Galeotus Martius regius praeceptor & miles 3. ejus sententia de aris etymo 3. 4. ejus de doctrina promiscua liber ibid. idem notatus</i> II, 12 <i>Aulus Gellius</i> 51. annotationibus à Majorio illustratus 83 <i>Gennadius</i> 8 <i>Georgius archiepiscopus Rhotomagensis</i> s 145, 146 <i>Georgius Fabricius</i> s 124 <i>Germanorum mos in mutandis vigiliis</i> 50	<i>Greges tintinnabulati. sive tintinnabulati</i> s 129 <i>Glossa ordinaria</i> 68 <i>Gracorum vet. mos in vigiliis circumcundis</i> 49 <i>Graci hodie servantissimi traditionum, quas à Majoribus accepere</i> 67 <i>Gracorum templa sub Turcis carere tintinnabulis 72. eorum symandrum & Hagiosiderum 74, 76, 78, &c. quando campanis uti cœpere in locis Christianis</i> s 151 <i>Gulhelmus Episcopus</i> 67 <i>Guljelmina campana</i> ibid. <i>Guljelmus Budeus</i> 50 <i>Gyberti Longolii Annotationes in Æmilium Probum</i> s in Elogio.

I N D E X.

H.

H <i>Adriani imperatoris memoria admiranda</i> s 112 <i>Hadrianus Junius</i> s 119 <i>Hagiofiderum Græcorum</i> 78. <i>ejus usus</i> ibid. <i>forma</i> ibid. <i>pictura</i> 79 <i>Harmoniâ oblectari bruta, contra philosophos</i> 39 <i>Hebraeorum summi sacerdotis tintinnabula in veste</i> 43, 44, 45. <i>eorum symbolica explicatio</i> 46 <i>Hebraeorum tubæ argenteæ</i> s 116 <i>Herodiadis ludî nocturni</i> 70 <i>Herodotus</i> s 119 <i>Hesychius</i> 48 <i>Hieracarii</i> 42 D. <i>Hieronymus</i> 14. 46. <i>novè & parum Latine sæpe loquitur</i> 9	<i>Hieronymus Cardanus</i> 91. <i>notatus</i> s 141, 142 <i>Hieronymi Magii elogium.</i> vide <i>Elog. memoria admirabilis</i> s 111 <i>Hieronymus Magius legatus Florentiæ</i> 96. <i>vix tunicatus è clade Cyprica in captivitatem Turciam incidit.</i> vide <i>Præf. optat se Græcorum regiones nunquam vidisse</i> 80. <i>ejus merita in rempublicam litterariam.</i> v. <i>Præf. ejus libri v. de Mundi exustione & die judicii</i> ibid. <i>commentarius in Æmilium Probum</i> ibid. <i>Miscellaneorum seu variarum lectionum libri IV.</i> ibid. <i>opera edita</i> s in <i>Elogio.</i> & <i>non edita</i> I 3 plura

I N D E X.

<i>plura s ibid. ejus</i> <i>Annotationes in Gel-</i> <i>lium 83. liber de</i> <i>Equuleo s in E-</i> <i>logio. Hieronymi</i> <i>Magii servitus &</i> <i>miseria 24. 46. 106</i> <i>à Mahomete Bassa</i> <i>crudeliter strangu-</i> <i>latus S. in Elog.</i> <i>Hieronymus Mercuria-</i> <i>lis laudatus s 126</i> <i>Hieronymus Squarza-</i> <i>ficus laudatus s 122</i> <i>Hierophanta tintinna-</i> <i>bulum s 135</i> <i>Historia cujusdam ci-</i> <i>tharcedi 22. 23</i> <i>Historia cujusdam</i> <i>mulieris venefica 70</i> <i>Homerus omnigena</i> <i>virtutis parens vid.</i> <i>Præf. notatus ib.</i> <i>Hora ne olim, ut hodie,</i> <i>tintinnabuli sono di-</i> <i>stinctæ 28. 29</i> <i>Horologium clepsydra</i> <i>& tintinnabulo con-</i> <i>stans depictum 31</i> <i>Horologia sonora an an-</i>	<i>tiquis 28. 29</i> <i>Horologii sonantis per</i> <i>aquam delineatio</i> 38 I. I <i>Anus Lernutius</i> <i>laudatus 121. e-</i> <i>jus carmen ad tu-</i> <i>mulum Petrarchæ</i> <i>ibid.</i> <i>Jassus 22</i> <i>Jaccius portus, hodie</i> <i>Caletum s 134.</i> <i>Imperatoris trium-</i> <i>phantis currui tin-</i> <i>tinnabulum cum</i> <i>scutica cur alliga-</i> <i>tum 52</i> <i>Imperatorum statua</i> <i>v. S</i> <i>In cubiculo nola,</i> <i>proverbium 8</i> <i>Incitabulum 4</i> <i>Indorum ædiles, fru-</i> <i>ctus maturos signo</i> <i>dato vendunt s 126</i> <i>Instrumentorum vete-</i> <i>rum multorum co-</i> <i>gnitione caremus 95</i> <i>Jochimus Camera-</i> rius

I N D E X.

<i>rius</i> s 112 <i>Foannis XXII decretum de tintinnabulis</i> s 123 <i>Foannes Alexander Brassicanus I. C. eruditus</i> s 113 <i>Foannis Buteonis libri de statere & lib.</i> 105 <i>Foan. Grammaticus</i> 6 <i>Foan. Langius</i> s 126 <i>Foannes Nicolaus Iustus Magi affinis</i> 29 <i>Foannes Rosinus</i> s 124 <i>Foannes Sambucus, bibliothecarius Casariensis, laudatus</i> 106 <i>Foannis Tortellii lexicon laudatum</i> II. <i>idem acerbe à Galeoto Martio reprehensus, & forte contra eum defensibus.</i> <i>Foannis Wieri libri de prestigiis demonum</i> 71 s 139 <i>Iosephus</i> s 116. <i>laudatus</i> s 133 <i>Iosephus Scaliger laudatus</i> s 137 <i>Iosephus Zarlinus, mis-</i>	<i>sicus princeps laudatus</i> 58 <i>Isaacus Casaubonus laudatus</i> s 126. 146 <i>Isiacorum tintinnabula</i> 35 <i>Italica lingua conscripti libri à Magio. vid. Præfat.</i> <i>Iudaica superstitio, de fide Christiana</i> 15 <i>Iulius Pollux</i> 99 <i>Iuppiter Capitolinus</i> s 146 <i>Iovis Dodonai templum</i> s 119. <i>lebetes</i> 9 <i>Iuppiter Tonans</i> s 147 <i>Iustinianus imperator</i> vide Præf. 129 <i>Iustus Lipsius laudatus</i> s 125. 131 <i>Iuvenalis</i> s 120 L. L <i>Aconici clypeus æreus, caloris augendi, minuendive</i> 5. 17, 18, 19 <i>Laconicum Pisanū</i> ib. <i>Laurent. Valla</i> II. 38. <i>I 4</i> <i>Lebe-</i>

I N D E X.

<i>Lebetis figura in campanis non optima</i> 103 <i>Lebetes Dodonai an campana fuerint</i> 9 <i>Lemuralia</i> 65 <i>LL. Burgundiorum</i> s 130. <i>Gothorum</i> ibid. <i>Libertatis amor</i> vid. Præf. <i>Libertatem qui accipiebant, pileum sumebant</i> ibid. <i>Libri, honoris ergò, viris principibus offerri solent à suis auctõribus</i> ibid. <i>Ligna sacra in supplicationibus</i> s 118 <i>Livius</i> 66. s 115 <i>Ludi nocturni Diana vel Herodiadis</i> 70, 71 <i>Lucanus</i> 66 <i>Lud. Cæel. Rhodiginus</i> ibid. s 126 <i>Lucianus</i> 28, & 30, s 126. 147. <i>laudatus, & ejus libel-</i>	<i>lus αδει τῶν ὄπῃ μισθῶ στυγόντων</i> 26. <i>ejus locus obscurus explicatus</i> 28, 29. <i>Luna defectu cur ara pulsabant</i> 66 s 119 <i>Lupus Episcopus Senonum</i> s 149 M. M <i>Acrobis</i> vide Præf. <i>Magistratum tintinnabula, ad litigantes accersendos</i> 96 <i>Mahometes Bassa</i> v. Elog. <i>Mandibula</i> 4 <i>Marcus Antonius Bragadinus à Mustapha Bassa vivus excoriatus</i> s in Elog. <i>Magii</i> <i>Martialis locus ab aliis non intellectus explicatus</i> 6. 17, &c. <i>Martini Delrio Magica disquisitiones</i> s 139 <i>Mar-</i>

I N D E X.

<i>Martinus Polonus</i> s 124 <i>Martionorum</i> 63 <i>Matthias Corvinus</i> rex Pannoniae 3. ejus elogium s 112. 113 epitaphium s ibid. <i>Medea falx aenea</i> 65 <i>Memoria eloquentiae</i> thesaurus s 111 <i>Menapii</i> 91 <i>Mendicabulum</i> 4 è metallis nullumne perinde sonorum ac as ibid. <i>Monachi tintinnabulo</i> excitantur 27 <i>Mulieris cujusdam in</i> ludos diabolicos pro- fecta historia 70, 71 <i>Mulierum garrulitas</i> s 120 <i>Mulorum tintinnabula</i> 40 s 131 <i>M. Agrippa ut populo</i> placeret, CLXX, balnea Romae gra- tuita dedit. s. 124	<i>Musica gaudere bruta</i> 40 <i>Musicus concentus</i> campanarum in qui- busdam locis 93, 94. <i>Mustapha Bassa.</i> vid. Elog. N. N <i>Aulia</i> vulgo or- gana 91 <i>Neroniana therma</i> s 124 <i>Nicolaus Leccius ton-</i> sor, & scurra 59 <i>Nicolai Reusneri eni-</i> gma de campana s 144 <i>Nicolaus Sipontinus</i> s 125 <i>Noha in arca instru-</i> mentum ad convo- canda bruta 75 <i>Nola urbs</i> 7 olim Sidi- cinum s 115 <i>Nolæ etymon obscu-</i> rum 7 de quo & s 115 <i>Nolam diu ante Pau-</i> linum 15

I N D E X.

- linum episcopum inventam esse* 7. 8.
ejus usus in venditione piscium s 126.
in nocturnis vigiliis s 134
Nonius Marcellus 65.
 s 115
O.
Obertus Gifanius
laudatus 53.
 91. s in *Elogio*.
Onufrius Panuinius 13
Oraculum Dodoneum
vetustissimum s 119
Organa musica 91
Origenes s 132
Ovii s 8. 40, 65, 66.
 s 118, 131
P.
Papaveris codones 7
Pauli Grillandi libri de *Strigibus seu Lamiis* 71
Paullus Iovius s 113
Paulinus episcopus Nolanus 7. s 115. eum *inventorem nolæ non esse* ibid. *quamvis* *id ei adscribunt* 13
Pecudes 38
Pecudum tintinnabula, & *cur ipsis adpendi solent* ibid.
 s 129
Petafus, galerus 5:
unde dictus s 114
Petafus in edificiis s 114
Petafus, de *majori tintinnabulo*, 5
Petafi forma in campanis non optima
 102. 103
Petrus Angelius Bargeus *laudatus* s in *Elogio*.
Petrus Martyr Anglarensis *laudatus* s in *Elogio*.
Petrus Messias s 139
Philibertus Rymius *Senator Gandavensis* s in *Elogio*:
Philippi Rubenii laus
 s 137
Philosophi quidam insignes, servi v. Præf.
Philosophorum mos 68
Philoxenus s 119
φουλαρι, excubiæ 48
 Pi-

I N D E X.

<i>Pileus signum libertatis</i> vide Præf. <i>Pisana turris admirabili modo constructa</i> 87 <i>Piscium venditio tintinnabulo indicata</i> 23 s 126 <i>Plautus</i> 99. s 114. emendatus 54. nonnullas fabulas in pistrino scripsit vide Præf. <i>Plinius</i> 12. 24, 29. s III. 114, 115, 122, 130 <i>Plinius junior</i> 15 <i>Plutarchus</i> 43. 53, 100. 125 <i>Plutarchum facere mentionem tintinnabulorum Hebraei sacerdotis</i> 43 <i>Polydorus Virgilius</i> 13. 66 s 123. notatus 7 <i>Polybius</i> s 115 <i>Porcus grunniens, qui S. Antonio appingitur</i> s 128 <i>Porsena regis sepulcri</i>	<i>cum tintinnabulis descriptio</i> 24. 25. s 122. 123 <i>Posteritatis ratio habenda scriptoribus</i> 95 <i>Præpositi in judicio tintinnabulum</i> 96 <i>Præstigia demonum</i> 71 <i>Propertius illustratus</i> 50 <i>Proserpina sacerdotis tintinnabulum</i> s 135 <i>Prostibulum</i> 4 <i>Pyrotechnia Vannocii Beringucii</i> 102 Q. Q <i>uintilianus</i> 8 R. R <i>eligiosi Turcarum cum tintinnabulo</i> 36. 37 <i>Rhodus</i> 73 <i>Rhotomagi campana maxima totius Gallie</i> s 145 <i>Romanorum veterum ades amplissima eorum mos in mutandis vigiliis</i> 16 49.

I N D E X.

49, 50. greges ser- vorum possidebant 26 Ronda quid hodie 49 S. Sabinianus pontifex primus campan- nas turribus tem- plorum imposuit 13 s 123 Sacerdotes cur cultris aereis usi 65 Sacerdotis summi He- braeorum tintinna- bula in veste 44, 45. s 132, 133 Sacerdotes dea Syria & eorum tintinna- bula 33 Sacerdotes Turcarum clamosi 74 Salamis, hodie Fama- gufta s in Elog. Sanctimoniales cam- panella sonitu con- vocata 14 Scala cochlis 73 Schema campanarum	harmonicarum ex- pressum. 94 Seneca loci s 147 Senenses capiunt car- rocium Florentino- rum 63 Senonensis campana s 149 Sepulcrum Porsena cum tintinnabulis 24, 25. s 122, 123 Servi etiam quidem è philosophis & au- ctoribus claris. vi- de Præfationem. Servi confugiebant ad statuas imperato- rum ibid. Servi quum supplicio afficiendi, plebs con- vocata tintinnabu- lis s 136 Servorum greges olim apud Romanos, ho- die apud Turcas 26 Servis dimidium men- tis à Jove abla- tum non verè Ho- merum scripsisse. vide

I N D E X.

vide Præfat.	105	
<i>Severiana therma</i> s	<i>Statua imperatorum</i>	
124	<i>præsidium servo-</i>	
<i>Sicambri</i> 91	<i>rum & miserorum</i>	
<i>Sidicinum olim, quæ</i>	<i>olim. vide Mag.</i>	
<i>Nola hodie</i> s 115	<i>in Præfat.</i>	
<i>Sidonii Apollinaris lo-</i>	<i>Stentore clamosi-</i>	
<i>cus</i> s 129	<i>or proverbium</i> s	
<i>Silentia abacta aris</i>	140	
<i>tinnitu</i> s 119	<i>Stephanus</i> s 119	
<i>Solaria antiquorum</i> 29	<i>Status</i> 135	
<i>Solinus</i> s 111	<i>S. Stephani campana</i>	
<i>Sonalii</i> s 114	s 149	
<i>Soni natura & pro-</i>	<i>Strabo</i> 31, 39, 50.	
<i>gressus</i> 82, &c.	s 82, 125.	
<i>Sonus sine aëre nō fit</i> 3	<i>Suetonius illustratus</i> s	
<i>Sontes cum tintinna-</i>	146	
<i>bulo ad supplicium</i>	<i>Suidas antiquitatum</i>	
<i>ducebantur</i> 52, 56	<i>collector non asper-</i>	
<i>Sophoclis interpres</i> s	<i>nandus</i> 57: <i>ejus</i>	
115	<i>lexicon seu colle-</i>	
<i>Spartianus</i> 18 s 112	<i>ctanea</i> 7. <i>alibi lau-</i>	
<i>Squillæ de campanis,</i>	<i>datus</i> 50, 57. s	
<i>apud Petrarcham</i>	114. 131. 134	
10	<i>Symandrum (nescio</i>	
<i>Squillare</i> 11	<i>tamen an non rectius</i>	
<i>Staterenon magno ma-</i>	<i>sit semantrum,</i>	
<i>ximarum camp-</i>	<i>σήμεντρον Græco-</i>	
<i>narum pondus posse</i>	<i>rum</i> 74. <i>ejus usus</i>	
<i>deprehendi</i> 104,	<i>ibid. descriptio</i> 76.	
	<i>pictu-</i>	

I N D E X.

- pietura* 79
Synodorum acta s 117
Syria dea s 127. *ejus sacerdotes erronei* 34. *eorum tintinnabula* 33 s 127
T.
T *Acitus* 53
Talismani Turcarum s 140
Temesa urbs 8 s 118
Temesæa æra 8 s 118
Tempestatum auctores demones 66
Templa s 118
Terentius illustratus 100
Tertullianus s 127
Theatrorum in gradibus vasa quadam ampliora locata, vocibus augendis 84
Theocriti Scholiastes 135
Therma Diocletiana, Alexandrina, Agrippina &c. quique de thermis scripsere s 124, 125
Thermarum constructio 20
in Thermis tintinnabula fuisse 6. 17
Thomas Seghetus laudatus s in Elog.
Tibiam crotalo jungunt
Turca 59
Tibia & tympanum Germanorum in vigiliis 50
Tibia funebres 51
Tin, tin 5
Tinnitus ab are 3
Tintinnire 4 s 115
Tintinnabuli etymon 3 s 115. *varia alia voces idem designantes* 2. 3
Tintinnabulum vehiculi etiam genus s 137
Tintinnabula apud antiquos fuisse verene quidam negaverint 11
Tintinnabuli inventorem ignorari materia 3
Tintinnabula in horologiis

I N D E X.

- logiis* 30. 31. in
familiâ excitandâ
 26. s 126. *usus*
hodiernus in excu-
biis s 134. *cur*
triumphantis impe-
ratoris currui unum
alligatum 52
Tintinnabulum D.
Antonii 35
Tintinnabulum ca-
strense 60. &c.
Iassicum 23
Tintinnabulorum usus
varius & commoda
 2. 72. *sonus secu-*
ritatis & auctori-
tatis indicium 15
Tintinnabulorum vis
 66. &c. *majora*
veterum & publica
 16. 17. &c.
Tintinnabula cœnobio-
rum 27. 99. *ad*
adium fores usus
 97. 98
Tintinnabulorum con-
centus in quarun-
dam urbium turri-
bus 90 s 141
Tintinnabulorum usus
- in adibus magna-*
tum s 147. *in cir-*
cumeundis vigiliis
 48. 49. *in thermis*
 6. 17. *minorum u-*
sus hodie apud prin-
cipes & magistratus
 95
Tintinnabulis Turca-
rum & Græcorum
templa carere 72.
 73. &c.
Tintinnabula in veste
Hebrai sacerdotis
 43 44. 45. s 132.
 133
Tintinnabula sacerdo-
tis Deæ Syria 34
Tintinnabula in sepul-
cro regis Persenæ 24
 122. 123.
Tintinnabula è son-
tium collo appensa
dum ad supplicium
ducerentur 56 s 136
Tintinnabula in explo-
ratione equorum s
 131. *pecoribus ap-*
pensa 38. s 131
Tintinnabulis arcen-
tur

I N D E X.

- tur balana* s 130
Tintinnabulati *vel*
tinnibulati greges s 129
Tintinnacula *forte*
pro tintinnabulis 55
Traiani columna 73
Triumphantis *impe-*
ratoris currui cur
tintinnabulum cum
scutica adalligatum
 52
Tonitru *infringi cam-*
panarum sonitu
 69 s 135
Tubarum *argentearum*
apud Hebraeos de-
scriptio s 116, 117
Turca *greges servorum*
possident 26
Turcarum *crotala* 59.
sacerdotum apud
eos clamores solle-
mnes vice campana-
rum 74 s 140
Turcarum *templa ca-*
rere tintinnabulis
 72, 73, &c.
Turris *butyri Rho-*
thomagi s 146
- Turres** *campanaria* 73
earum constructio
 82, 83, &c. *qua-*
dam nobiliores 87,
 88, 89 s 141
Turres *tintinnabulis*
sonoras apud vete-
res non fuisse 12,
 13
Turres *quasdam arte*
ita constructas, ut
perclinata casura
videantur 88, 89
Turris *Pisana à per-*
pendiculo declinans
expressa 87
Turres *Turcarum jux-*
ta templa 72. &
earum descriptio 73
Tympani *usus vetus*
 57
Tympanum *musicum*
multa tintinnabula
continens 58
Tympanum & *tibia*
Germanorum in vi-
gilibus mutandis 50

V.

V *Annocii Beringu-*
cii Senensis py-
 ro-

I N D E X.

<i>rotechnia</i>	102	<i>Vigilias tintinnabulis</i>	
<i>Varro</i> 5. πολυγραφέτα-		<i>circumibant Græci</i>	
τ & <i>dictus</i> 24, <i>ejus</i>		49	
<i>opera ferè interie-</i>		<i>Virgilius</i> vid. Præfat.	
<i>runt</i>	ibid.	85	
<i>Vasa in theatrorum</i>		<i>Vitruvius</i> 5. 6. 17.	
<i>gradibus ampliora</i>		29, 84	
<i>cui fini</i>	84	<i>Umbras tinnitu æris</i>	
<i>Venditiones tintinna-</i>		<i>veteres expellebant</i>	
<i>bulo indicantur pla-</i>		65 s 118	
<i>teatim Antverpiæ</i> s		<i>Unctum ibant, qui la-</i>	
126		<i>vissent</i>	22
<i>Venetia</i>	97	<i>Vox sine aëre non fit</i>	3
<i>Ventorum vis in sono</i>		<i>Ursus Patriciatus dux</i>	
<i>rapiendo vel prove-</i>		<i>Venet.</i>	s 151
<i>hendo</i>	86		
<i>Vespasiani & Titi ther-</i>			
<i>ma</i>	s 124		
<i>Vestium veterum mul-</i>			
<i>tarum cognitione ca-</i>			
<i>remus</i>	95		
<i>Villanii Florentini chro-</i>			
<i>nica</i>	63		
<i>Vigiles ut mutabant</i>			
<i>Romani, ut hodie</i>			
<i>Germani</i>	50		
<i>Vigilum nota</i>	s 134		

W.

W Alf. Strabo s 116

Z.

Z Enobius s 119
 Zonaras histori-
 cus non omnino con-
 temmendus s 1. *ejus*
locus 52, 53

F I N I S.

HIERONYMI MAGII
ANGLARENSIS
DE EQUULEO
Liber Postumus.

Cum NOTIS
GOTH. JUNGGERMANNI
Accedit
APPENDIX

*Virorum illustrium, idem argumentum
pertractantium.*

Editio novissima aucta, emendata, &
figuris æneis exornata.

AMSTELODAMI,
Sumptibus ANDRÆ FRISII,
MDCCLXIV.

*Amplissimo, Spectatissimo,
Doctissimoque
Viro,*

DOMINO,

D. GERARDO BODE,

Amico, Fautori, & Pa-
trono suo plurimum
colendo.

ANDREAS FRISIUS

S.

Um per hos dies
Magii de TIN-
TINNABULIS tra-
ctatum fratri tuo
inscripiffem, non diu de-

A 2 libe-

liberandum mihi fuit, cui hunc ejusdem auctoris de EQUULEO discursum dedicarem. Nimirum ut de reverentiâ & affectu, quo universam domum, familiamque vestram complector jam nihil dicam, ipsa mihi naturalis ratio postulare videtur, ut inter fratres eodem apud me loco sit is, cujus eadem animi virtus, litterarum peritia, atque adeo in me idem affectus est. Quanquam si nihil istiusmodi subesset, illo tamen seculo vivimus, quo bonarum artium studia, quæ

quæ omni tempore maximorum virorum propria fuerunt, non alibi felicius locum, dignitatemque suam tuentur, quam apud illos, qui felicibus auspiciis MERCURIUM MINERVÆ junxerunt; ut mirum non sit, ad te, tuique similes recurrere quotquot propagandis his artibus studium operamque suam dicarunt. Accipe igitur, *Vir Amplissime*, munusculum hoc quâ offertur animi propensione & benevolentia, atque opus ipsum non ex mole suâ, sed ex af-

fectu offerentis, ipsiusque
auctoris conditione & for-
tunâ æstima, & nihil causæ
erit cur me, meaque tibi
operosius commendem.
Vale.

TY-

TYPOGRAPHUS LECTORI.

 *Ab*soluto Magii de TIN-
TINNABULIS *dis-*
cursu, succedit promif-
si nostri pars altera, ejusdem
videlicet auctoris de EQVLEO
libellus, prioris germanus, in-
que eodem ergastulo educari
cæptus: in quo adornando id
speciatim egimus, ut quæ Clar.
Thomas Seghetus de Equuleo
Mirandulano, adfert, & le-
ctorem in duas sententias di-
strahere possent, geminâ figurâ
Illustraremus. Porro ne quid
intactum relinqueremus quod
prodesse rebus tuis posset, in col-
lectaneis Gallonii, adjecimus
omnes illas figuras, quibus vir
ille Illustris simul Martyrum

cruciatus, eosque torquendi modos, formamque instrumentorum adumbrare conatus est. Præmissum insuper videbis huic nostræ editioni elogium Magii, contextum à Doctissimo Raphaële du Fresne, in opere de Rerum Italicarum Scriptoribus, ubi contra Sweertium & alios abunde probare videtur. Magium fuisse Etruscum, non ditionis Mediolanensis, ut Sweertius opinatus est. In reliquis sequuti sumus partim editionem Parisiensem, partim Hanoviensem: eâ fide atque integritate, quam exposcere nobis videbatur res omnium oculis exponenda.

HIERONYMI MAGII ELOGIUM,

Ex opere

RAPHAELIS TRICHETI du FRESNE

*De rerum Italicarum
Scriptoribus.*

ANGLARA, vulgò
Anghiari dictum op-
pidum in Etrusco so-
lo positum est, inter Aretinam
urbem & Tiberim, à quo tri-
bus tantum passuum millibus
distat. Sed Angleria, vulgò
Angera, ad Lepontios perti-
net, estque ceteris ad Verba-
num lacum urbibus antiquior
& celebrior. Fecit autem no-
minum similitudo, ut Augu-
stus Thuanus *libro 49*. Fran-
ciscus Sweertius, *in libello Ma-
gii de Tintinnabulis ab eo edito*.

A 5

Au-

Aubertus Miræus, *In opere de*
Scriptoribus Ecclesiasticis pag.
87. & alii, Hieronymi Magii
elogium contexentes, pro An-
glarenfi, Anglerienfem finxe-
rint, & pro Etrufco Gallum in
Mediolanenfî ditione natum.

Antonius Maria Gratianus ex
propinqua Sepulcro-Burgenfî
civitate ortus illum certè E-
trufcum novit, dum elegantes
fuas de Cyprio bello historias
conderet : *Hieronymus Ma-*
gius, inquit ille, lib. 3. pag. 181.
ab Anglarîo Etrurîæ oppi-
do erat, bellicis operibus machi-
nisque inveniendis folerti inge-
nio vir. Sed quid alieno teste
opus eft, fi ipfemet Magius in
libro quem de muniendis ci-
vitatibus reliquit, *lib. 1. cap. 2.*
ita fcribit : *Pietro de Me-*
dicî

dici fù tanto ritenuto dalle
espugnationi del Borgo San-
sepolcro , & d'Anghiari mia
patria , qual prese à patti,
che i Fiorentini hebber tem-
po di provedersi. Et miscel-
laneorum fuorum libro 4. ca-
pite 9. peste , quæ Thusciam
Anglarensesque nostros inva-
sit , ego infans correptus sum.
Inter cives affinesque suos
præter ^a Angelum Caninium,
Grammaticæ Syriacæ aucto-
rem, & Joannem Nicolaum Ju-
stum Jurisconsultum , virum
elegantem , quem commenta-
riis Ariosti satyras illustrasse
ait, numerat etiam l. 3. *miscell.*
cap. 3. Joannem Andream An-
gelerium , quem aliquando

A 6 in

^a *Lib. I. miscellaneorum cap. 2. In præ-
fatione ad librum de equuleo.*

in exercitu Joannis Medicæi
jus dixisse refert. Fratrem ha-
buit Bartholomæum Magium
Miscell. lib. 4. c. 1. cui ipse à
bonarum artium studiis lau-
dem tribuit, Præceptore usus
est Petro Antonio Ghetio, qui
eum non solum humanioribus
literis, sed & primis Jurispru-
dentia elementis informavit.
In publicis deinde gymnasiis
commissa ingenio eruditionis
semina feliciter excoluit, ac
præsertim Bononiæ, ubi do-
centem audivit * Franciscum
Robortellum, quem inclytum
suum præceptorem vocat. Si-
quid porro ea ætas doctum
protulit & literatum, hoc sibi
amicum fecit, Obertum Gifa-
nium, Melchiorem Guilandi-
num,

* *Miscell. lib. 3. cap. 5.*

num, Benedictum Varchium, Natalem Comitem, Joannem Michaëlem Brutum, Joannem Zarium Zamofchium, Josephum Zarlinum, Joannem Gallum, Giraldum, sed magis ceteris Petrum Angelium Bargæum poëtam suo seculo celeberrimum. Nec vitam semper duxit umbratilem & privatam, publicis etiam rebus adhibitus est, juvenisque apud Florentinos * legati munus cum laude sustinuit. Et cum muniendarum arcium ac civitatum artem calleret, Turcis Cyprum invadentibus egregiam Reipublicæ Venetæ operam navavit, ac in Famagustana obsidione novis quotidie inventis multa hostibus de-

* *Magius de Tintinnabulis, cap. 18.*

detrimenta attulit, & magnos sæpe eorum conatus, ac multorum dierum labores parvo ipse momento delusit. ^a Sed capta tandem urbe anno supra millesimum & quingentesimum septuagesimoprimum, Christianisque contra fidem datam in servitutum addictis, infelix Magius, talique fato indignus, servus cuidam Turcicæ navis præfecto traditus est Constantinopoli, à quo immaniter habitus, miseram, cum reliqua mancipiorum turba, vitam ducebat. Tolerandæ fortis suæ conditioni musas sæpius in subsidium vocavit, nec solùm meditando, sed & lucubrando laboriosæ servitutis acer-

*a Antonius Maria Gratianus belli Cyprii
libr. 3.*

acerbitatem demulfit. Erat autem tenacis ad eò memoriæ, ut omni prorsus librorum auxilio destitutus, nocturnis horis, cum ceteri quieti indulgerent, duos *a* libros variis auctorum opinionibus & citationibus refertos composuerit, unum de Tintinnabulis ad Carolum Rymium, de Equuleo alterum ad Franciscum de Noailles Episcopum Aquensem, hunc Gallorum Regis, illum Maximiliani Imperatoris oratorem Byzantii; quorum ope & liberalitate malis quibus urgebatur eripi posse speraverat: Turcæ etenim Famagustanæ obsidionis memores, homini,

*a Editos anno 1609. Hanoviae, de Equuleo cum notis Gothofredi Iungermanni, Ioa-
chimi Camerarii ex filia nepotis, De tintin-
nabulis cum notis Francisci Sweertii.*

homini, per quem tot clades
aceperant, extrema quæque
minabantur: sed fuit ea fati in-
clementia & atrocitas, ut le-
gati (dictu pudendum) ejus
precibus surdi fuerint, barba-
rique immisso in collum la-
queo eum in carcere strangu-
laverint. Exitum viri de literis
optimè meriti ex ephemeridi-
bus Arnoldi Manlii Ganden-
sis Cæsarei oratoris medici,
cui vivens Magius suum de E-
quuleo commentarium reli-
querat, ita accipe 1572. 27.
*Martij nocte diei Jovis neca-
tur in carcere Hieronymus
Magius eques doctissimus, tor-
mentarius magister (ingegne-
ro) Famagustæ captus, ac im-
prudenti ambitione in nostram
Carvassaram ductus. Postridie
osten-*

ostenditur cadaver ejus Dominico Dragomanno, (sed non sine colli notis) ac sepelitur in sepulcreto Schiavorum Mahometis Bassæ. Et alibi: Hieronymus Magius ..... Eques, Venetorum Architectus bellicus Famagustæ in Cypro, Constantinopoli intempestivè liberatus, strangulari à Mahomete Bassa in carcere jussus. Illius autem memoriam inter hosce scriptores recolimus, ob editum ab eo libellum de veteri Etruriæ situ, dignum certè ejus ingenio argumentum, sed in quo meliùs se gessisset, si nunquam in Pseudo-Berosum aliosque Annianos auctores impigisset. Opusculum suum dicavit amicissimo sibi viro Petro Angelio Bargæo an. 1556.

cujus

cujus exemplar propria, ut videbatur, auctoris manu descriptum legimus Stocholmiæ, cum ibi anno 1652. regię bibliothecæ post Naudæum præfecti essemus. Reliqua quæ scripsit, hic subjicimus.

De mundi exitio per exustionem libri quinque, Basileæ 1562. apud Henricum Petri. fol.

Commentaria in quatuor institutionum civilium libros, Lugduni 8.

Vitæ illustrium virorum auctore Æmilio Probo cum commentariis Hieronymi Magii, Basileæ apud Henricum Petri, fol. ex quibus multa Dionysius Lambinus audacter mutuatus est, ut notat Sweertius.

Della

Della fortificatione delle città di M. Girolamo Magi, e del Capitan Jacomo Castriotto ingegnere del Christianiss. Rè di Francia libri III. dedicati Francisco Turriano cùm esset Cæsareus Legatus Venetiis ab anno 1557. ad 1559. sed Magii opus non prodiit in lucem ante annum 1584. Venetiis. fol.

Miscellanea, sive variae lectiones. Venetiis apud Jordanum Zilettum 1564. 8. Scripta post annum 1560. meminit enim Misc. lib. 2. c. ult. Caroli Caraffæ Cardinalis, qui eo * anno carnificis manu in Ælia arce strangulatus fuit, & tamen miscell. lib. 4. cap. 2. jam inde ab anno 1552.

li-

* Nocte quæ præcessat nonas Martii.

literis consignata, & editioni parata fuisse refert.

De tintinnabulis liber posthumus cum Francisci Sweertij filij Antverpiensis notis. Hanoviae 1608. 8.

De equuleo liber posthumus cum notis Gothofredi Jungermannii. Hanoviae 1609. 8.

Reliqua, quæ enumerat Sweertius in Magii elogio, præfixo libello de tintinnabulis, edita non fuere.

JUN-

JUNGERMANNO

fuò SEGHETUS.

S.

LAm putabis , mi Iungermanne , te litteras à me è mediâ Britannîâ vel saltem è Belgio accipere. Ego vero è viciniâ scribo , ex Ubiis. Miraberis. sed desines mirari , cùm scies Rheno hætenus per asperriam hyemem clauso , intutum undique terrestre iter à grassatoribus , quos ego tamen non fuisset moratus , nisi amici dissuasissent. Moræ tamen , quàmquam (si consilia mea spectes) damnosæ , non pœnitet. Nam & cum viris doctis , qui hic multi sunt , sed parum noti , amicitiam contraxi , & memorabilia quædam vidi , & in manuscriptos quosdam Græcos incidi. Quorum aliquando ad te indicem mittam , nisi forte ab Amplissimo *Lingelsheimio*

nostro mavis petere, quicum superiore hebdomade communicavi. Inter cetera venit in manus meas *Hieronymi Magii* meliore fortunâ digni viri *De EQUULEO* liber. Eum ad te mitto à me descriptum, ut, si tantum supererit temporis ad nundinas, excudatur cum altero qui est *De TINTINNABULIS*, quem doctissimus *Schottus* subministravit. Spero ab optimo Marnio (ad quem hac eadem de re scripsi) impetratum iri. & sanè libellus est exiguâ mole, hujusmodi tamen qui ad alterius molem aliquid conferat. Avebas scire quo fato deinceps *Magius* usus fuerit. Gemens dicam; imò alium patiar dicere. Is est *Arnoldus Manlius Gandensis* vir doctus & diligens, qui eodem tempore Byzantii in Oratoris Cæsarei contubernio medicinam faciebat. In limine *Magii* libelli hæc Manlii manu adscripta sunt: *Hunc librum mihi reliquit D. Hieronymus Magius paucis post diebus ab*
impio

impio Mahomete Bassa strangulatus. Const. 1573. In ejusdem ephemeridibus hæc sunt: 1572. 27. Martii nocte diei Iovis necatur in carcere Hieronymus Magius Eques, doctissimus, tormentarius Magister (ingegnero) Famagustæ captus, ac imprudenti ambitione in nostram^a Caravassaram ductus. Postridie ostenditur cadaver ejus Dominico^b Dragomanno (sed non sine colli notis) ac sepelitur in sepulchreto^c Schiavorum Mahometis Bassæ.

Hic fuit exitus memorabilis Viri, Utinam viveret *Manlius!* plura & certiora eruerem. Illum verò septuagenario majorem ante quadrimestre plus minus pestis sustulit. Sed mittamus funesta hæc, & vindicemus à morte *Magium*, quem aliis à servitute vindicare grave fortasse visum. Quærant alii & habeant famam suis laboribus, mihi satis est
alienis

^a *Diversorium.* ^b *Interpreti.* ^c *Servorum.*

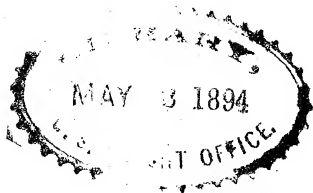
alienis de hoc & postero ævo benè
merereri. Vale mi Iungermanne, &
quicquid isthic est communium a-
micorum à me saluta. Ex A-
grippinensi Coloniâ vii x
Id. Martii cIo Io cviii.
Gregor.

HIE-

HIERONYMI MAGII
DE
EQUULEO

Hactenus incognito Liber,

Ad Illustriss. & Magnanimum
D. Christianissimi
Gallorum Regis Ora-
torem Byzantii.

HIERONYMI MAGII
DE EQUULEO,

Hactenus incognito

Liber

Ad Illustriss. & Magna-
nimum D. Christianissimi
Gallorum Regis Ora-
torem Byzantii.

PRÆFATIO.

UI carcere detinentur
aut durissimo servitutis
jugopremuntur, Chri-
stianissimi Gallorum Regis O-
rator amplissime, atque heros
illustrissime, nihil mente fre-
quentius agitare solent; nihil
secundum quietem sæpius intue-
ri, quàm vincula, compedes,
flagra, tormenta, secures, mor-
tisque

tisque genera sævisſima. Cùm enim hæc ipsis ſemper imminant, facile fit ut ea mente continuo volvant; & quando eos ſomnus amplexus fuerit, videre ſibi perſuadeant. Hoc & mihi è clade Cyprica ſuperſtiti, atque aſperrima ſervitute oppreſſo uſu venire nullo negotio exiſtimare poteris: ut mirum ſit, cùm antea in bonarum litterarum ſtudiis enutritus, aliquid tale nedum perpeti, ſed ne quidem intueri ſolitus fuerim, me jam dolore & mentis vexatione conſectum apud mortales eſſe non deſiſſe. Non ſolum autem quæ hodie ſunt in uſu tormenta, & mortis genera menti obverſantur, meque anxium nocte ac die perterrent, ſed & quæ antiquis olim cognita jam aut omnino aut

partim in desuetudinem abierunt. Ex his mentem sæpius subit & oculis quasi sese offert instrumentum illud tortorium, cui nomen est Equuleo, de quo crebrò est in auctoribus mentio, præsertim in his qui nostrorum Martyrum vitas litterarum monimentis mandarunt. Quamobrem mirari subit, cur ad hanc usque diem nedum vulgo, sed & eruditissimis viris incognitum delituerit. Id ne ætati nostræ ac posteritati accidat, magnopere mihi elaborandum esse duxi. Nocturnis igitur horis, quas dominus Turca quieti indulgere solet, (diurnis quo minus quidquam libero homine dignum præstare possim, variis gravissimisque laboribus impediatur) in ergastulo utcunque hac de re

com-

commentari ac scribere cœpi, ac tandem favente Deo factum est, ut librum absolverim, non eum quidem qui in conspectum tuum inque tuas manus, Vir Generosissime, jure descendat (maxima siquidem maximis tuique similibus viris, non ut hæc nostra exilia minimaque, offerri solent) sed eum tamen quem legisse haudquaquam pœniteat; nos enim, etsi libris omnino destitutos, & in calamitate non vulgari vix mentis compotes, instrumento ut sævissimo, ita obscurissimis tenebris antea demerso, lucem attulisse facile animadvertes. Interim verò dum leges, vernam hunc nostrum venientem, omni prorsus ornatu destitutum, à parente, ut à matre Judæum (Mar-

*tialis verbis utar) rogare do-
ctum, amplitudinem tuam obse-
crare & obtestari scias, ut mihi
aliquo pacto opem feras, meum-
que hoc infortunium depellas.
Hominem alicujus existimatio-
nis, ut qui in litteris ætatem
consumpsit rémque litterariam
multis jam editis libris, nonni-
hil promovit, ne destituas ro-
gat, ne in uno multos (quod
sine arrogantia dictum sit) &
multa perire sinas. Illud quo-
que tibi in mentem revoca Gal-
los (quod à Gulielmo Budæo
eruditissimo viro adnotatum
fuit) vel antiquissimis tempori-
bus Philosophiæ, ac litterarum
bonarum fuisse amatores: bonas
litteras in Gallia maximè flore-
re; Gallorum Principes, ac
tui simillimos viros, litteratos
homi-*

homines fovere consueviffe: è quibus unum minimè silentio involvam. Hic est Episcopus Claromontanus, cujus liberalitate Angelus Caninius civis affinisque meus (ut est ab eo in præfatione in librum Introductionis in linguam Syriacam & Punicam testatum) aliquando in Gallia auctus est atque exornatus: cui tantum ille tribuebat, quantum nemini. Atque utinam Italorum principes Galliæ Principum ac Dynastarum hac in re multisq; aliis similes essent! non enim linguæ latinæ candor non bonarum litterarum notitia aliò commigrassent. Verùm, Heros amplissime, ac Patrone optime, hæc non eo spectare scias, ut Græcos Philosophos imitari velim: hos Cic. ait, stipē emendicare solitos,

Latinos non item. Longè à patria atque amicis dissitus, mutuis quibus redimar è servitute pecuniis non multis indigeo. Non sum erro, non decoctor, nullius crumenam exhaurire velim. Sed jam tempus est ut tibi Equuleum spectandum proponam.

DE

DE EQUULEO^r

Hactenus incognito
Liber

HIERONYMI MAGII,
Ad Illustrissimum Christianis-
simi Gallorum Regis Ora-
torem Byzantij.

CAPUT I.

*Instrumentum de quo agitur,
cur Equuleus nuncupetur.*

ÆPENUMERO natu-
ram ad censuram vo-
cari, & eo nomine ac-
cusari animadverti,
ORATOR AMPLISSIME,
quòd homini non solùm bre-
vem vitæ cursum præscripse-
rit, sed ejusmodi corpus adstru-
xerit quod innumeris morbo-
rum

2 *Hieronimi Magii,*

rum cruciatibus & tormentis vexari confueverit; ut non in vitam, sed potiùs in quandam carnificinam produxiffè videatur. His ego haud facilè affentior, quin rerum omnium parentem clementiffimam naturam & admiror & laudibus profequor, quia cùm moriendi fit nobis non injuriâ conciliata neceffitas, ex immenfa ærumnarum congerie citam vitæ brevitatem fugam præftiterit, angorésque & dolores accedere paffa fit, ut his quibusdam quasi condimentis quod ultimum omnium terribilium dixit Philofophus, libentius exciperemus. Hinc in dies ufuenit, ut qui doloribus non vulgaribus morbo affecti

affecti excruciantur, mortem quasi præsentaneum remedium ac pharmacum ultro accersant, & cum Plinio affirmant, homini nihil vitæ brevitæ melius esse à natura tributum. Qui naturam, quæ nobis morbos corporis tortores sævissimos adjuñxerit, accusant, videant ne homines nonnullos potius accusare & maledictis proscindere oporteat, qui in magno humani corporis dolorum & veluti carnificum proventu, varia excogitarunt organa, multiplicesque adinvenierunt artes, quibus homines torquerent, excarnificarent, & per summos cruciatus enecarent. Horum omnium longè sævissimum illud esse

instrumentum conjecturâ ducti existimamus, quod *Equulei* nomine scriptores appellarunt, & de quo præsentem instituimus tractationem. Eam ob rem equuleo sæpe Martyres sanctos constat esse vexatos, & sævissimos Tyrannos equuleos usurpasse. Cur autem dicatur *Equuleus*, nemini (opinor) est notum. Ego ea de causa hoc nomine significatum existimaverim, quòd parvi equi, seu pulli equini effigiem repræsentaret. *Equuleos* autem equinos pullos nuncupari, nemini est obscurum, & qui infrà à nobis hujus instrumenti

* delineatam formam intuebitur, nobis haud ægrè assentietur. Ratione non ab simili Ita-

* *Non existat.*

lorum

lorum vulgus lectorum fulcra, quæ quaternis pedibus inniuntur, *cavallettos* dicit, quasi Latinè voces *equuleos*: eodemque nomine appellat scamna illa quibus insident, & in quibus versantur minora tormenta ignivoma. Poterat & con- dignè *scamnum* appellari, exemplo Hippocratis medici, qui non diversum admodum ab equuleo nostro organum à se excogitatum *scamnum* vocavit, cujus etiam * formam inferiùs suo loco appingemus. *Equuleum* autem cum litera Q & duplici V, ex recepta consuetudine, cui assentiri par est, non autem cum littera C, & simplici V, scribimus. Quamquam non me latet antiquos

* Non existat.

6 *Hieronimi Magii,*

Eculeum dixisse, quemadmodum & *Ecum* pro *Equo*, *Cocum* pro *Coquo*, & reliqua similia, : ut apud Lucretium, & in antiquorum, quæ hodie supersunt, monumentis fuit à nobis aliquando observatum.

Quo fit ut non facilè assentiar Jodoco Badio non infimæ classis Grammatico, qui in Commentariis suis in Horatium, *Equuleum* rectè, *Eculeum* barbarè scribi affirmat. Si enim *Eculeum* dixerimus, quod nonnulli fecerunt, non barbarè sed antiquorum more loquemur. Sed hæc satis aperta sunt. Nunc quid homines docti, & superiorum sæculorum scriptores, de hoc instrumento senserint, & in quanta erroris

roris caligine versati sint, despiciamus.

C A P. II.

*Laurentii Vallæ de Equuleo
sententia.*

LAURENTIUS Valla homo doctus, qui primus Latinam linguam barbarie Gotica demersam foedatamque repurgare, & primævo candori restituere aggressus est, ut est elegantium verborum confectator egregius, ita nonnunquam antiquitatum explicatione hariolus mendax. Quàm turpiter de Regionibus urbis Romæ mentiatur, antiqui lapidis Capitolini monumentis, aliàs demonstravi; ut qui censor prædurus in omnes auctores extitit, & mortuus humum

8 *Hieronymi Magii,*

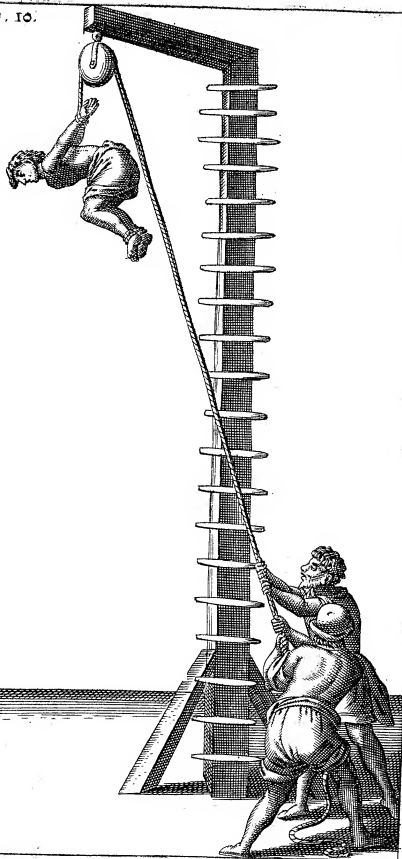
humum quoque mordere (si Alciato credimus) dictus sit, ea de causa acerrimæ reprehensionis notam subeat. Hic igitur libro primo Elegantiarum in eo capite, in quo de fide & fidibus loquitur, ait fidiculas fuisse instrumentum tortorium, quod olim fieret duobus lignis transversis: hæc enim ipsius sunt verba. Fidiculæ autem, ut infra sumus ostensuri, idem sunt cum equuleo. Sed quæ similitudo duobus lignis transversis cum fidibus, aut cum equulei organo? Mirari fatis nequeo unde hic auctor transversorum lignorum commentum desumpserit. Equuleum autem cum fidibus similitudinem quandam ha-

habuisse, inferius quisque videre poterit. Sed & cur sua ætate equulei usum non agnoscit Valla? siquidem apud Gallos atque Hispanos, ut multarum antiquitatum, ita & equulei, quod infra apertum reddemus, inventum atque usus semper mansit, atque hodie viget, quamquam non *equuleum* vocant, sed Galli *Gennam*, Hispani, voce instrumento admodum congruente, *Pulliedro*: quo nomine & pullum equinum vulgò appellant.

C A P. III.

*Quid Raphaël Volaterranus
de Equuleo scriptum
reliquerit.*

RAPHAELIS Regii Volaterrani, viri de re litteraria bene meriti, Commentaria Urbana omnium manibus, quòd bona fruge referta sint, hodiè teruntur. In his ille è re nata de equuleo loquitur, atque ait, fuisse illud tormenti genus, quod nostra ætate maximè usurpant latrunculatores & magistratus, quibus inquirendi facultas conceditur, quod *funis* nomen habet. In hoc enim homines brachiis post terga revinctis, funique per

per trochleam transducto alligatis sustolluntur, & mox pendentes statim demittuntur, ut his brachia ponderis vi, quâ humeris junguntur, facilè luxentur, cruciatu mehercule magno. Sed scopum non attingit vir alioqui ingenii perspicacis: siquidem Seneca in epistolis ipsi non parum adversatur; nam de nescio quo homine ait, *In equuleo longior factus.* & auctores qui de equuleo faciunt mentionem, non semel ajunt, *Conjectus in eculeum.* Qui verò hodie vulgato cruciatus genere fune torquentur, quomodo longiores fiunt? quo pacto conjiciuntur in aliquod vas aut instrumentum capax? Sic enim loqui con-

confuevere auctores Latini, *conjectus in dolium ferreis clavis præfixum; conjectus in arcam; conjectus in lebetem.* Et de his qui detruduntur in locum aliquem similiter capacem: *Conjectus in carcerem: conjectus in fornacem: conjectus in latrinam:* quæ loca conjectum excipere & continere possint. In vulgato autem funis tormento qua ratione id fieri aut exprimi possit, non equidem video. Funis siquidem pendet è trochlea, cui alligantur manus torquendi, & nihil est quod torquendum excipiat; quod omnibus notum est.

C A P. IV.

*Juris Cæsarei & Pontificij
interpretes Equuleum mi-
nimè novisse.*

IN Justiniani Imperatoris Augusti Codice sub titulo De Ariolis & Mathematicis, fit equulei mentio his, si rectè memini verbis : *Equuleo deditus, unguis latera sulcanti-
bus, perferat pœnas, &c.* Cujus vocis significatum ad eum locum Accursius interpres omnino ignorans, sicco pede prætergressus silentio involvit, in ejusmodi antiquitatibus hallucinari, & Andabatarum more, ut proverbio fertur, pugnare solitus. In jure quoque Pontificio non semel Equulei
men-

14 *Hieronimi Magii,*
mentionem esse factam ani-
madverti, & Glossularium
somnia mera in vocis explica-
tione afferre, quæ si memoriâ
tenerem, hîc referre non gra-
varer, ut quantum ille à vero
aberraverit, unusquisque pos-
set intelligere.

C A P. V.

*Andream Alciatum, & Hiero-
nymum Cardanum Equu-
leum ignorasse.*

DIVINI & humani juris
interpretes Equulei in-
strumentum ignorasse, nemini
mirum videri debet; siquidem
humaniorum literarum exper-
tes & alia hodie cuivis obvia &
cognita

cognita ignorarunt, ut eorum sæculum non ipsos accuses. Sed quid de Alciato eruditissimo viro loquar, qui Jano Parrhasio præceptore antiquitatum omnium peritissimo usus, & in mitioribus studiis plus quàm par esset versatus, usque adeò ut à juris notitia non nihil ea de causa sæpius exciderit, hujus organi tortorii significatum non est assequutus. Nam in libris suis de verborum significatione, Equuleum pro funis tormento non sine errore magno accepit. Hieronymum Cardanum Philosophum & Medicum, multis editis libris maximè illustrem nostræ ætatis scriptorem, & qui auctores

16 *Hieronymi Magii,*
ctores omnes scrutatus esse vi-
detur, in ejusdem instrumenti
ignoratione versari fatis mirari
nequeo : quandoquidem in
libris de Varietate rerum facta
Equulei mentione, vulgatum
funem tortorium non sine er-
rore esse dicitur.

C A P. VI.

*In Calepini Lexico quæ expli-
catio Equulei legatur*

A M B R O S I U M divi Au-
gustini fratrem cuculla-
tum, ab oppido in quo natus
est *Calepinum* nuncupatum,
Græcarum litterarum omni-
no expertum, & humanioribus
litteris vix tinctum, omnium
scriptorum fortunatissimum
dicere

dicere soleo, quòd cùm Latinum lexicon Græcorum exemplo edidisset, non id quidem quod à doctis legeretur, sed ab his qui in Grammaticorum scholis adhuc versarentur, inornatum, aridum, & exemplis è sacræ scripturæ interpretibus sæpius quàm à Cicerone depromptis refertum, doctissimorum postea virorum curâ atque operâ factum est, ut hoc opus ad immensam magnitudinem excreverit, ut iure Calepon, id est *grave*, dici possit; & copiâ verborum vocumque non sine elegantia fatis expletum jam non à pueris modò sed ab omnibus legatur, ut nullus sit, qui non Callepino aut palàm aut tectè hodie

die utatur. Tandem enim Gefneri & Manutii additamentis & castigationibus ita auctum atque exornatum prodiit in lucem, ut nihil in eo desiderari posse videatur. In hoc tamen, in voce *Equuleus*, legitur hoc instrumentum nihil aliud fuisse, quàm laminam ferri ignitam, quâ homines torqueri consuevissent. Sed per Deum immortalem quid potuit dici infulsius? Quid laminæ ignitæ, cum parvo equo sive pullo equino commune? Hanc explanationem nullus à risu defendet. Eum autem, qui talia scripsit, eò deceptum fuisse arbitror, quòd Valerius Maximus, & Fabius Quintilianus, ubi de Equuleo mentionem faciunt,

&

& laminæ ignitæ candentif-
que meminerint. Sed quo pa-
cto laminæ ad Equuleum spe-
ctarent, inferiùs à nobis de-
monstrabitur.

C A P. VII.

*Qualem Pictor Brixie equu-
leum picturâ expresserit.*

BRIXIÆ urbe Italiæ flo-
rentissima, ut Bernardinus
Felicianus vir eruditissimus &
mihi longè charissimus retu-
lit, visitur hodie pictura su-
periorum sæculorum, quæ an-
tiqua dici potest, expressum,
quo pacto sanctus nescio quis
Martyr tortus olim fuit equu-
leo. In ea pictor Martyrem
equo ligneo eo more insidere

facit, quo solent qui equis vehunt. Pedibus tamen Martyris funes alligantur, qui per trochleas ducti, ac tympanis versatilibus tensi tibias pedesque deorsum trahunt ac producunt, ut præter coxendices, tibias, & pedes reliquum corpus nihil patiatur. Quam picturam in charta lineis repræsentatam cum Venetiis annis superioribus conspexisset Franciscus Spinola poëta non omnino spernendus, per bibliopolarum tabernas oberans plausu fanè magno affirmabat, se tandem veram equulei picturam spectasse, pulchramque antiquitatem cognitam habere mihi tamen qualis ea esset, aperire noluit, quasi

quasi esset aliquid ea de re
mox in lucem editurus, qui
tamen postea præter libellum
de ratione intercalandi, &
Carminum, Odarum ac Epi-
grammatum volumina ali-
quot, nihil cùm edidisset,
Venetiis hæreseos damnatus
mari demersus est.

C A P. VIII.

*Qua voce Græci hujusmodi in-
strumentum significant. Scho-
liastes Aristophanis & alii
reprehensi.*

QUEM Equuleum Latini
nostri vocant, Græci *τύμ-
πανον* dixerunt. Quod eo instru-
mento infligitur tormentum
cùm significare volunt, *τύμπανι-*

ζω. dicunt, ut cū apud alios Græcos scriptores, tum apud Julium Pollucem in Onomastico quisque videre potest. Aristophanis antiquus interpres, vir alioqui non indoctus, in Plutum non sine errore maximo scriptum reliquit, Tympanum, id est Equuleum, lignum fuisse quo verberabantur fontes à carnifice. Quem sequutus est Rodolphus Gualtherus in quibusdam in Julium Pollucem, quem ipse Latinum reddidit, annotationibus. Eodem luto hæsit Scholiastis vetustate & auctoritate ductus Carolus Sigonius vir doctissimus, & amicus meus, in libris de Republica Atheniensium. Sed quid ligno aut fusti cum equo parvo
&

& versatili tympano? Nisi fortè antiquus ille interpres tympanum dictum, quòd in tympani morem tunderentur hoc ligno fontes, existimaverit; aut ejus contextus sit lacunofus & depravatus, ut ille in hanc sententiam loquutus sit; Tympanum est instrumentum ligneum, in quo distenti cædebantur & vapulabant fontes. Non enim fit mihi verisimile, illum instrumenti quod sua ætate maximè esset in usu, ignarum fuisse. Sed suo quisq; utatur arbitrio: volumus namque, ut par est, judicia esse libera. Si autem à tympano sumpta similitudine fustem illum sic dictum censuit, respondeo non fusti id nominis congruere, sed fontibus.

C A P. IX.

*Divus Ioannes Chrysoſtomus
& Theophylaetus verbum
Τυμπανίζω quomodo ex-
poſuerint.*

DI V U S Paulus ſanctorum virorum mortes ac tormenta, quæ propter Chriſti fidem pertulerunt, enumerans, ait, ἄλλοι ἢ ἐτυμπανίζθησαν. id eſt, *Alii autem tympanizati vel extenſi ſunt.* Ad quem locum Theophylaetus Græcus interpres, & ante Theophylaetum Joannes Chryſoſtomus ſanctitate vitæ & eruditione planè admirandus, inquit, ſignificari crucis tormentum, in quo ille diſtenderetur. Sed aliquis fortaſſe

tasse dixerit, se non videre quo pacto & hic cruciatus cum equulei sive tympani tormento conveniat: nam qui cruci olim affigebantur, etsi porrectis extensisque pedibus, & passis brachiis consistebant, ut in sanctissimi Servatoris nostri imagine animadvertimus, nullibi tamen legimus eorum tibias vel brachia tympanis tendi consuevisse, aut ea de causa cruci addictos fuisse ut distendendo trahendoque torquerentur. Ea tamen explicatio multis plausibilis fuit.

C A P. X.

D. Thomam à Theophylacto & D. Ioann. Chrysoftomo dissentire. Thomæ sententia comprobata, quòd sit Græco verbo congruens.

D Thomas Aquinas, qui propter reconditam doctrinam & quasi è cælo & Angelis desumptam, *Angelici* cognomentum adeptus est, à prænotata Theophylacti & Chrysoftomi sententia non parum discrepat. Inquit enim in commentariis suis ad eum Pauli locum, per verbum illud *ἑπομπενίοθησαν*, id est, *tympanizati* vel *dissenti sunt*, significari eo loci Equulei cruciatum.

Cujus

Cujus sententiam nemo non plausu excepturus est, qui nostram de Equuleo explicacionem legerit. Quamobrem facile crediderim spiritu Dei Thomam potius afflatum, quàm Græcorum Ethnicorumque auctorum, quos contempsit, scriptis admonitum talia protulisse. *τυμπανίζεσθαι* autem dicunt Græci de his qui in Tympano torquentur, quòd in tympani tensilis & pulsabilis morem eorum corpora quæ torquebantur in equuleo distenderentur, & tympanis versatilibus in equuleo locus esset, unde & *τύμπανον* hujusmodi organum dictum à Græcis. *Tympana* verò appellant Mechanici, ut patet apud Vitruviũ. Oriba-

fium & alios, axes quorum capita foramina habent, quibus induntur vectes, quò faciliùs versari possint, iisque funes advolvantur, quibus pondera vel protrahuntur vel sustolluntur, ut ergatas non ad perpendiculum, ut fit, consistentes esse dicas, sed jacentes potiùs. A verbo *Τυμπαρίζω* vel à Tympano pulsatili & tensili, vel à tractorio versatilique quod tendat, apud Paulum Æginetam, & alios Græcos Medicos dicitur *tympanitis* hydropis species illa flatuosa quæ in tympani morem tumentem uterum distendit, ut instar tympani pulsatilis sit.

C A P. XI.

A quibus Equuleus fuerit excogitatus.

QUIS autem tormenti genus, de quo agimus, excogitaverit, non facilè dixerim, auctoribus quos mihi legere contigit hac de re nihil prodeudentibus. Animadverti tamen apud Ciceronem in Tusculanis Quæstionibus, ut arbitror, & apud alios literis proditum, Græcos Equulei fuisse ut rerum multarum auctores. Profectò machinarum pæne omnium Græcos extitisse auctores nemo non affirmabit, qui Vitruvium, Oribasium, Heronem, Pappum, Bitonem &

30 *Hieronimi Magii,*

& Athenæum legerit, ut miram hujus nationis solertiam, quæ tamen hodie interiit, maximè suspicias, admireris, & laudibus prosequaris. Adde quòd apud Græcos sævissimi Tyranni rerum sunt potiti, ut horum imperio Mechanicorum auctam fuisse industriam credere possis, eoque provectam, ut equuleos & alia tortoria organa in eorum gratiam adinvenerit. Sed jam ad Equuleum nostrum accedamus.

C A P.

C A P. XII.

Auctoris de Equuleo sententia.

EQUULEUM ego crediderim fuisse ligneum scamnum sive ligneam arcam pedibus quatuor.

* *Reliqua deerant: quæ tamen restitui posse in parte videntur ex schedis adjectis auctoris manu descriptis. Continebant illæ totius quasi operis materiam paucis. Nos ea modò censuimus adjicienda quæ deerant. ex fragmenti mole videntur tot capita secutura fuisse quot præcessere. Lector hæc boni consulat, sciatque quòd raptim scripta hæc erant, multam nobis difficultatis obortum in legendo, adeò ut in nonnullis expedire nos nequiverimus. Iis tale signum additum est*. Ceteras lacunas auctor ipse libris destitutus reliquit.*

Sed

Sed jam ad Equuleum propiùs accedamus. Equuleum existimamus fuisse ligneum scamnum sive ligneam arcam pedibus quatuor ligneis consistentem fundoque carentem, quæ utrimque capiebat tympana & funes quibus manus pedesque fontium & torquendorum obligarentur & protraherentur, non sine magno, ut conjecturæ locus est, dolore totius corporis. Quamobrem Seneca inquit loco prænotato, *In Equuleo longior factus est.* re manifestum hoc pacto ossibus è compage motis solutisque, corpus productum fuisse. In hoc pendere solebant, quia suspensi aëre in vacuo, corpore eo pacto extenso, non è simplici

plici fune ad perpendicularum, ut alii censent. Equulei autem nomen huic instrumento congruere quis non videt, cum & hodie scamnis quibusdam ..*.. jam antè consistebant & volvebantur, *cavaletti* appellantur, & eodem nomine significantur scamna parva quibus lecti sustinentur.

Adde quòd Aurel. Prudentius poëta Christianus, in martyrio Romani & Vincentii sanctitate non vulgari hominum, optimè hujusmodi instrumentum appingere videtur, & in quo *divaricatis crucibus* (ut ejus verbis utar) confi-

* Quæ absunt hîc legi non poterant in autographo.

34 *Hieronimi Magii,*

confistere tortos demonstrat,
& etiam *fidiculas* appellat,
non solùm *equuleum*.

Valerius Maximus de.....
laxavit equuleos, laminas ex-
tinxit, &c. Quo pacto autem
laxari poterat funis, si funis
tormentum esse velimus, &
laminæ extingui.

Quintilianus in declama-
tionibus ubi de filio à patre
torto per injuriam maximam
agit, non nihil appinxit equu-
leum. inquit enim, senem arti-
ficem equuleos movisse, & co-
rio filii corpus totum compa-
ge solutum. in primis que me-
minit laminarum & flagello-
rum. Funis autem tormen-
tum qua ratione moveatur,
scimus, non arte ulla, sed tra-
hentis

hentis manu, & totius corporis compagem solvere non animadvertimus. Brachia solum laxare scimus quâ humeris spatulisque junguntur.

* *Fidiculas* equuleum appellasse Prudentium poëtam diximus. Sed erit fortasse aliquis qui hoc neget, existimans diversum tormenti genus fuisse. Ego idem fuisse dico & affirmare vel quovis pignore ausifim, quod Suetonii auctoritate demonstro. inquit enim in Caligula Imp. illud quoque tormenti genus excogitasse, *ut larga meri portione oneratos & veretris deligatis simul & urina*

* *In margine hæc erant:* Non sine similitudine fidium sicut illæ claviculis sive pectinibus tenduntur, &c.

36 *Hieronimi Magii,*

urinae & fidicularum tormento distenderet, & affirmasse etiam se de uxore fidiculis exquisiturum cur tantopere eam diligeret. Sed apud illum poetam non obscure me à veritate non aberrare potes cognoscere locis prænotatis. Sic apud Jureconsultum ff. . . . & C.

Hodie servatur antiquum instrumentum apud Hispanos & Gallos. Hi *Gennam* vocant, Hispani *Pulliedro* voce meliori. equuleos enim *Pulledros* & Itali vocant. Visiturque hujusmodi tormentum Neapoli in arce ab Hispanis inventum, quo in inquisitione criminis læsæ majestatis solum utuntur. Joan. Vinc. Pinellus nobilissimus atque eruditissimus vir

vir pollicitus est aliquando securaturum ut ego delineatum illud conspicerem.

Magnam similitudinem habebat cum scamno Hippocratis, ut videre est apud Hippocratem in lib..... & apud ...*... quatuor enim habet pedes, & tympana continet quibus humani corporis membra trahi & tendi possint, si quando fuerint locis suis dimota ...*... que.

Equulei autem poenam servilem appellat Prudentius, eò quòd nobiliores & ingenui non poterant eâ torqueri, ut patet apud Iustinian. C..... & in ff. ubi de Decurionibus & in tit. de poenis.

Qui

Qui autem in equuleo torquebantur, non solum distendebantur, sed etiam alios cruciatus patiebantur. nam flagris cædebantur. Unde Quintil. ait loco prædicto, *per flagella, per verbera*, loquens de equulei tormento.

Item laminis ignitis torquebantur. Quamobrem Valerius Maximus ait, *Extinxit, laminas, laxavit equuleos*. Quintilianus quoque ait, *Accendis laminas, &c.*

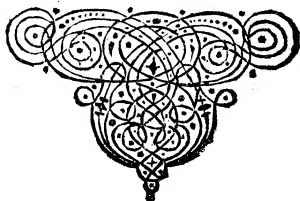
Adde quòd & unguis ferreis eorum cutis solebat laniari qui in equuleo torquebantur. Unde Justinian. de Mathem. in C. ubi ait, *sit equuleo deditus & unguis latera sulcantibus scelere dignas perferat pœnas.*

Sed

Sed jam equuleum picturá
exprimamus.

* *Pictura in manuscripto non extabat.*

In martyrum vitis, *suspensi*
in equuleo. Cic. *Virtus in equu-*
leum non conjicitur.

* Quod

* Quod non ingratum Lectori fore credidimus aliquid etiam de auctoris infortunio nosse, visum est & hanc epistolam cum ceteris repertam addere. Uti autem in omnibus eâ fide, quâ alios in nostris uti vellemus.

Al. R^{mo}. D. Commissario in S. Iac^o.

R^{me}. Domine & Pater in Christo.

N Eminem adhuc allocutum esse Dominum meum, miror vehementer. Quamobrem suspicari coepi nuntium non satis diligentiae in perquirendo adhibuisse. Dixi aliàs, Domini mei domum esse non longè sitam ab Ecclesiâ Turcicâ, sub qua fons est aquae salientis, non puteus. Ecclesiam esse parvam, parvamque habere turriculam. Domum habere in strata scalam ligneam graduum quatuor. Nunc illud addo, domum non esse in planicie, sed in latere montis, vulgo nella Costa & Dominum meum esse Comitem Mahonæ, qui omnibus in vicinia notus sit. est enim proceræ staturæ. Singulis diebus ante solis ortum proficiscitur in navale, eò quòd præfectus sit consificiendæ Mahonæ
vel

vel refarciendæ. Redit domum dun-
taxat sole occidente, aut paulò citius
interdum. si nuntius domum inveniatur,
alloquetur ejus uxorem, ut vir illius
scilicet Dominus meus vel hora sta-
tuenda eum expectet, vel nuntium con-
veniat, nam libenter ille Galatam solet
proficisci, quòd ibi sororem habet. Si
more nationis magnam petat pecuniam,
quid sit respondendum nosti. Ad hæc
scias me illi jam in Mahona dedisse du-
catos 60 Venetos Argenteos, ut si inter
constituendum pretium illum alloqua-
ris, nuntio minimè intelligente, possis
ei dicere; & illud addere, me non
esse pugnando ab eo captum, ideo non
debere ad vivum secare, cum sim pau-
per, omniaque Cypri amiserim. Si di-
cat se intellexisse à quodam * sclavo, cu-
jus patria meæ patriæ vicina sit, & qui
apud me Cypri manserit, intellexisse.
inquam, me habere ipervoglia & do-
mos; dicas hoc esse falsum. Siquidem
qui hæc habent, non eunt parvi lucri
caussa in longinquas partes, eum qui

D

dixit

* Servo.

*dixit talia mihi esse hostem quia nolui
illi donare ducatum quem petiit in
Mabona. Demum, si aliquid adden-
dum sit, adde, nam mutuum non do-
num, quamquam hoc mutuum mihi
est tanquam donum & tanquam eleë-
mosyna. Principium hoc operis ostende
Oratori & Eripe me his invicte ma-
lis, ut sic cum Palinuro Virg. canam.*

THO-

THOMAS SEGHETUS

LECTORI.

DE Equuleo quid ipse didicerim, paucis addam. Ante aliquot annos iter susceperunt visendæ Galliæ Cisalpinæ Amplissimi & de me optimè meriti viri ANDREAS MAUROCENUS Senator & Historiographus Reipublicæ Venetæ & *μαναρίτης* BENEDICTUS GEORGIUS ALOYSII Procuratoris F. Bibliothecarius, summâ uterque doctrinâ, humanitate, prudentiâ. aderam itineris comes & ego. Mirandulæ cùm in arcem deducti fuiffemus spectavimus tormenti genus ex asseribus compacti in morem adamantis accuminati effigitatum.

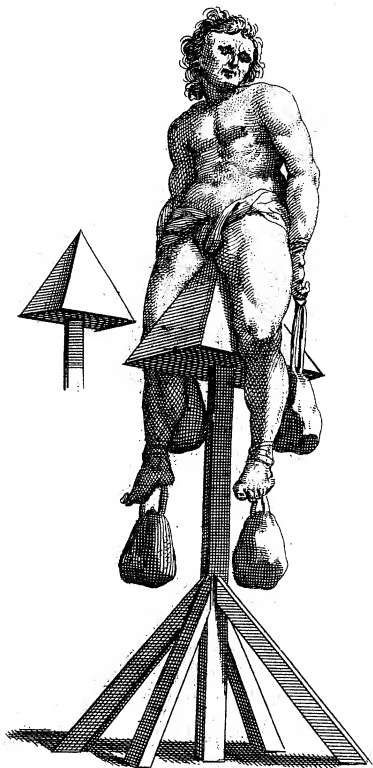
D 2 Huc

Huc tamquam in equum con-
jiciebantur rei nudi ita ut acu-
men premeret partem illam
quæ honestè nominari nequit,
distentis per pondera manibus
pedibusque, quo graviores
insiderent. Præclari illi viri
Equuleum vocavere, & Caval-
lettum, (quod idem est) Ita-
lis dici affirmarunt. Eorum
ego sententiæ accedo. Alii
æstiment an jure. Forma
talis est.

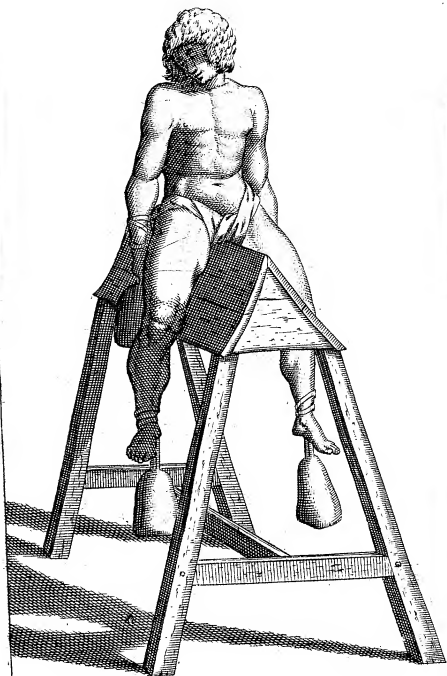
Adamantinum Segheti Equuleum Miran-
dulanum hic habes Figura A. expressum,
quæ in primæ editione satis obscure apparebat,
adè ut fuerint non vulgaris doctrinæ Viri qui
expingendum putabant, eo, quo in figura
B. expressimus modo, nobis prior placet, tu
lector elige.

A

B

GOTHOE. JUNGERMANI

NOTÆ

Ad libellum

HIERONYMI MAGII

DE

EQUULEO.

GOTHOF. JUNGGERMANI

NOTÆ

Ad libellum

HIERONYMI MAGII

DE

EQUULEO.

Ad Inscriptionem.

UÆRAS in ipso limine & aspectu statim libelli non frustra, MI LECTOR, de nomine illius, cui MAGIVS inscripserit commentariolum suum. Quod igitur ad locum vacuum attinet post illa verba, *ad illustriss. & magnanimum Dominum*, nostro Segheto videtur hîc spatium relictum nomini Oratoris. & reperire se ait in Ephemeridibus Arnoldi Manlij, (qui eodem tempore, quo

D 5

Ma-

Magius Byzantij servitutem serviebat, medicinam faciebat in familia Oratoris) *Franciscum de Noailles Episcopum Aquensem fuisse eo tempore Oratorem.* Nec dubito quin verè ipsi ita visum, veràque reppererit: præsertim quum à viro quodam amplissimo, super ea re ampliùs inquirens, per litteras fuerim edoctus, Iac. Aug. Thuanum, historicum ævo hoc nostro principem, scribere, anno M. DLXXIII. & sequenti illuc missum fuisse Franciscum Noallium, Aquensem apud Tarbellos Episcopum, regium in porta Othomanica Oratorem: cui postea successor missus Constantinopolim frater Ægidius Noallius fuerit: idque evenisse illo ipso anno MDLXXIII. invenire se apud Ioannem Choenium (qui legationem Monlucij ad Polonos scriptis mandavit) qui Oratorem illum nominet, *Monsieur Dacqs*, id est Aquensem: eius verò fratrem successorem, Abbatem Insulanum,
l'Abbé

l'Abbé de l'Isle. se itaque cum Seghetto nostro existimare, Aquensi Episcopo Fr. Noallio inscriptionem illam omnino deberi. Eodem autem modo in ea, quæ præfationi superposita est inscriptio, nomen omis- sum, & locus relictus vacuus. Cur non addiderit Magius, verisimile est ideò accidisse, quòd illi de legati nomine non liquido constaret. Et, ut omnia bona fide repræsentemus, sic- uti ad nos Seghetus noster misit, ipse libri titulus ita erat descriptus.

* Hunc librum mihi reliquit D. Hier. Magius paucis post diebus ab impio Mahomete Bassa strangulatus Constantinop. 1573.

HIERONYMI MAGII
DE EQUULEO*Hactenus incognito Liber ,*

Ad illustrissimum & magnanimum dominum Christianissimi Gallorum Regis Oratorem Byzantii.

* Sum Arnoldi Manlii Constantinop. 1573.

Sic pagina prima, frons ipsa libelli, habebat, ubi asterisco notata, tam summâ quàm infimâ paginâ (quæ litterâ minutiore hîc excusa vides) manu Arnoldi Manlii descripta fuisse, cetera, quæ in medio, ipsam nempe opusculi inscriptionem, ipsius Magii esse, Seghetus noster indicavit. Septuagesimo tertio post millesimum quingentesimum à Christo nato annum, Magium strangulatum credere inclinatus animus, quòd idem annus etiam difertè

fertè ad frontem libelli, quam hîc exhibui, à Manlio adnotatus fuit. Sed mehercle vereor, ne nos curiosos dicas nimis: ad præfationem igitur rectà & libellum ipsum.

AD PRÆFAT.

Clade Cyprica superstiti] Vide Hier. Magii vitam, quam eruditiss. Francisc. Sweertius, quem honoris causâ nomino, nostri auctoris libello de Tintinnabulis, anno priorè ex ipsius recensione edito, præfixit.

Ibidem. Vt à matre Iudæum] Martialis versiculus libro 12. epigrammat. 57. ad Sparsum:

*Nec turba cessat entheata Bellonæ,
Nec fasciato naufragus loquax trun-*
co,

A matre doctus nec rogare Iu-
dæus, &c.

Episcopus Claromontanus] Eum didici Gulielmum Pratensem vocari à Thuano, historiarum libro 13. anno 1554.

A D C A P U T I.

Pag. 1. *Quod homini non solum brevem vitæ cursum] Ut Theophrastus moriens accusasse naturam dicitur, quòd cervis, & cornicibus vitam diurnam, quorum id nihil interesset: hominibus, quorum maxime interfuisset, tam exiguam vitam dedisset, &c. quæ ait Cicero 3. Tuscul. quæst.*

P. 2. *Quod ultimum omnium terribilium dixit Philosophus] Aristoteles nimirum Ethic. Nicom. l. 3. cap. 6. Φοβερώτατον δ' ὁ θάνατος. πέρας γάρ.*

Pag. 3. *Et cum Plinio adfirmant] Lib. 1. cap. 1. Natura verò, ait, nihil hominibus brevitate vitæ præstitit melius.*

P. 4. *Martyres sanctos] Locorum planè silvam habes in Gallonii libro de SS. Martyrum cruciatibus.*

Ib. *Ego ea de causa hoc nomine] Machinæ istius appellationem à parvis equis translata, nomen sanè ipsum pro-*

prodat, si id rei debet convenire suæ. nec de eo viros doctos jam olim puto dubitasse, quamvis de ipsa structura & vera forma eculei dissenserint, nec perinde notam habuerint: Fr. Hotomanus lib. 5. antiq. sub littera E: *Equuleus vel Eculeus, stipes censetur fuisse, in equi formam incisus, cui imponebantur rei, ut nervis utraque ex parte distentis cruciarentur. &c.* A. Turnebus lib. 4. Advers. cap. 3. *Eculeus stipes erat cui velut equo, imponebantur, ac varie torquebantur, cruciabantur, & distendebantur. &c.* & lib. 15. cap. 16. *Equuleus tormenti genus est à similitudine nomen habens, quasi parvus equus sit. erat autem machina lignea equo similis, cui imponebantur, qui torquebantur. &c.* Inde G. Fabricius in suis Comm. in poëtas Christianos, ubi *Eculeum* exposuit stipitem quendam, in quo rei suspendebantur, *Quærendum*, ait, *num ejusmodi machina fuerit, de qua præcipitarentur*
son-

fontes, quam Saxones *das Rösle* nominant, quasi parvum equum. Sic alii partim putarunt *ἄρα τὸ ἵππειδὲς* & à forma equina dictum *eculeum*; partim à modo insidendi, quòd eo tormento non secus rei insiderent, ac si equo veherentur.

Cujus etiam formam inferiùs]. Delineationem se non repperisse testatus est ad oram Seghetus noster. Remittit autem Magius nos ad caput ult. sui libelli. Sed nec Hippocrates Latina voce *Scamnum* appellavit umquam: nec ab eo excogitatum volunt *ξύλον* illud, ejusque inventorem quendam Pasicratem faciunt.

Quamquam non me latet antiquos Eculeum] Quanta inter Q & C cognatio, ex Grammaticis notum factis est: libetque ex ipsorum Alpha, Prisciano inquam, paucula saltem adscribere hæc, lib. 1. *Apud antiquos frequentissimè loco cu syllabæ, qui ponebatur, & è contrario: ut arqus,*
co-

coquus, oquulus, *pro* arcus, cocus, oculus, quum *pro* cum, quur *pro* cur. Hæc Priscianus. Sed exemplorum, quæ nostro addere potes, elegantem copiam exhibet eruditiss. I C. Rad. Fornerius lib. 1. rerum quotid. cap. ult. quem adeas de his utiliter, ut & nuperum libellum Auf. Popmæ de usu antiquæ locutionis lib. 1. cap. 3. quo de consonantium inter se commutatione differit. Et subindè Criticis nostris hæc talia notantur passim. Ceterùm quod ad *Equulei* vocem attinet vulgata scriptura ea & recepta, Prisciano etiam proba visa, cujus verba ubi de Diminutivis agit. extremo lib. 3. sunt: *In* leus, equus, equuleus. *Cic. in Ver. de signis: Equuleus argenteos nobiles quique maximi fuerant, aufert.* Ita apud Priscianum est corruptissimè. Locum obiter ex Ciceronis ea de signis fidenter emendo, & scribo: *Equuleos arg. n. qui Q. Maximi f. a. Mendorum caussa pateat cuivis. Ciceronis*

ceronis autem verba plena in dicta oratione sunt : *Tum iste (Verres) ab equite R. splendido & gratioso, Cn. Caudilio cujus filium sciebat Senatorem populi Ro. & judicem esse, equuleos argenteos nobileis, qui Q. Maximi fuerant, aufert. Imprudens huc incidi, judices; emit enim, non abstulit. nollem dixisse. jactabit se, & in his equitabit equuleis. Emi: pecuniam solvi. &c.* ubi scribunt ad oram, Lambinum adnotasse *eculeos argenteos* in 5. cod. legi: quæ sanè antiqua scriptura hujus vocis, retinèntque & recentiores multi. Id verò adedè permiror viros cetera eruditos & magnos Lambinianæ isti notæ addidisse, fortè legendum *culleos argenteos* in eo Ciceronis loco, ut nimirum de vasis vinariis loquatur. Quo mihi profectò, quod tamen ipsorum pace dixerim, nihil alienius à Ciceronis mente scriptum videtur. Nolim hîc, ubi non locus, plura verba profunderè, vel inequitare cuidam longè
 me

me doctiori. Saltem mihi confiderent ista : *Et in his equitabit equuleis*, ubi *equitandi* verbum Orator non alia de causa certè affectavit, quàm ob illos equuleos argenteos, vasa ex argento nimirum à forma vel cælatura ita dicta. Ne quid dicam, quod Priscianus etiam non aliter olim jam legerit , quàm *equuleos*. Rem claram puto.

Pag. 6. *Apud Lucretium*] ut lib. 6. de rer. nat.

*Tum color in nigris existit nubibus
arqui.*

habuisti *arquis*, pro *arcus*, etiam in Prisciani verbis paullo antè prolati. Unde mihi fiat leviculæ saltem conjecturæ indicandæ venia. Sergius Grammaticus in primam Donati editionem Commentario, non longè ab initio : *Quod verò, quam antiqui quoties u sequebatur, præponebant, præstantius est, ut tunc cum post u aliqua ex vocalibus fuerit secuta, præponi debeat, ut quando, quendam, quia,*

60 *Notæ in H. Magii*

quomodo, & juxta antiquos æquus, aliàs enim per c quàm per q scripserunt, ut cur, & cum. Hactenus Sergius. Pro illo æquus, an arquus fortè scribendum?

Iodoco Badio] Barbarè loquutus revera Badius, quum barbarè adfirmaret scribi *Eculeus*: ideòque rectè à Magio notatur. Sed modestè tamen præquam ab aliis Criticis laceratur: quale carbone exaratum de eo elogium habes apud Fr. Floridum lib. 2. lect. subcisiv. cap. 22. Possit tamen istos bonos viros, & in illis Badium (de quo ita & Glareano visum est, eum non prorsus contemnendum) excusare sæculum quo vixerunt, ne ad ipsorum lapsus sanè crebros in obscura adhuc litterarum luce nobis statim adèdè turgescat vitrea bilis, ut eam hamaxatim (liceat ita ludere ne & me commotum putes) evomamus, ad quod proclivis perquam fuisse videtur ille Sabinus. Sed nolim mihi rem esse cum bilio-
fis:

sis : & vereor ne alicujus κινήσω τύμ-
βω σφῆκας ἐφεζομῆους. Ociùs ergo
παράμειψομεν & ad nostrum *Eculeum*
quod attinet , non barbarè ita scribi,
sed vetusto more , & librorum anti-
quorum fide , habuisti suprà à nobis
allatum è Cicerone exemplum : pas-
simque tibi vel aliud agenti occur-
rent in MSS. alia. Quibus addo ta-
men ex illis numquam sine laude lo-
quendis Glossariis , quæ primùm in
lucem protulit eruditissima illa ty-
pographorum optimorum corona,
H. Stephanus , ubi sua ferie in pri-
mo glossario ita legimus : *Eculeus*,
σρεβλωτῆς , βασανισῆς. Quæ ideo po-
tissimùm attuli, quum alias hæc con-
quirere , quæ se sponte offerant , su-
pervacaneum videatur, si fortè levi-
ter emendarem. Puto enim scriben-
dum σρεβλωτῆρ, βασανισῆρ. Nec im-
probabunt ii qui versati fuere in
vett. MSS. Græcis, in quorum non-
nullis ρ & ς in fine verborum pror-
sus eodem scribuntur modo. Inde
nimirum

nimirum error. Et βασανισης effret potius ipse tortor. Alterum glossarium, cujus verba non magis omit-tenda, βασανισηιον. *Eculeus*, genus tormenti. βασανισης, *Tortor*. Imò, ut & eruditiss. viri à nostro ævo adnotationem adjiciamus, H. Gifanius *Eculeus* per *c* dumtaxat probasse videtur, quum in suis Observationibus linguæ Latinæ ita scribat, quod opus utinam emergat in dias luminis oras, ut furtorum tandem pausa sit, corniculâque illa notha se alienis pennis venditare desinat. sed ille ita scribit: *Eculeus*, ιππίαιον, *parvulus equus sive tener*. *Veteres ab equo, non equuleus, sed eculeus deducunt. Est enim c littera commutabilis cum q.* Ab eo & tormenti genus, *Eculeus*. *Cic. 2. de natura Deorum: Omnia in perfectis & maturis docet esse meliora, ut in equo quàm in eculeo; in cane quàm in catulo; in viro quàm in puero Sic V. C. habent, ubi vulg. equulo.* Hæc ille: quamvis
in

in Conlectaneis suis in Lucretium, voce *Robur*, *equuleus* potiùs scribere maluisse videatur, certè utrumque adprobet. Refert autem Cicero Chryssippi sententiam, & , ni fallor, Lambinus eamdem vetusti cod. lectionem quoque jam antea testatus erat. *ὄνειρώττειν οὐὼ ὡς ἀληθῶς εἰλοκασιν* illi, qui significatus diversitatem ex scripturæ varietate sibi fingunt: quasi alio nempe per *c*, alio per *q* scribatur.

C A P. II.

Pag. 8. *Si Alciato credimus*] Verba Alciati, ab amico mihi ultro indicata, ista lib. 4. disputationum cap. 7. fine ipso: *Sunt tamen qui de Iustiniano aliter sentiant; nec temerè Grammaticis de Iureconsulto credendum arbitrentur: quandoquidem etiamnum videamus, & sæpissimè experiamur, quanto supercilio id hominum genus, quo jure, qua injuria & mortuos & viventes insectetur, quamque suis*
in

64 *Notæ in H. Magii*

in studiis sibi placeant Moriae beneficio felices, alios omnes contemnant: & epistolis ante ipsis Legum codices præfixis, Accursium, Bartolum, ceterosque acerbissimis conviciis dilacerent: Imperatoris sui Laur. Vallæ exemplo provocati, cui mortuo honos hoc epitaphio habitus fuit:

Tandem Valla filet, solitus qui
parcere nulli est:

Si quæris quid agat? nunc quoque
mordet humum.

quod sanè carmen longè magis ipsis, quàm Vallæ convenisset, cujus doctrinae pleraque hujusmodi condonanda sunt. at hi ea maximè reprobant, quæ non intelligunt. Id verò distichon eptaphium Vallæ à quodam imputatum profert & Raph. Volaterranus lib. 21. Comm. Urban. ubi de recentioribus eruditione & arte claris viris agit.

*Hæc enim ipsius sunt verba] Non transversis lignis, ut noster Magius se legisse putabat, sed obliquatis, ait
Valla.*

Valla. Hæc enim ejus verba lib. 1. Elegant. c. 5. quod de diminutivis nominibus est. ubi pluribus de *ῥωγγερισκῶ* *Fidicula* postquam egit, ita finit: *Denique fidis in nominativo inauditum est, ergo fides dicendum est, cujus diminutivum fidicula, id est, parva cythara, vel chordula. In plurali tortorium (ut dixi) instrumentum ex duobus (ut rior) & obliquatis lignis compactum, vel ab extorquenda fide, ac veritate, vel à nervæis funibus, vinculisque, quibus ad illum modum homines torquendi alligabantur. Dixerat autem antea paullo: Fidicula pro instrumento torquendi, quod an rite formetur, nunc videamus.*

Sed & cur sua ætate] Nominis enim *Equulei* nulla in Vallæ verbis mentio, ut ex adscriptis jam modò patet. Aded ut quis dubitare non frustra posset, an Valla per *Fidiculas*, sicut *Magius* quidem vult, *Equuleum* intellexerit, idque *βασανιστήριον* eo

E loco

loco explicare cogitaverit. Aliàs nec *Fidiculas* rectè Vallam novisse, adseverat Gallonius etiam in lib. de martyrum cruciatibus c. 3.

Gennam] Et H. Iunius Nomenclatore suo ubi Carceris & supplicii propria vocabula recenset, *Fidiculas* Gallicè reddit *Gehenne*. qui tamen *Fidiculas* & equuleum non unum esse putavit instrumentum, quum de unoquoque separatim tractet. Noster unum fuisse contendit omnino, in cap. ultimo. Ego, si tanti quid mihi probetur, improbeturve; distinguendum verò cum aliis potius arbitror inter ista, nec Magius eà argumenta dicere infrà videtur, quæ nobis extorqueant ipsi adhibere fidem.

C A P. III.

Pag. 10. *Raphaëlis Regii Volaterrani*] Atqui putabam diversos fuisse *Raphaëles*, Regium alium, alium
Vola-

Volaterranum in qua opinione me confirmavit amicus, qui suggestit illum oratorem fuisse & litteratorem: hunc politicum & historicum: illum Patavii docuisse, hunc Romæ: illum an. 1496. obiisse, hunc anno 1500. etiam in vivis fuisse. Ut igitur Regius hîc se immiscuerit, Magium nostrum cum Volaterrano litigare constat.

In equuleo longior factus] Id tamen pro se adduxit Volaterranus, & nescio an aded ipsius sententiæ (quamvis in eam aliàs non discedo) adversetur. Verba illius sunt obiter saltem, vel, ut noster Magius ait, è re nata sermonem de hoc tormento facientis lib. 31. Comm. Urban. extremo capite quò de doloris necessitate & remedio agit: *Sed præter omnes nostri potissime martyres testimonio sunt, quàm sit animus probe institutus, imperator vitæ mortalium. Ex quo vita beata & cum virtute non solum in viola & rosa, sed in tormentis*

& Equuleo erit. Est enim Equuleus
 id pœnæ genus quam hodie nostri fu-
 nem appellant. Quod sane ex autho-
 ritate Senecæ in epistolis deprehendi-
 mus: Doloribus, inquit, distortus &
 in Equuleo longior factus. Hactenus
 ille. Funem istum verò, quem Vo-
 laterranus *Equuleum* esse ait, alii
 potius *Fidiculas* interpretantur. Ita
 enim H. Junius in Nomenclatore
 suo: *Fidiculæ Suet. Machina multis*
intenta funibus, quibus ceu fidibus di-
stendebantur facinorosi, ad exquiren-
dam facti fidem ἠλασίηιον, πεισίηιον,
 ἀρθρέμβολα, πειχὸς Aristoph. ξύλον
 βασανισίηιον Sozomeno. Aleman. *Fol-*
terseil / Zwick / Treibschmur / mit
dem man foltert. Belg. *Dijnbanck /*
Gall. Gehenne. Nebrissensis interpre-
 tatur illud tormenti genus, quod Italiae
 familiare, tratto di corda: Hispanis
 tratto de cuerda vocatur: quo reus
 rejectis in tergum manibus fune suspen-
 sus in præceps demittitur. Hactenus
 & ille. Locus verò Senecæ nobis
 præ-

prætereundus minimè est, nostro & infrà laudatus, qui tamen memoriâ in eo deceptus est, quòd putarit de aliquo certo homine ab illo auctore prolatum. Est autem hic non longè ab initio epistolæ 67. ubi inducit quasi objicientem sibi Lucilium: *Si bonum est, inquis, foriter torqueri, & magno animo vri, & patienter ægrotare, sequitur ut ista optabilia sint. Nihil autem video ex istis voto dignum. Neminem certè adhuc scio eo nomine votum solvisse, quod flagellis cæsus esset, aut podagrâ distortus, aut Equuleo longior factus ubi vides & podagrâ distortus esse apud Senecam, non doloribus distortus, ut Volaterranus laudat.*

A D C A P. I V.

Pag. 13. *Equuleo deditus*] Re-
cètè meminit verborum legis Magius.
Ita enim in l. 7. *etsi excepta*. C. de
malef & mathemat. Imp. Constan-
E 3 tius

tius A. & Iulianus Cæs. ad Taurum præfect. præt. rescripsere : *Si quis magus, vel magicis carminibus adsuetus, qui maleficus vulgi consuetudine nuncupatur, aut aruspex, aut ariolus, aut certe augur, vel mathematicus, aut enarrandis somniis occultans artem aliquam divinandi, aut certe aliquid horum simile exercens, in comitatu meo vel Cæsaris fuerit deprehensus, præsidio dignitatis exutus, cruciatus & tormenta non fugiat. Si verò convictus fuerit, & ad proprium facinus detegentibus repugnaverit pernegando, sit Equuleo deditus, unguis que sulcantibus latera perferat pœnas proprio dignas facinore. quamvis in libris multis aculeo legatur, sicut me frater cariss. Casparus admonuit.*

Pag. 13. *In jure quoque Pontificio]*
 Ut in can. 1. 23. q. 5. ex Augustino ad Marcellianum comitem de Donatistis captis : *Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipsa inquisitione servasti, quando tantorum scelerum*

lerum confessionem non extento equuleo, non sulcantibus unguis, non urentibus flammis, sed virgarum verberibus eruisi : qui modus coërcitionis & à magistris artium liberalium & ab ipsis parentibus adhibetur, & sæpe etiam in judiciis solet ab Episcopis adhiberi. quem locum mihi etiam frater meus, quem iterum amoris & honoris causa nomino, indicavit, ut & hic in nonnullis codicibus *aculeo* legi: in editione verò Lugdun. *non extendente eculeo* : ad glossam ordinariam quod attinet, istam verò de verbo *Eculeo* non habere syllabam, ad hunc locum. Somnia itaque ista mera, quæ sibi finxisse glossularium Magius ait, alibi inquirat qui volet, cuique vacat: mihi sanè non videtur res tanti, ut idè hic morer vigilans, vel otio meo, quo aliàs mehercle non abundo, abutar, propter aliena somnia.

A D C A P. V.

Alciati & Cardani loca mihi non in promptu. Istius etiam in libris 4. de V. S. unde Magius istum errorem vellicandum se sumpsisse ait, non apparere videntur: si mihi raptim percurrenti fides haberi potest. Sed potius autumabo, oculum meum cursim pertranseuntem fugisse ista Alciati verba, quàm ut Magii nostri memoriam accusem.

A D C A P. VI.

Pag. 17. *Calepon*] *Chalepon*, *χαλεπόν*.

In voce Equuleus] Rectè taxat confundentes Equuleum cum laminis, locaque Valerii & Quintiliani, è quibus errorem hunc emanasse, malè intellectis, putat, cap. ult. proferre conatur, quod adeas. Sed emendarunt hunc errorem ex parte
no-

novissimi Calepini editores. Sic enim in illo, quem ultimò Basilea exhibuit, legitur: *Est & tormenti genus, quo ad exprimendum è noxiis, consciisve veritatem Romani utebantur: ita dictum (ut quibusdam placet) ab equi forma: tametsi alii ardentem laminam malunt interpretari.*

A D C A P. VII.

Pag. 21. *Hæreseos damnatus*] Aliter narrat Martyrologium Gallicanum, quod videsis.

A D C A P. VIII.

P. 22. *Iulium Pollucem in Onomastico*] Pollux noster cum aliis verbis inter ἡμήματα recenset, & quidem compositum, non simplex: nec explicat. verba ejus sunt l. 8. c. 7. Ἰούλιος ἢ θανάτῃ, ἐθανατώθη ἐθανάτωσαν, ἀπέκτειναν, ἀνείλον, ἀπέσφαξαν, ἀπήγξαν, ἀπετυμπάνισαν, κατεκρήμνισαν καὶ κρήμνισαν ὡσαν.

Et statim in instrumento δημῖς seu carnificis recenset ipsum tympanum: καὶ τὰ ἔργαλεῖα αὐτῆς, ξίφος, βρόχος, τύμπανον, φάρμακον, κώνειον. In MS. Palat. vetustiss. est τύπανον, sicut etiam dicebant, ut vel in Etymologico magno, verbo ῥύμβω, τύμπανον, φιλοκτηανώτατος videre potes, idque magis κατ'ἀναλογίαν, quum τύμπανον πλεονασμῶ ῥ μ inde factum fuerit, quod tamen usitatius esse videtur, & τύπανον poëtis propter metrum potius usurpatum esse. Sed priore Pollucis loco interpretis vulgatus Rod. Gualtherus *fidiculis extenderunt* reddit τὸ ἀπετυμπάνισαν. in quo si non alium, tamen Magium nostrum facilè habebit subscriptorem, qui fidiculas nil aliud quàm Equuleum esse contendit. Sed cur Julianus ille interpretes, si hoc sentiebat, non & altero loco τύμπανον *fidiculas* in sua translatione dixit, sed retinuit Græcum nomen *tympanum*? verùm quid ille dicat, quid ne dicat, non

non valde attendendum arbitror, in Polluce quidem: ita multoties à vero sensu aberravit, & lapsus est infinitis locis, quemadmodum & eruditissimus amicus noster Wolfg. Seberus in nova illius Onomastici editione observavit. Nolim insultare cuidam juvenilius: τὸ αὐτὸ δὲ ὄμως βοᾷ. Alibi quoque auctorem nostrum in errorem pertraxit, quando Latinam saltem interpretationem illius inspicere fatis habuit, ut mihi constat ex Miscellaneis Magii. Quamvis hic tamen ab eodem, ob tympani explicationem, non jure vapulet Gualtherus, cujus verba priusquam ulteriùs progrediar, adscribo. Sic enim ad Pollucis locum priorem adnotat: *Δροτυμπανίζειν est tympanis ac fidiculis extendere. Tympanum enim lignum erat, quo nocentes cædebantur extensi. Proprie autem σικυτάλλω vocitant. Hoc autem supplicio olim hostes sustulerunt, donec gladii usus receptus est.* Sed *Δροτυμπανίζειν,*

propriè videtur esse, fustibus necare *τύμπαναον* verò rotundus ille fustis vel bacillus est, quo administrabatur hæc pœna. Ei rei argumenta, ni fallor, sat firma dicunt Lexicographi Græci veteres. Magius verò erravit planè (*ὡς τὴν σκιάφλω σκιάφλω λέγω*) dum veteres cum novis, Scholiastem priscum cum Gualthero & Sigonio reprehendit, qui *τύμπανον* tamen rectè explicant, è quo ille omnino Latinorum *Equileum* facere vult. De Aristophanis itaque Scholiaste, quem viri doctissimi non sine causâ magni ob eruditionem faciunt: is in Plutum Comici ad Blepsidimi *χετλιασμόν* illum.

ὦ τύμπανα, ἢ κύφωνες, σὸκ ἀρήξετε; ita commentatur: *τύμπανα, ξύλα, ἐφ' οἷς ἐτυμπάνιζον. ἐχρῶντο γὰρ ταύτῃ τῇ ἡμωείᾳ, ἢ βάλκλα, ὡς τὸ τύπλειν. ἤγρω ξύλα οἷς τύπλονται ἐν τοῖς δικασηείοις οἱ ἡμωρέμφοι.* ubi vide, an fortè rectiùs legamus, *ἐν οἷς ἐτυμπάνιζον.* Certè sic exscripsit Suidas, loquitur-
que

que pari modo Hesychius, quorum verba inferiùs paullo afferam. ἐν οἷς pleonafmo præpofitionis qualem & alibi notant, ut apud Lucian. ἐν βέλεε πληγείς. Sic idem dialog. Protef. & Plut. καθιγόμηνον ἐν τῇ ῥάβδῳ. Sic Apocal. vi. ἀποκτεῖναι τὸ τέταρτον τῆς γῆς, ἐν ῥομφαία, ἢ ἐν λιμῶ, ἢ ἐν θανάτῳ. Sed in re manifesta utimur testibus non necessariis. Ille igitur Scholiorū veterum in Aristophanem auctor. Tympanum, non Equuleum, ut Magius perversè hīc interpretatur, ait fuisse lignum, quo verberabantur fontes. Eumq; si fequutus Gualtherus, non benè culpatur; non magis quàm Sigonius de Rep. Atheniens. lib. 3. c. 1. extremo ita fcribens: τύμπανον, unde ἀπὸ τυμπανίου fluxit, ligna erant, quibus nocentes homines cædebantur, ut Pluti interpref prodit. Benè, inquam, hic amicus Magii ex Aristophaneo commentatore vetere τύμπανα explicavit. Gualtherum tamen fua ex eodē Scholiaste fumpfiffe non

non arbitror: sed ex Etymologico magno, ubi *ἀπολεξεί* ista Græcè habes, quæ mox adducam. Sed quibus nunc redarguere Scholiastem priscum nititur Magius, breviter considerari debent, sintne alicujus momenti. Et mihi fanè videtur Latinus judex Græcum hominem malè damnasse, re scilicet non probè examinata. Quærit enim primò, quid ligno aut fusti cum equo parvo & versatili tympano sit? Nihil prorsus. Nec Aristophanis interpres de Equuleo hîc vel cogitavit, nec versatile tympanum enarrare voluit, opusve habuit, sed tortorum tympana vel carnificum, quibus fontibus certatim insonabant plagas atque verbera. Nisi fortè, ait, ideo dictum tympanum putavit interpres, quòd in tympani morem tunderentur hoc ligno fontes. At nihil opus his ambagibus hîc quidem. Ideo dictum tympanum credidit interpres, quòd eo ferirentur damnati.

damnati. *οὐδὲ τὸ τύπειν*, ait ipse scilicet. Non respexit, inquam, ad tympanum quod pulsatur. Supervacua ergo est & conjectura illa de textu lacunoso & depravato, quasi ita loquutus fuisset Scholiorum scriptor: *τύμπανα, ξύλα, ἐν οἷς ἐτυμπανίζοντο*. Non ille ignoravit nec tympanum versatile sive pulsatile, nec tympana quibus cædebant nocentes; sed de his, quæ ad fustitudinas, cum comico ludens inquam, infulas spectant, non de illis sermonem facere voluit, & *σημειῶσαι τι*, quod Aristophanis locus desiderabat. Liberiùs fortè hæc in Magium ne cui videantur, vereor. Sed vir optimus suo quemque uti arbitrio præclarè hic jubet ipse, ingenuèque vult, ut par est, judicia libera esse. Et de eo certè aliàs ita censeo, virum fuisse doctrina erudita & lectione varia eximiè instructum, memoriâ præterea valuisse expromptâ, qualisque paucis obtigit. Ultima verò ratio,
qua

qua ait, si à tympano sumpta similitudine fustem illum sic dictum censuerit Scholiastes, non fusti id nominis congruere, sed fontibus, quid sibi vult? Quid enim non congruat? tamenetsi namque fontes dicantur *τυμπανίζεσθαι*, id cum respectu ad fustem illum certè dicitur, quo pœna eis infligitur. Sed ille ad fontes respiciendum putavit, quasi hi in morem tympani tunderentur, itaque nomen fusti non convenire. Atque ita est. Magius noster omnino existimavit *τύμπανον* esse Equuleum, & hunc à Scholiaste describi, & descriptionem tamen illam haud congruere Equuleo facilè vidit: inde ergo affirmavit errasse & Scholiastem, & quotquot (in quibus video & Rhodiginum lib. 10. antiq. lect. cap. 5. esse) eum sequantur. Jam itaque loca quædam ex veteribus lexicographis sunt proferenda de isto *τυμπάνω*, unde id fustem vel bacillum rotundum fuisse, quemadmodum

dum dixi, ampliùs pateat: ἄποτυμ-
 πανίζεσθαι verò, sicut & simplex τυμ-
 πανίζεσθαι, illo supplicio affici. Hesy-
 chius glossatorum eximius: τυμπανί-
 ζεσθαι, πλήσασεσθαι, ἐκδέρεσθαι, ἰαχυρῶς
 τύπτεσθαι. &: τύμπανον ᾧ αἱ Βαύχαι κρέ-
 ουσιν. ἡ εἶδος ἡμωείας. apud quem &
 in paullo præcedentibus, τύμπανα, τὰ
 δερμάτινα πρακθήλαι κόσκινα, &c. obi-
 ter scribendum admoneo κρακθήλαι,
 id esset *sonantia*, vel *sonora*. Iterum
 Hesychius: τύμπανον, (nisi τύπανον hic
 legendum, quum præcedant τυπάζειν,
 τύπαις) ξύλον ἐν ᾧ τυμπανίζουσιν. Sui-
 das: τύμπανα, βάκλα. ᾧ τὸ τύπτεν,
 ξύλα ἐν οἷς ἐτυμπανίζον. ἐχρῶντο γὰρ ταύ-
 τη τῇ ἡμωείᾳ. quæ verbatim ex Ari-
 stophanis Scholiaste, ut & alia, quod
 viros doctos dudum observasse cre-
 do, multa exscripsisse videtur. Idem
 Suidas: τυμπανίζεσθαι, ξύλῳ πλήσασε-
 σθαι, ἐκδέρεσθαι, ἢ κρέμασθαι. Etymolo-
 gic. magnum: τύμπανον ἐστὶ τὸ ἕθνη
 ξύλον, ᾧ τὰς ᾠδὰς διδομένης ἀναχειρί-
 ζεσθαι. ἢ τυμπανίζεσθαι, ξύλῳ πλήσασεσθαι,
 ἐκ-

ἐκδέρεται, ἢ κρέματα. Et alibi idem: ἄπο τυμπανίστη, ἔχ' ἀπλῶς τὸ ἄπο κτεῖναι, ἀλλὰ τυμπάνω, ὃ ἐστὶ ξύλον ὅπερ σκυτάλλω καλεῖται. τὸ γὰρ παλαιὸν, ξύλοις ἀνήρου τὰς πολεμίας, ὕπερον ἢ τῶ ξίφει. Non tamen nego, & de machina qua distendebantur vel suspendebantur fontes, τύμπανον & verba ab eo derivata usurpata inveniri: ubi potest respectum esse ad illa distenta tympana: & innuunt ἐκδέρεται, κρέματα, in Lexicographorum modò allatis observationibus: superque ea rē quædam in thesauro H. Stephani habes: quo pacto & ferè locum in ea ad Hebræos exponunt, quem cap. seq. Magius adfert. Sic fortè & apud Lucianum Tyranno: τοὺς ἐκ δικαστήριων δῆτα κωλύειν, λέγω δὴ τοὺς ἐκ τυμπάνων, ἢ τοὺς ἀνεσκολοπισμένους. Aded ut in hoc quidem Magium nostrum Equuleum posse Græca voce τυμπάνων exprimi, temerè non reprehenderim, H. Junius ἀρθρέμβολον reddere voluit, cujus verba

verba è Nomenclatore eruditiss. quum ad hanc materiam spectent, & ipsa inferere lubet : Equuleus, aut, ut alii, eculeus Cicer. *stipes acutus, cui reus impositus excruciat, distenditur, & evisceratur quodammodo, & artium compages dissolvitur.* ἀρθρέμβολον, de quo Iosephus ita: ἀρθρέμβόλοις ὀργάνοις ἐξήρθρω, ἢ ἐξ ἀρμῶν ἀναμοχλῶσαντες ἐξεμέλιζον. vocatur & σρεβλωτήριον ab eodem : alii interpretantur tormenti genus, quo religatis superne manibus, appensum de pedibus pondus hominem distendit, quale τύμπανον fere Græcis. Turnebus lib. 15. advers. cap. 16. ξύλον βασανιστήριον putat adpellari à Sozomeno lib. 5. cap. 12. illis verbis: Ἐ δημοσία πρῶτα ἀγαγὼν πρὸς τὸ βασανιστήριον ξύλον, αἰωρεῖσθαι προσέταπεν. quæ & opinio Sigonii l. 3. de Iud. c. 17. Sed, ut ad priora revertar, alter usus tamen, ubi ξύλον illud seu fustis significatur, veteribus scriptoribus Atticis notior fuisse videtur, & nescio an aliter usurpare.

usurpare, quàm de nece, quæ per
 ejusmodi fustium inflictus infereba-
 tur, sive clavis ligneis voluerint.
 Sic certè Demosthenes capiendus
 videtur in ea de Chersoneso: *ὡς οὐδὲν*
ὑπὲρ τῶν ἐχάτων ὄντων ἔσται ἀγῶν, ἔτω
περὶ τῆς γνώσεως, ἢ τοὺς πεπραχέντας
αὐτοὺς ἐκείνων, μισεῖν τε ἢ ἀποτυμπανί-
σθαι. quod Wolfius vertit, in cruciatum
abiriendi sunt. Ubi Ulpianus scho-
liastes (sicut in auctario ex Lutetia-
no codice producunt) τυμπανίζετω,
ξύλω πλήτετω, ἐκδέρετω, κρεμάτω.
ἀποτυμπανίσθαι ἢ, ἀντὶ τῆς ἀνιλεῶς φο-
νόσθαι ῥοπαλοῖς. quæ priora apud Sui-
dam iisdem verbis exstant. postero-
ra quoque ita ferè Suidas, quamvis
ea videtur mendum insidere: ἀπο-
τυμπανίσθαι, ἀκλεῶς ἢ φόνόσθαι. putoq;
emendandum, ut in Demosthenicis
Scholiis legitur, ἀνιλεῶς. sive ἀνη-
λεῶς malis, ut in quodam Scholiolo
istius verbi Theodoretī Therapeuti-
ce adscriptum habuit. Ea vero quæ
ex Chersonesitana protuli, totidem
ver-

verbis & in 4. Philippica oratoris
eiusdem leguntur : Sic & in tertia
Philippica : ὁρῶν ἢ ταῦθ' ὁ δῆμος ὁ ἴ-
διωτικῶν ἀντι ἔ τῶ μὲν βοηθεῖν, τοὺς δὲ
ἀποτυμπανίσαι, τοῖς μὲν ἄνδρα ὠργίζετο,
τὸν δὲ ἀπιτήδειον εἶναι ταῦτα παθεῖν ἔφη,
ἔ ἐπέχαιρε. quamvis ibi pariter Wol-
fius, in cruciatum egit. Sic & in ea
περὶ ἀσπρεσβείας. εἰ μὲν οὐκ ἤκουσεν,
οἶμαι, τοὺς τότε ταῦτα πρὸς αὐτὸν εἰπόν-
τας, ἀσπρεσβείας, ὡς δὲ ἴδ' ἐπανῆλθον ἀπο-
τυμπανισμῶν, &c. ubi tamen idem
interpres, in crucem abditos. De cuius,
viri certè doctissimi, interpretatione
hic non inquirō. Deest & ocium ad
eam rem, & ingenium, credo, multo
magis. Eruditioribus ista disputanda
relinquo. Me tamen eiusmodi loci
facile permoverunt, ut potius cum
Aristophaneo Scholiaste & Sigonio
sentire & explicare apud antiquos
τύμπανα malim, de fustium pœna,
quàm cum Mægio de equuleo, vel
cum Wolfio de cruce: etsi cruciatum
quum plerumque reddat, ut genera-
lius loquutus, ita fortè commodius
excusari

excusari queat. Sic enim & apud Plutarchum in Dionis vita, ubi Dionis cum armatis accessum ad Syracusas narrat: οἱ ἢ πολλοὶ τοῖς τυραννικῶν φίλοις ἐπετίθεντο, ἢ σωήρπαζον τοὺς καλῶν προσαγωγίδας, ἀνθρώπους ἀνοσίους, ἢ θεοῖς ἐχθροὺς. οἱ φεινόμενοι ἐν τῇ πόλει κατὰ μεμιγμένους τοῖς Συρακουσίοις, πολυπράγμονοι ἢ ἀδελφολογῶντες τῷ τυραννικῶν τὰς τε ἀδελφότητας ἢ τὰς φωνὰς ἐκάσων. ἔτοι μὲν οὐκ ἄλλοι δίκην ἐδίδοσαν, ὑπὸ τῶν προτυγχανόντων τυμπανίζομενοι. *vertunt, ab obviis malè mulctati.* Sed Doctissimus Xylander, *verberibus cæsi*: sequutus, ut in Notis indicat, quoque interpretem Aristophanis in Pluto: indicatque Guarinum vertisse, *Virgis enim cæsos excoriarunt*: sequutum (ut opinatur) Suidam, cui τυμπανίζεσθαι scilicet non modò ξύλω πλήσσεσθαι, sed ἐκδέρεσθαι etiam, & κρεμάσθαι fit. quod si libeat sequi, ait Xylander, *in crucem actos vertendum esse.* Idem Plutarchus Galba:

ba : τῶ ἢ δῆμῳ χαιζόμενῳ, ἐκ ἐκώ-
 λυε ἢ ἀποτρυπανίζοντα ἢ Νέρων ἢ ἀπο-
 τρυπανίζειν. *ubi obtruncandi verbo*
reddunt. Aristoteles (cujus loci, ut
 & præcedentis Plutarchi index no-
 bis Xylander Notis ad Dionem
 ejus) lib. II. Rhetoric. c. 6. Ἀντιφῶν
 ὁ ποιητὴς μέλλων ἀποτρυπανίζεσθαι ὑπὸ
 Διονυσίῳ, εἶπεν, ἰδὼν τοὺς σωμαποθνήσκειν
 μέλλοντας ἐγκαλύπτομῶν ὡς ἦσαν δὲ
 ἢ πυλῶν, τί ἐγκαλύπτεσθε ἔφη. ἢ μὴ αὐ-
 ελιόν τις ὑμᾶς ἴδῃ τῶντων; P. Victorius
interpretatur, quum ad supplicium
duceretur, in Comm. suis ad illum
locum. Plura jam non conquirō.
 Ceterum in tanta interpretum va-
 rietate, quæ in his verbis Latinè
 reddendis adparet, certi quid præ-
 scribere cuiquam si me posse existi-
 mem, valde sim temerarius & audax.
 Raptim hæc tamen in Notas conje-
 ci, ἢ μάλα μαλακῶς ἔχων. Lector
 candidus boni consulat, & sicubi
 aberraverim, quod ut humanum,
 minimè à me alienum puto, utinam
 non

non familiare effet mihi nimis, ignoscet, melioraque & rectiora si qua novit, nobiscum impertiet, id quod & rogatum eum volo amicè.

A D C A P. IX.

Pag. 24. ἄλλοι ἢ ἐτυμπανίσθησαν]
 Sic securè operas edere jussi, ut & cap. seq. erat enim in descripto exemplo ἐτυμπανίζεσθε, utrobique. Locus est in ea ad Hebræos cap. xi. vers. 35. ἄλλοι ἢ ἐτυμπανίσθησαν, & προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτωσιν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν. quod Magius noster *extenti*, vel *distenti*, ut cap. seq. interpretatur. Et *distenti* fanè cum veteri hic viri docti maluerunt, idque & H. Stephanus in sua novi testamenti editione Græca minori, qua obscuriorum vocum & quorundam loquendi generum accuratas interpretationes margini adscripsit, ad oram posuit. Alii tamen & *fustuario multati sunt*, *fustibus*

bus cæsi sunt ut H. Stephanus in suo thesauro adnotavit. Castalio, *cruciati*, si rectè legi. Labet hîc adscribere saltem duorum eximiorum commentatorum verba. Erâsmus Roterodamus annotationibus in illum locum epist. ad Hebr. ita scribit : *Distenti sunt* (ἐτυμπαλίθησαν, quod à corio sumptum est, in tympano distento. Quamquam Græcanica scholia interpretantur de his qui fustibus contusi perierunt. Cæditur enim crebris ictibus tympanum Ioachimus Camerarius verò avus meus maternus, cujus memoriam sanctè colo, ad illum locum hæc adnotat : ἐτυμπαλίθησαν) *Supplicio affecti sunt, ultimo per cruciatus. ut de uno omnia intelligantur. nam τυμπαλίθεον pulsationis & jactationis erat supplicium. neque oblatam liberationem admiserunt, id est, in confessionis constantia neglexerunt salutem, & pertulerunt acerbissimos cruciatus. hic mihi sensus simplicissimus videtur.* Et mirum ni illud

scholion, quod in Hesychio reperio, ἐτυμπανίσθησαν, ἐκρεμάσθησαν, ἐσφαλείσθησαν, ad locum illum epistolæ sacræ pertineat.

Ioann. Chrysoſt.] Chrysoſtomi verba in eum locum ab amicis accipi hæc : ἐν ταῦτά μοι δοκεῖ καὶ ἡ Ἰωάννου αἰνίτησις, καὶ ἡ Ἰακώβ. ἀποτυμπανισμὸς ᾧ λέγεται ἀποκεφαλισμὸς. Theophylacti verba mihi non in promptu, quum is auctor ad manus non sit. Sed quid ista Chrysoſtomi cum iis quæ Magius ex illo hîc dicere voluit, simile habent? quid enim cruci cum ἀποκεφαλισμῷ; Ille ergo longè aliam expositionem apud sanctum virum legisse videtur. Nil enim certè de decollatione ait : sed de crucis tormento, in quo illi distenderentur, locum epistolæ à sancto patre expositum refert, nec probat. An itaque hic memoriâ lapsus? Quod ipsi certè vitio vertendum non esset, adèd omnibus memoriæ subsidiis destituto. Nihil tamen

men adfirmo : permitto id decidere aliis. Hoc fortè ἐν παρόδῳ considerandum fuerit, quod de ἄποτυμωανισμῶ ait vir sanctus, esse capitis abscisionem : id quod alibi rarè legas. Nec scio etiam interpretem, qui D. Chrysoctomi explicationem in eo loco sequutus fuerit. Geminum tamen hujus legitur in Favorini lexico : ἄποτυμωανισθῆναι, τούτον ἐστὶ τῶ πλὴν κεφαλῆ ἄποκρηπῆναι. Sed γρηῃσιν nullam dat, cur ei credere statim debeamus : virique doctissimi in thesauro suo adfirmant, se nescire ex quo auctore ista Varinus protulerit. Verùm Chrysoctomi eruditio atque dicendi vis dubitare nos non finit ampliùs, quin & talis ejus verbi usus fuerit, quem etiam alibi occurrere observo. Ita enim in Athenæo suo eruditorum phoenix, Is. Casaubonus, ὁ πένυ, exponit, locumque commodè oblatum in amici mihi viri (quod gloriator certè, addidero que ideo præfiscini) istis doctis

Iuppiter & *laboriosis Animadversionibus* adscribo, si ullum alium, hic lubens, si modò centonibus nostris purpuram intexere fas est. Verba Athenæi lib. 4. *Dipnosoph.* sunt: Εὐφορίων δ' ὁ Χαλικιδεὺς ἐν ἰσορροφίᾳ ὑπομνήμασιν ἔτω γράφει, καθὰ τῶ τοῖς Ῥωμαίοις περιττέμεθ' πέντε μνάς τοῖς ὑπομνήμασιν βυλομύοις τῶ κεφαλῶν ἀποκοπῆναι πελέκη, ὥστε τὰς κληρονόμους κημίσασθαι τὸ ἄθλον. ἢ πολλάκις ἀπογραφομύους πλείους δικαιολογεῖσθαι καθ' ὃ δικαιοτάτος ἐστὶν ἕκαστος αὐτὸς ἀποτυμπανισθῆναι. ubi Dalechampi-
us, quoque disceptante æquissimum esse, sic se cruciari & ad supplicium trahi. Sed audiamus Casaubonum nostrum potius, lib. 4. animadversionum cap. 14. ita scribentem: καθ' ὃ δικαιοτάτος ἐστὶν ἕκαστος αὐτὸς ἀποτυμπανισθῆναι. quibus contendunt unusquisque quod iustissimum sit, sibi potissimum caput amputari. & addit: Torquent se hoc loco interpretes in exprimenda voce ἀποτυμπανισθῆναι. quæ hîc quidem per-
spiciuè

spiciè ponitur pro eo quod paullo ante dixit, πῶ κεφαλῶ ἄποκροπῆναι. Eustathius doctè, postquam ista ex Athenæo verba Eurphorionis descripsit, ἢ ὄρε, inquit, τὸ ἄποτυμπανιοθῆναι, ταυτὸν ὃν τῷ πῶ κεφαλῶ ἄποκροπῆναι. Haftenus eximius ille. Vide verò sis, an & apud Theodoretum in Ἑκλιωκῶν παθημάτων θερηπείῃ, ubi hoc verbum aliquoties occurrit, ita exponi debeat; quamvis interpres Zenobius Acciajulus voluit *tympanis distendere*, vel *extendere* sive *fidiculis* semper vertere. Loci sunt. Serm. 3. ἢ μῦτοι ἢ τοὺς ἀνδροφόνους ἀνασκολοπίζοντες ἢ ἄποτυμπανίζοντες. de Græcis loquitur. Serm. 8. qui est de Martyribus, ubi de alacritate eorum in perferenda morte: ὡρθεῖναι ἢ τὰ νῶτα τοῖς ἐθέλῃσι μασιγῶν, ἢ λαμπάσι ἢ ὄνυξι τὰς πλάγας, ἢ τοὺς αὐχένους ὑποθεῖναι τοῖς ξίφεσι, ἢ ἄποτυμπανιοθῆναι ὡρθύμως ἢ ἀνασινδαλώθῆναι. Et hîc verbo ἄποτυμπανιοθῆναι additum ad oram Scho-

lion (cujus supra memini) in cod. vet. Augustano adnotavit Sylburgius hoc, ἀνηλεῶς φονδῶθῆναι. Idem Serm. 9. ἢ τὰς μὲν αὐτῶν ἀπετυμπάνισαν, τὰς δὲ ἀνεσκολόπισαν, τὰς δὲ θηλείοις παρέδωσαν. Sed ad finem tandem pergendum est, ne operis sim in morâ.

In quo ille distenderetur] Scribendum puto, in quo illi distenderentur.

AD CAP. XI.

Pag. 29. *Apud Ciceronem]* Non invenio apud Ciceronem de equulei inventione peculiare quidquam, nec puto alius. Certè videntur viri docti, qui hanc materiam tractandam susceperunt; non fuisse omiffuri si quid tale apud Ciceronem legissent. Fortè ut Græci tympana sua excogitarunt, quibus nocentes puniebant, ita Romanos equulei tormenti autores apud se extitisse vero non sit ab simile, ut cuique populo sui quidam pu-

puniendi modi sunt. Conjectator sum, ut vides: nec à me certi quid expectes, ubi tacent alii, ubique ipse tecum ad doctiores ire paratus sum.

AD CAP. XII.

Pag. 32. *Loco prenotato*] cap. 3. ubi Senecæ verba ex epist. 76. adscripsi.

Re manifestum] Locus mutilus. Credo fortè scripsisse: *Quare manifestum, &c.*

Divaricatis cruribus] Verba prudentii in hymno 5. peristeph. quem dicavit D. Vincentio Martyri Cæsar-Augustano, sunt:

In hoc barathrum (carcerem subterraneum) *conjicit.*

Truculentus hostis Martyrem,

Lignoque plantas inserit

Divaricatis cruribus,

& paulo pòst:

Nam carceralis cæcitas

96 *Notæ in H. Magii*

*Splendore lucis fulgurat ,
Duplexque morsus stipitis
Ruptis cavernis dissilit.*

Fidiculas appellat] Peristeph.
hymn. 10. qui D. Romano Martyri
Antiocheno inscriptus. Hunc enim
locum puto Magium dicere, ubi
Romanus :

*Nec distat, ignis an fidiculæ sæviant,
An corpus ægrum languor asper tor-
queat :*

*Cum sæpe morbos major armet sævitiæ
Non unguularum tanta vis latus fodit,
Mucrone quanto dira pulsat pleuresis.*
inferiusque jubet sceleratus Ascle-
piades carnificem, ut

*Sulcosque acutos & fidiculas transe-
rat.*

ubi tamen pro unguulis usurpasse
poëtam *fidiculas* conatur ostendere
Gallonius.

Val. Max. de . . . .] Locus Va-
lerii de Zenone l. 3. c. 3. ita habet :
*Rupit verbera, fidiculas laxavit, solvit
equuleum, laminas extinxit, &c. quæ
non*

non exscribo: quum in Gallonii
disputatione superiùs ea exstent: ubi
& Quintiliani, vel quisquis potiùs
ille declamator est, locus, quem ta-
men non solùm in mente habuit Ma-
gius. Libet itaque adscribere &
illum & alios quosdam. Ille est in
declam. ult. *An tu quæstionem illam
fuisse credis, qualis vernilibus corpo-
ribus adhibetur? ideo enim equuleos
movebam artifex senex, tenebam fi-
fidiculas ratione sævitæ, ut leviter se-
dibus suis remota compago per singulos
artus membra laxaret. Consumptus
est spiritus silentio sui, & verbera ignes-
que animum pariter vocemque cluse-
runt, &c.* adèo ut nesciam quid illa
in corio filii apud Magium sibi ve-
lint. Hoc igitur quod scimus, Ma-
gium dicere ibi & crebram mentio-
nem esse laminarum & flagellorum.
Ita en im eadem declam. non longè
à fine: *Consiste agedum mulier loco
meo, & in habitum paterni furoris ac-
cincta admove equuleos, flagella, lami-
nas,*

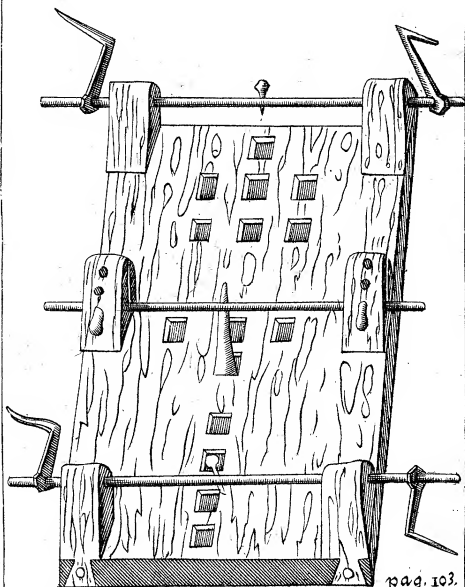
nas, prædico, testor, aliter non possum loqui, aliter mihi non potest credi. Et præcedenti declamatione de eodem, pro muliere contra maritum: *At tu, prob. nefas, verberibus, ignibus, & tota crudelitatis arte scrutaris rem, de qua non deberes interrogare servos, de qua vernilium quoque corporum patientiam petulanter excuteres. Laminas accendis, equuleos moves, &c. Iterum: Pater in tormentis filii non aversos tenuit oculos, ipse vestes scidit, velamenta laceravit, manibus flagella concussit, renovavit ignes, &c. Et: Filium consumpsisti per flagella, per laminas. Sic & declam. 7. ubi pauper quidam se offert torquendum: Vultis cum hoc viderim tantum testimonium dicam? Mirum hercle, si scindo vestes, nudo corpus, ignes, flagella depono. quæ ubi mox iterum junxit: Non refert, ait, cujus ad equuleum nominis persuasionem, quas silentii afferas causas. & plura in ea declamatione, unde saltem extre-*
 mis

SCAMNVM HIPPOCRATIS

EX

Officina Ioannis Andreae à Cruce
Veneti

Vide chirurgiam ipsius universalem.

mis excerptis , ociùs hinc abeo :
*Cum flammis urentur nuda vitalia,nox
 illa occurrat , cum membra fidicula fla-
 gella laxaverint , &c. Si me fortè fidi-
 culæ flagella mutaverint , ego tamen
 vidi. Si vocem in equuleis , ignibus-
 que perdidero , ego tamen vidi. quæ
 non minùs pro Magii nostri senten-
 tia faciunt , præsertim quum & ve-
 lit fidiculas cum equuleo easdem ef-
 fe : quæ tamen docti viri , ut dixi,
 malunt distinguere. Legere potes
 & Senecæ lib. 2. controv. 5. ubi
 torta à tyranno mulier pro marito
 introducitur , paritérque cum equu-
 leo ignes, verbera, flagella. & lib. 9.
 controv. ult. *Instabam super caput,
 non accusator , sed tortor : ipse ignes
 subjiciebam; ipse ad intendendum equu-
 leum manus admovebam* lib. 10. con-
 trov. 5. *Statuitur ex altera parte Par-
 rhasius cum coloribus , ex altera tor-
 tor cum ignibus , flagellis , equuleis.*
 Et passim.*

In Caligula Imp.] Fallitur memo-

riâ optimus Magius in priore loco, qui non in Caligula, sed Tiberio Suetonii legitur cap. 62. *Excogitaverat autem inter genera cruciatus, etiam ut larga meri portione per fallaciam oneratos, repente veretris deligatis, fidicularum simul urinæque tormento distenderet.* In Gallonianis ad hunc locum respondere conantur, scilicet aliud tormenti genus esse apud Suetonium, remotissimum ab eo quod in martyrum gestis & aliorum auctorum locis legatur. An verè, lector eruditus judicabit. Certè ungulas non designari, hoc clarum. Et cur Suetonius in alia *χρήσι* illud nomen sumat, quàm Valerius Maximus, quàm Quintilianus, cujus tamen minimè illas declamationes esse viri docti autumant? Isidori verò auctoritas sola an nos debeat adigere ut fidiculas fuisse ungulas ferreas credamus, nescio. Quòdque me in opinione confirmat magis, eruditiss. Jureto idem videri inveni in iis quæ

quæ Adpendicis loco adjecta sunt. Nec ad cetera fortè difficilis fit responsio : quæ hic excutere tamen non vacat. Ceterùm non ideo & equuleum tamen confundi prorsus cum fidiculis , ut Magius vult , necesse est. Suetonii loca hercle non cogunt , potiùs contrariæ sententiæ faveant. Eorum verò , ne morer, alter est in Caligula cap. 23. *Quin & subinde jaçtabat , exquisiturum se vel fidiculis de Cæsonia sua , cur eam tantopere diligeret.* Addam & illud Martialis ad Rufum v. Epigram. 53.

Exprimere , Rufe , fidiculæ licet cogant ,

Ave Latinum , χαιπε non potes Græcum.

Pag. 37. ff. . . & C. . . .] Loci quos memoria Magio nostro in illa fortuna non suppeditavit , nec mihi in promptu , in Jurisconsultorum libris parum versato. Nec dubito tamen unum esse , quem & Gallonius laudat , in C. de Quæst. lib. 16. de-
curiones

curiones, ubi Imppp. Valent. Valens, & Grat. ita ad Antonium præf. præt. Galbanorum: *Decuriones sive ob alienum sive ob suum debitum, exortes omnino earum volumus esse pœnarum, quas fidiculæ & tormenta constituunt. Quod quidem capitale judicium erit, si in contumeliam ordinis, exitiumque tentetur. Majestatis tantummodo reos, & (quæ nefanda dicto sunt) conscios, aut molientes ex ordine municipali, maneat tam cruenta conditio. Cui ex Codice & alterum addo l. 4. nullus. T. ad L. Juliam majestatis, ubi Imppp. Valent. Valens & Gratian. Olybrio P. V. Nullus omnino, cui inconsultis ac nescientibus nobis fidicularum tormenta inferuntur, militiæ vel generis aut dignitatis defensione uti prohibeatur, & c.*

Apud Hippocratem in lib. . . . & apud] Hic verò ad medicos eundem. Et ostendit mihi vir clariss. & doctiss. H. Schilerus, Illustr. Comitum Hanoviæ medicus eximius hujus scamni

scamni effigiem in Chirurgia Universalis Io. Andr. à Cruce Veneti, librumque perhumaniter concessit. ut inde sculpendam dare & mox ad calcem adpendicis si quis desiderabit exhibere potuerimus.

Nescio tamen an ad Magii nostri mentem : qui videtur alio modo , ni fallor , delineasse , vel delineaturus fuisse , si vixisset , & ultimam manum libello suo imponere potuisset. Interim quod potuimus amici quidem viri beneficio , dedimus. Talium rerum periti cum Hippocratis verbis comparabunt , si ita videbitur. Adducit verò Hippocratis locos ille ab Italia auctor Chirurgiæ ad oram sui libri , nempe *libro 4. de articulis* & *libro 2. de fracturis.* quorum unum vel ambos & Magius hic fortè indicare volebat , si memoria suggestisset. Sed quis ille alter , quem laudavit Magius , proque cuius nomine *ὁ ἀστέρις τὸ δισσαυάγνωστον* scilicet asteriscus notatus

tus est? Et suspicer Oribasium fuisse, quem quoque ex Rufo de hac machina auctorem dant in lib. de machinamentis. Ceterum *scamni* vocem, ut & supra ad caput 1. attigi, si quis cum Magio ab Hippocrate esse putabit, valde sua opinione falletur, quid gravius dicam. ξύλον apud Hippocratem de hac machina est sæpius. *Scamni* verò vox de eadem apud Latinum (ut ajunt) Hippocratem, Corn. Celsum, habetur lib. 8. cap. 20. cujus auctoritate credo se & recentiores medici, qui non aliter appellarunt, facile tueri possunt. Sed age loca ipsa Hippocratis inquiramus. Περὶ ἄσμων. itaque ille omnis medicinæ parens, ut à Celso vocatur, ubi de ossibus tibiæ agit, si exciderint, quo modo ἐν κατάσει Ⓞ fiat ἐμβολή describit. Locus est prolixior, nec vacat omnia adscribere: indicasse sufficiet. Adhibet ibi & ὄνισκος, ἐφ' ᾧν κατάσειν quoque fieri posse docet. Sic & περὶ ἄρθρων, ubi περὶ ῥα-
χίδ Ⓞ

χίδⓄ differit ejusque luxatione, & quo pacto reponi debeat: *αὐτὴ δὲ πλὴν αἰτ, κατασφάλω ἔδλωσκασμιε τοιήνδε κατασφάλωσι.* ἔξεσι μὲν ξύλον ἰχυρὸν ἢ πλατύ, ἐντομὴν ἑξαμήκεα ἔχον καταρύξαι, &c. Unde doctiff. commentator Foefius *Διπλασκασιμὸν* ad eum locum observat vocare Hippocratem organon illud, quo vi adhibita restitutio cogatur: mihi tamen, si non valde fallor, de ipso modo istius violentæ restitutionis, & quæ pervim fit repositionis, potiùs illud vocabulum accipiendum videtur. Sed ego fortè ultra crepidam audacem futorem imitor. Ait idem Foefius ibidem *βάθρον ἢ ξύλον* à Paulo Ægineta vocari illud instrumentum: ejusque etiam meminisse Oribasium lib. de Machinamentis cap. 35. Idem Hippocrates eodem *περὶ ἄρθρων* libro, ubi de femore prolapsò restituendo agit, quem locum inserere placet, & post eum Celsi verba, ut tandem finis sit: *εἰρήται δὲ ἑπρόσθεν* (in

106. *Nota in H. Magii*

(in iis) περὶ ἀγμῶν) ὅτι ἐπάξιον ὅστις ἐν πόλει πολυανθρώπων ἰητρούς, ξύλον κεκοτῆσθαι τετραγώνον ὡς ἐξάπηχυ, ἢ ὀλίγω μείζον εὐρεῖται, ὡς δίπηχυ. πᾶχος δὲ, ἀρκέει σπιθαμιαῖον. ἐπειτα καὶ μήκρος μὲν, ἔνθεν ἢ ἔνθεν τομῶν ἔχειν χρῆ, ὡς μὴ ὑψηλοτέρῃ ἢ χαρῆς ἢ μηχανήσιν εἶη. ἐπιφύται φλιας βραχέας, ἰσχυράς, ἐνηρμοσμέλας, ὀνίσκας ἔχον ἐκατέρωθεν, ἐπιφύται ἀρκέει μὲν ἐν τῷ ἡμίσει ἢ ξύλου, ἔδεν δὲ καλύψαι δὲ παντὸς ἐν τετραμῆσιν ὡς καπέτες μικρὰς πέντε ἢ ἕξ, διαλειπύσας ἀπὸ ἀλλήλων τέσσαρας δακτύλους. αὐτὰς δὲ ἀρκέει εὐρεῖται τριδακτύλους εἶναι, καὶ βάθος ἕτως. ἔχον δὲ καὶ μέσον τὸ ξύλον ἐ καταγλυφίω χρῆ βαθυτέρῳ ἔπι τετραγώνον ὡς τριῶν δακτύλων. καὶ ἐς μὲν πῶν καταγλυφίω ταύτῳ, ὅταν δοκέη περιθεῖν ξύλον ἐμπηγιῶσαι ἐναρμόζον τῇ καταγλυφῇ. τὸ δὲ ἄνω σρογύλον. ἐμπηγιῶσαι δὲ ἐπὶν ποτε δοκέη συμφέρειν, μεσηγυῖ ἢ πεινέει καὶ τὴ κεφαλῆς ἢ μηρῶ. τῆτο τὸ ξύλον ἐσεὸς καλύψαι πῶν ἔπίδοσιν ἔπιπιδόναι τὸ σῶμα, τοῖσι πρὸς ποδῶν ἔλκεσιν. ἐνίοτε γὰρ δοκέει αὐτὸ τὸ ξύλον
 ἔτο

ἔστο, ἀντὶ τῆς ἀνωθεν ἀντικατατάσιος. ἐνίο-
 τε ἢ κατατεινομένης ἔσπελεσθαι ἐνθεν ἢ
 ἐνθεν, αὐτὸ τὸ ξύλον ἔστο χαλαρὸν ἐκεί-
 μνον ἢ τῆς, ἢ τῆς, ἐκμοχλεύειν ὀπιτήδρον
 ἀν εἴη πῶς κεφαλῶν ἔσπελεσθαι ἐς τὸ ἔξω μέ-
 ρος, διὰ ἔστο γὰρ εἰ καί πετοι ἐντέ-
 μνωται, ὡς καθ' οὐσίῳ ἀν αὐτέων ἀρμό-
 ση ἐμβαλλόμενον ξύλον μογλὸς μο-
 χλεύοι, ἢ πῶς τὰς κεφαλαῖς τῶν ἄρθρων,
 ἢ πῶς τὰς κεφαλαῖς τελέως ἐρειδόμενον
 ἅμα τῆς κατατάσεως, ἢ τε ἐς τὸ ἔξω μέρος
 συμφέρεται, ἐκμοχλεύεσθαι, ἢ τε εἰς τὸ
 εἶσω. καὶ ἢ τε σφογγύλον τῶν μοχλῶν συμ-
 φέρεται εἶναι, ἢ τε πλάττειν ἔχοντα. ἅλλα
 γὰρ ἅλλα τῶν ἄρθρων ἀρμόζει, &c. Foessii
 in Comm. inter alia hæc habentur:
Hoc organum, quod Hippocrates ξύλον
vocat, describitur optimè Rufo apud
Oribasium libro de Machinamentis,
cap. 29. Scamnum vocat Celsus, ut
recentiores βάρθρον. Paulus μέγα ξύλον
(ut est hic Hippocrates, qui mox ait:
εἰ γὰρ τὸ ξύλον ἔστο τὸ μέγα, &c.) ἢ βάρ-
θρον, ut est Galenus in Comment. Huius
quoque meminit in Mochlico Hippo-
crates.

crates. Celsi verba, in quibus *scamnum* vocatur, itaque fortè cupies. Ea sunt lib. 8. cap. 20. *Etiannum valentius intenditur membrum super scamnum, cui ab utraque parte axes sunt, ad quos habenæ illæ deligantur, qui ut in torcularibus conversi, rumpere quoque si quis perseveraverit, non solum extendere nervos & musculos possunt. Collocandus autem homo super id scamnum est, aut pronus, aut supinus, aut in latus: sic ut semper ea pars superior sit, in quam os prolapsus est: ea etiam inferior, à qua recessit, &c.* Agit autem eo capite de femore luxato, & Hippocratis meminit. Sed lubet ociùs hinc ex alieno choro pedem tandem.

Pœnam servilem appellat Prudentius] Locum Prudentii videtur respexisse illum in hymno Romani. Jusserat Asclepiades judex ille impius Romani.

Eviscerandum corpus Equuleo eminus

Pen-

Pendere, & uncis unguisque crescere.

Apparitores sed furenti suggerunt,

*Illum vetustâ nobilem prosapiâ,
Meritisque multis esse primum civium.*

*Fubet amoveri noxialem stipitem,
Plebeja clarum pœna ne damnent virum.*

*Tundatur, inquit, pectus crebris
ictibus,*

Plumboque cervix verberata extuberet,

Persona quæque competenter plectitur,

Magnique refert vilis, an sit nobilis,

Gradu reorum forma tormentis datur.

*Apud Iustinian. C. . . .] Ut Tit. C. de Quæstionibus l. 2. divo ubi Imp. Diocletianus & Maximus Boetho ita rescribunt: Divo Marco placuit, eminentissimorum nec non
etiam*

etiam perfectissimorum virorum usque ad pronepotes liberos, plebejorum pœnis vel quæstionibus non subjici, &c. In Digestis verò ut l. ult. de decurione T. de Decurionibus, ubi Paulus libro 1. Quæstionum: De decurione damnato non debere quæstionem haberi, Divus Pius rescripsit. unde etiam si defuerit decurio esse, deinde damnetur, non esse torquendum, in memoriam prioris dignitatis placet.

Per flagella, per verbera] Filium consumpsisti per flagella, per laminas, est in penult. declam. quæ Quintiliano attribuitur vulgò, ut supra excerpti.

Extinxit laminas, laxavit equuleos.] Et hoc jam indicavi, apud Valerium esse, fidiculas laxavit, solvit equuleum, laminas extinxit.

Accendis laminas, &c.] Ex eadem penult. declam. illius Pseudo-Quintiliani supra jam attuli: Laminas accendis, equuleos moves.

Vnde Justinian.] Vide supra ad caput 6.

Suspensi in equuleo] Adi Gallonium, Inapendice: ad quam telibens tandem remitto, mi lector. Habes ibi, quæ Magius noſter hoc ultimo capite mutilo ſtrictim attingit, latiùs expoſita & diſputata prolixius. Unde non opus fuit, ut ego, ſi vel ingenium tempusque adfuiffent, actum agerem: qui loca tantùm quædam in iſto libello poſthumo adnotare volui, nec ex profeſſo interpretandum ſuſcepi. Tu ſymbolam, quam contuli properans, hoc quidem tempore & ſtatu meo non bono in bonam partem bonus accipies, & erratis meis benignus ignoſces, quod te rogo, precorque ut valeas. Dixi.

A P P E N D I X
D E E C U L E I
T O R M E N T O

*Ex Sigonii, Gallonii & Ju-
reti Scriptis.*

EX CAR. SIGONII

Lib. III. de Iudiciis

CAPUT XVII.

De tormentis in Eculeo.

 Uis verò aut qualis Eculeus fuerit, qui inter antiqua tormentorum genera numeratur, nemo, adhuc litteris prodidit. Quantum autem ex veterum non levissimis elici monumentis potest, Eculeus catasta fuit lignea, cochleata, ad intendendum ac remittendum apta, atque ad torquendos homines, ut facti veritas eliceretur, instituta. Tormenti verò genus erat huiusmodi: Ubi catastæ huic brachia, pedesque

Ex Sigon. lib. III. &c. 115

desque ejus, qui torquendus erat, nervis quibusdam, quæ *fidiculæ* dicebantur, alligaverant, tum catasta intenta, atque in altum erecta, ut ex eo quasi ex cruce quadam miser ille penderet, primum compagem ipsam ossium illius divellebant, deinde candentibus ejusdem corpori laminis admotis, atque bifulcis unguis ferreis lateribus laniatis doloris acerbiter augebant. Ac catastam quidem ligneam, atque in Altum erigi solitam fuisse, ostendunt apertè P. Sozomenus *Hist. Ecclesiasticæ libro v.* & Prudentius in hymno D. Vincentii Martyris, quorum ille *Eculeum lignum tortorium hic stipitem noxia-*

G 2 *lem*

lem appellat. Siquidem inquit Sozomenus: ἢ περσαγαγὼν πρὸς τὸ βασανιστήριον ξύλον αἰωρεῖσθαι προσέταπεν, id est: *Et cum ad tortorium lignum adduxisset, in sublime tolli jussit.* Et Eusebius Hist. Ecclesiasticæ lib. v. τὰς ἐν τῷ ξύλῳ διατάξεις τῶν ποδῶν. id est: *Pedum extensiones in ligno.* Prudentius autem:

*Incensus his Asclepiades
jusserat,*

*Eviscerandum corpus Eculeo
eminus*

Pendere.

Et paulò post:

Jubet amoveri noxialem stiptem,

Plebeja clarum pœna ne damnet virum.

At paulò post, qui in Eculeum
esset

esset conjectus, ex eo, quasi ex alto ligno, pependisse, ostendit multò apertius, cùm eundem Martyrem ex Eculeo ita vociferantem inducit:

*Audite cuncti, clamo longè,
ac prædico,
Emitto vocem, de catasta
celsior.*

Eandem autem machinam cochleatam fuisse, ex versu veteris poëtæ Pomponii elicitur, qui à Nonio Marcello profertur:

*Et ubi insilui in cochleatum
Eculeum,
Ibi tolutim tortor. id est
torqueor.*

Quòd autem brachiis pedibusque Eculeo fidiculis alligatis, Eculeus distentus ossium

commiffuras cum dolore diftraxerit, ex multis locis cognofcitur, primùm ex eodem hymno, ubi ita tyrannus imperat:

*Vinctum retortis brachiis
Sursum, ac deorsum extendite,
Compago donec offium
Divulfa membratim crepet.*

Deinde ex hymno D. Romani Martyris, in quo Martyr ipse ita ex Eculeo loquitur:

*Miserum putatis, quòd
retortis pendeo,
Extentus ulnis, quòd reveluntur pedes
Compago nervis quòd sonat
crepantibus.*

Et Afconio: *De servo Alicore
questio*

quæstio ita habita, ut is articulatim consecraretur.

Quibus verbis satis, quæ figura fuerit ejus, qui in Eculeo torqueretur ostenditur, cum se pendere brachiis, pedibusque retortis extentum ait, nervis scilicet, quibus devincta membra erant, propter summam intentionem crepantibus. His autem addere possumus etiam Suetonium de Tiberio ita scribentem: *Excogitaverat inter genera cruciatus etiam, ut larga meri portione per fallaciam oneratos repente veretris deligatis, fidicularum simul, urinaque tormento distenderet.* Ex quibus apparet, nullum alium cruciatum à fidiculis, quibus

membra eculeo adhererebant, nisi distensionis esse profectum. Unde Isidorus non omnino malus auctor antiquitatis jure suo, Eculeum dictum, *quòd extenderet*, scripsit. Eusebius autem summè distentum ait, cùm ad quintum foramen pervenisset. inquit enim libro v. τὰς ἐν τῷ ξύλῳ διατάξεις τῶν ποδῶν ἐπὶ πέμπτον διατεινομένων τρύπημα.

Ut autem incitandi doloris causa eculeus, aut fidiculæ tendebantur, sic ejusdem remittendi eadem laxabantur. Quocirca Valerius de patientia ita scriptum reliquit: *Zeno cum à Nearcho tyranno torqueretur, esse dixit, quod secreto audire eum maximè expediret, laxatoque Eculeo*
aurem

aurem ejus morsu corripuit, atque abscidit. In Theodoro autem Hieronymus tyrannus tortorum manus frustra fatigavit; rupit enim verbera, fidiculas laxavit, solvit Eculeum, laminasque extinxit prius, quàm efficeret, ut tyrannici odii conscios indicaret. & Quintilianus declamatione ultima ita: An quæstionem illam fuisse credis, qualis vernilibus corporibus adhibetur? Ideo enim Eculeum movebam artifex senex, tenebam fidiculas ratione sævitæ, ut leniter sedibus suis remota compago per singulos artus membra laxaret. Ex quibus verbis, qui in laxando eculeo leniter fidiculas remisisset,

G 5   eum

eum aliqua ex parte doloris acerbitati consuluisse apparet.

Postremò verò laminarum candentium, & unguularum effodientium ita multa testimonia extant, ut ea referre putidum magis, quàm necessarium esse videatur. Cyprianus ad Donat. *Hasta illic, & gladius, & carnifex præsto est, ungula effodiens latera, & deradens, Eculeus extendens, ignis exurens, hominis corpus unum, supplicia plura quàm membra.* & de laude Martyrii: *Hoc verò quòd Eculeo corpus extensum candentes stridet ad laminas, non exempti sanguinis, sed tentationis est caussa.* & Prudentius in hymno D. Vincentii:

Ex-

*Extorque, si potes, fidem;
Tormento, carcer, ungulae,
Stridensque flammis lamina,
Atque ipsa poenarum ulti-
ma*

Mors Christianis ludus est.

& post:

*Ridebat hæc miles Dei
Manus cruentas increpans,
Quod fixa non profundius
Intraret artus ungula.*

& in hymno D. Romani:

*Amor coronæ pæne prævenit
trucem*

*Lictoris artem, sponte nudas
offerens*

*Costas bisulcis execandas un-
gulis.*

& post:

*Non unguularum tanta vis la-
tus fodit*

*Mucrone, quanta dira pul-
sat pleuresis;*

*Nec sic iniusta laminis ardet
cutis,*

*Ut febris atro felle venas
exedit.*

Et Cicero in Verrem: *Quid cum ardentes laminæ, ceterique cruciatus admovebantur? Et Seneca libro III. de Ira: Torserat per omnia quæ in rerum natura tristissima sunt, fidiculis, tribularibus, & Eculeo, igne, vultu suo. Et in Antonium: Ponite ante oculos vincula, verbera, Eculeum, Carnificem, tortoremque Samarium.*

Extorquendæ autem de servis veritatis causâ, Eculeum adhibitum fuisse, & supra

supra significavimus, cum de quæstionibus diximus, & docet Cicero pro Dejotaro, cum ait: *Cum more majorum de servo in Dominum ne tormentis quidem quæri liceat, in qua quæstione dolor veram vocem illicere possit etiam ab invito, exortus est servus, qui quem in Eculeo appellare non posset, eum accuset solutus.* Pro Milone: *Sed quæstiones urgent Milonem. quibusnam de servis? Item Facti in Eculeo quæstio est, juris in iudicio.* Translatus est inde Eculeus ad cruciandos homines, & acerbioris supplicio afficiendos, quod in Christianis Martyribus patuit.

ANTONII GALLONII
Rom. Congregationis Ora-
torii Presbyteri.

*Libro de SS. MARTYRUM
cruciatibus.*

C A P U T III.

*De Equuleo Martyrii instru-
mento, &c.*

*De E-
quuleo.*

EMINERUNT de-
quuleo torquendi in-
strumento cùm Cice-
ro, tum alii multi: Ci-
cero pro Deiotaro, &
pro Milone, 7. item in Verrem,
& Philip. II. in Antonium: alii
verò, ut Valerius Maximus lib. 3.
cap. 3. Quintilianus declamatio-
ne ultima, Seneca lib. 3. de ira
cap. 3. & 19. & epistol. 66. & 67.
Ammianus Marcellinus lib: 14.
16. & 18. & res gestæ Martyrum
ferè innumeræ, speciatim Cre-
scentiani à Surio sub inscriptione
B. Marcelli Papæ relatæ tom. I.
Dorotheæ virginis ab eodem
tom. similiter I. & à veteribus
nostræ

nostræ bibliothecæ manuscriptis, Concordii martyris à Mombrizio tom. 1. & à prædicto Surio tomo pariter 1. Pontiani à Petro catalogi lib. 2. cap. 102. Agathæ à Surio tom. 2. & à veteribus manuscriptis cum nostræ bibliothecæ, tum aliorum; Acta item Eulaliæ virginis à nobis in historia nostra Sanctarum virginum externarum recitata; similiter Nestorii à Surio tom. 1. & à Petro lib. 3. cap. 152. Felicis & Fortunati ab eodem Petro catalogi lib. 4. cap. 83. Antoninæ à Romano Martyrologio pridie Idûs Iunii, Felicolæ virginis à nobis in nostra Sanctarum virginum Romanarum historia, Processi & Martiniani à Mombrizio tom. 2. Ianuarij & Paulæ à Petro lib. 5. cap. 85. Gundenæ virginis à Martyrologiis 14. Kal. Augusti, & à Petro lib. 6. cap. 112. Iustæ & Rufinæ virginum à Petro vicissim libro prædicto cap. 117. Secundiani, Marcelliani, & Veriani à Mombrizio tom. 2. & à Petro lib. 7. cap. 41. Reginæ virginis à Mombrizio etiam tom. superius citato,

citato. Eusebii & sociorum à veteribus nostris manuscriptis, & à Mombrizio tom. 1. & à Petro catalogi lib. 7. cap. 111. Genesii à codicibus tam nostræ bibliothecæ manu exaratis, quàm aliorum, insuper à Surio tom. 5. à Mombrizio tom. 1. & à Petro lib. 7. cap. 110. Fausti, ejusque sociorum à Martyrologiis quibusdam, & ab auctore Thesauri concionatorum part. 2. Vincentii nobilissimi martyris à veteribus nostris manuscriptis, atque aliorum, Alexandri Episcopi à Petro catalogi lib. 8. cap. 102. & à Romano Martyrologio 11. Kal. Octobris, Theodori militis à non excusis bibliothecæ nostræ libris, atque à Martyrologiis quinto Non. Novembris; Maximi diaconi à Petro lib. 9. cap. 85. Bassi Episcopi ab eodem lib. 1. cap. 30. & ad extremum Marini à Mombrizio tom. 2. & aliorum utriusque sexus innumerabilium.

Ad hæc, præter auctores, Actaque nuper citata, faciunt quoque de equuleo mentionem S. Cyprianus in epistola ad Donatum

2. & lib. de laude martyrii, & sermone de lapsis; S. Hieronymus epist. ad Innoc. 49. B. Augustinus epist. 59. ad Marcellin. Eusebius lib. 8. cap. 11. Isidorus lib. 6. etymolog. cap. ult. Prudentius in suis hymnis sæpissimè, & quidam recentiores magis diffusè, ut Sigonius lib. 3. de Judiciis cap. 18, Iacobus Pamelius in Cyprianum, in illa verba quæ in sermone de lapsis leguntur; *Nunc equuleus extenderet, nunc ungula, &c.* & alii. Conveniunt isti, fuisse equuleum torquendi instrumentum institutum olim ad exprimendam è noxiis consciisve veritatem. sic Cicero pro Deiotaro, ubi ait: *Cùm more majorum de servo in dominum ne tormentis quidem quæri liceat; in qua questione dolor veram vocem elicere possit etiam ab invito; exortus est servus, qui quem in equuleo appellare non posset, eum accuset solutus.* & pro Milone: *Sed quæstiones, ut urgent Milonem, quibusnam de servis,? item: Facti in equuleo quæstio est, juris in judicio.* & Tufcul. 5. ac l. 4. de finibus bon. & mal. & Valerius Maximus lib. 3. cap. 3. externorum. 2. de Zenone

none Eleazate, & 3. de Zenone altero, & 5. de Theodoro Syracufano, & lib. 8. cap. 4. de M. Agrii fervo, de Alexandro fervo Fannii, & demùm de Philippo Fulvii Flacci. Idem affirmare videtur Ammianus Marcellinus lib. 18. dum ait: *Quamquam incurvus sub equuleo staret, pertinaci tamen negabat instantiâ.*

Translatus est inde equuleus ad cruciandos homines, & acerbiorè supplicio afficiendos: quod in Christianis martyribus patuit; quamobrem crebra ejus in rebus gestis ipforum his verbis fit mentio: Equuleo tortus, Equuleo cruciatus, In equuleo suspensus, In equuleum levatus, in equuleum actus, & confimilia. In hoc igitur, quod hucusque diximus, nempe fuisse equuleum tormenti genus, quo ad extorquendam de reis veritatem utebantur antiqui, non differunt inter se scriptores, sed in ejus dumtaxat perfectâ definitione ac forma explicanda.

Sententia de equuleo diversa.

Quidam enim, ardentem fuisse laminam, scriptum reliquerunt.

Quidam alii, tormenti genus, quo vincitur.

vinctis supernè manibus, & appensis utrique pedi gravissimis ponderibus, pendens homo immaniter torquebatur. Alii verò, *Sigonii sententia de equuleo.* ut Sigonius, & religiosi quidam eum secuti, catastam ligneam cochleatam ad intendendum & remittendum aptam, atque ad torquendos homines, ut facti veritas eliceretur, institutam: *Ceterum (inquit) tormenti genus erat hujusmodi: ubi catasta huic brachia pedesque ejus qui torquendus erat, nervis quibusdam, qui fidicula dicebantur, alligaverant; tum catasta intenta, atque in altum erecta, ut ex ea, quasi ex cruce quadam miser ille penderet, primum compagem ipsam ossium divellebant, deinde candentes laminas ejusdem corpori admovebant; tum bisulcis unguis ferreis latera excarnificantes, doloris acerbitatem augebant.* hæc eruditissimus Sigonius. Alii postremò, machinam fuisse ad equi similitudinem (veluti infra diffusè explicabitur) fabricatam, cum duabus striatis rotulis in extremis excavatisque ejus partibus positis, quæ quidem per axiculos ductoriis funiculis trajectis verfaban-

fabantur; unde fiebat, ut rei illis alligati variè excruciantur, atque distenderentur. Fuit hujus opinionis P. Thomas Bozius nostræ Congregationis sacerdos, in historia quam de sanctis martyribus Papiæ & Mauro descripsit, nondum excusa. Hæ itaque sunt de equuleo scriptorum sententiæ, quarum quæ veræ, quæve falsæ sint, si studiosè diligenterque inspiciantur, apparebit.

*Prima
sententia de
equuleo
repro-
batur.*

Iam verò si primam spectemus, ceteris sine dubio minùs veram esse judicabimus: qui enim fieri potest, ut equuleum ardentem laminam credamus, cùm in omnibus ferè martyrum rebus gestis, & in nonnullis antiquorum auctorum libris scriptum reperitur, cruciandos homines in equuleo levatos, laminis fuisse ardentibus combustos? Deinde

*Alteram,
& tertiam opi-
nio examina-
tur.*

si ad alteram & tertiam animum referamus, apertum fortasse perspicuumque nobis nullo labore fiet, & improbabilis eas esse, & à veritate alienas. Etenim quonam pacto poterunt ea, quæ de equuleo majores litteris consignârunt,

gnârunt, illis descriptionibus accommodari? quod quidem tunc vel maximè non posse constabit, cum opinionem extremo loco relatam, quam veram putamus, rationibus comprobabimus. Est autem ea (ut ex supradictis patet) hujusmodi: Equuleus apud veteres machina fuit lignea ad veri equi similitudinem fabricata, cum duabus striatis rotulis in extremis excavatisque ejus partibus inditæ, quæ, cum erat aliquis in ea torquendus, per axiculos ductoriis funiculis trajectis, versabantur: quocirca fiebat, ut illis alligatus variè excrucietur, atque distenderetur.

Sententia nostra de equuleo explicatur.

Ut autem clariùs & dilucidius, quæ paulò antè & quæ proximè de equuleo diximus, percipiantur; sciri convenit, consuevisse veteres hoc modo equuleum construere. Præparabant initio operis faciendi stipitem rectum, longitudinis latitudinisve convenientis: in cujus extremis partibus, ipsorum industriâ aliquantulum excavatis, duas striatas rotulas, quæ per axiculos
verti

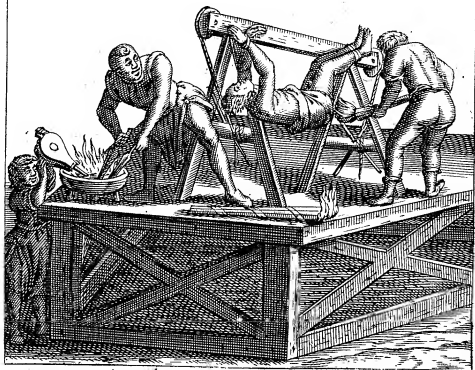
verti possent, indebant : tum deinde, ut ex omni parte elevatus remaneret è terra, desumebant quatuor ligna eo paulò arctiora, atque minora, quæ deinceps clavis ferreis non longè ab ultimis stipitis partibus affigentes, fabricabant machinam quatuor quasi pedibus veri equi instar insistentem. Quo peracto, si quis ibi equuleo torquendus aderat, in ipsum, vi cruribus devaricatis, conjiciebatur. Post hæc tortores funiculos aliquos fumentes, illorum altero cruciandi pedes, altero manus post tergum rejectas atque distortas vinciebant. Tunc rotulis, sive orbiculis funiculos prædictos immittentes, & ad machinulam aliquam equulei pedibus affixam, succulæ (ut nobis probatur) similem, eosdem referentes, efficiebant, brachiorum ductu machinulam versantes, ut funiculi circa eam se involventes, extenderentur ; & deinceps, ut illis alligatus, dorso super equuleum, & facie ad cælum versa, pariter extenderetur. Verùm cum iterum ac sæpius in machinula vertenda

- A Martyr in Equuleo.
B Martyr pendens ab equuleo.
C Equuleus.
D Fasces consulares. (equuleus.
E Tabulatum cui impositus erat

vertenda defatigari non desisterent, & ex hoc singula jam vincti membra, cunctis compagibus resolutis, essent distracta, longo temporis spatio vel sic eum permanere sinebant; vel, Iudice annuente, funiculos relaxantes, incurvum ac pendulum sub equuleo cadere, non sine maximo dolore faciebant. Quamobrem arbitratus tunc Iudex amplam condemnandi, aut absolvendi eum se nactum esse occasionem, de actis ejus acerrimè inquirere ac cognoscere prosequabatur. Quòd si rei constantia spem ipsius fefellerisset atque superasset, jubebat continuò igneas laminas, lampades, aut tædas ardentes afferri, vel etiam ungulas, uncos & consimilia, & his, vel horum saltem altero ejus latera, ceterásque corporis partes aduri, atque excarnificari, ut sic novi doloris acerbitas quæreret veritatem. Atque hæc de equulei forma & usu. Reliquum est modò, omnia & singula quæ de ipso explicavimus, rationibus, veterúmque monumentis confirmare.

Martyr ab equuleo pendens
funalium flammâ, et lami-
nis igneis sive ardentibus
ustulatus.

*Equuleus e-
rat ve-
ri equi
instar
fabri-
catus.*

Ac primùm, machinam fuisse ligneam ad veri equi similitudinem fabricatam, apertè ostendit nominis equulei interpretatio: equuleus enim pullum equinum, id est, equum recenter natum, significat. Præterea inveniuntur in hunc usque diem quædam scamnorum genera elevata paulisper è terra, quatuor lignis, quasi quatuor pedibus sustentata, quæ hoc nomine vocantur, ut sunt quæ vulgò *cavalletti* dicuntur. Potest insuper demonstrari hoc idem ex descriptionibus & effectibus eidemmet equuleo ab antiquis scriptoribus attributis: unde Cicero Tusculan. quæst. lib. 5. volens innuere sic in ipso poni reos consuevisse, ut in vero animatòque equo immitti quis solet, dixit, de equuleo instrumento torquendi loquens: *An equuleum conjiciuntur.* & paucis interpositis: *Veluti iste in equuleum impositus.* & post: *Conantem ire in equuleum,* &c. Ex his locis doctissimus Pamelius in Cyprianum collegit, fuisse equuleum, de quo hîc agitur, ab equi similitudine appel-

appellatum : siquidem ait : *Equuleum accipit Cicero lib. 5. Tuscul. quest. pro tormenti genere in formam equi, in quem conjiciebantur rei.* hæc ille. Præterea hoc idem clariùs significavit Pomponius poëta à Nonio Marcello relatus, his verbis : *Et ubi insilui* (quod proprium est illorum qui in equos ascendunt) *in cochlearum equuleum, ibi tollutim tortor.* perinde ac si diceret , Postquam ascendendi in equuleum rotulas striatas habentem , inibi tollutim tortor , id est (ut Nonius Marcellus docet) volubiliter torqueor; quod quidem ratione rotularum in eo inditarum fiebat. Ad hæc , legimus sæpissimè in martyrum passionibus , speciatim in illa sanctorum Abundii & Abundantii, quam in veteribus nostræ bibliothecæ manuscriptis codicibus habemus, fuisse Christianos in equuleo levatos, ut in eo torquerentur. signum est ergo satis evidens, fuisse equuleum (ut declaravimus suprâ) machinam ligneam equo similem , & non alio modo constructam. Postremò huic sententiæ proximè accedere viden-

tur S. Hieronymus ad Innoc. epist. 49. & Seneca : quorum ille, equuleo tortos, scribit, oculos in cælum converfos tenuisse : hic, in eo toto corpore prostratos jacuisse : namque ait B. Hieronymus : *Cum equuleus corpus extenderet, oculis, quos tantum tortor alligare non poterat, suspexit ad calum.* Seneca autem : *Hoc nobis (inquit) persuadere conaris, nihil interesse, utrum aliquis in gaudio sit, an in equuleo jaceat.* Si igitur in equuleo rei & jacebant, & ad cælum suspiciebant; probabilius est, instar equi eum fabricatum fuisse, quàm aliter.

Dicet fortasse quispiam, prædicta Senecæ verba non ita se habere, ut diximus : nam Muretus in suis ad prænotatam epistolam notis, ubi, *jaceat*, ipsi scripsimus, ille, *taceat*, correxit ; unde inquit : *In equuleo taceat ; non indicet conscios ; nihil eorum prodat, propter quæ torquetur. Melius, haud dubiè, quàm, ut in aliis, jaceat.* Sed cum id nulla prorsus asserat ratione, legendum esse credimus, *jaceat* & non, *taceat* : etenim non solum ejusmodi lectio antecedentibus aucto-

Confu-
tatur
Mure-
tus.

auctoris verbis est congruentior, sed cunctis etiam Senecæ codicibus, quos vidimus, quorum aliqui pervetusti erant, conformior; siquidem in illis, *jaceat*, semper legimus, & numquam, ut Mureto placuit, *taceat*. Et de hac prima definitionis equulei parte fatiſ.

Ceterum fuisse in eadem equulei machina rotulas aliquas striatas, ex veteris poetæ Pomponii prænotato versu elicitur, ut ex nuper dictis explicatisque patet.

Quòd autem rei in equuleo levati, brachiis post terga distortis, pedibusque eidem equuleo funiculis alligatis, & iis machinulis quibusdam relatis, distenderentur, atque discerperentur, hoc, inquam, ex multis locis cognosci potest: & primum ex Eusebii historiae libro 8. cap. 11. ubi hæc verba leguntur: *Quidam enim primum manibus à tergo colligatis ligno appensi, & machinis quibusdam membra eorum universa distenta, distractaque, &c.* Porrò esse hæc de equuleo intelligenda, ea quæ continuò subsequuntur verba, non obscure

In equuleo erant rotule quædam.

Martyres in equuleo brachiis post terga distortis extendebantur.

indicare videntur; sunt enim hujusmodi : Deinde à tortoribus ex mandato magistratum per totum corpus graviter divexati, & non quemadmodum cum homicidis agi solet, latera solum, sed venter, tibia, & gena flagris ferreis caesa, seu (ut alii textus habent) unguis. hæc ille. Deinde confirmare hoc idem quoque possumus ex B. Hieronymi epistola ad Innocentium 49. siquidem hæc in illa conscripta habentur : *At verò mulier sexu fortior suo, cum equuleus corpus extenderet, & sordidas foetore carceris manus post tergum vincula cohiberent, oculis, &c.* Præterea idem similiter ex Prudentio in B. Vincentii martyris hymno, in quo ita Tyrannus tortoribus imperat :

*Vinctum retortis brachiis
Sursum ac deorsum extendite,
Compago donec ossium
divulsa membratim crepet.*

Quomodo martyres in equuleo positi penderent, declarabitur infra.

Et in hymno S. Romani, ubi invictus martyr ita ex equuleo loquitur :

*Miserum putatis, quod retortis
pendeo*

Extenda

*Extensus ulnis, quòd revelluntur
pedes,*

*Compago nervis quod sonat crepan-
tibus.*

Ex his itaque planè (ut nobis vi-
detur) apparet, fuisse reos pedi-
bus, distortisque brachiis Equu-
lei funiculis vinctos, & quibus-
dam machinulis, ad quas hi funi-
culi referebantur, à tortoribus
volutatis, articulatim conscissos,
atque dissectos.

Has autem machinulas fuisse *Machi-*
in Equuleo, præter id quod ex *nula*
Eusebio asseruimus, possèt etiam *qua-*
fortasse confirmari ex his, quæ *dam*
habet Vitruvius lib. 10. cap. 2. 3. *erant*
& 4. tractans de trochlearum *Equu-*
usu, atque de aliis tractoriis ma- *leo af-*
chinis, ut de ergata, & succulis *fixæ.*
docet enim, ductarium funem
per trochleam, quam nonnulli *Recha-*
etiam *Rechamum* dicunt, traje- *mus*
ctum, debere postremò, ut onera *quid.*
per ipsum sublevari, vel dimo- *sit.*
veri queant, ad aliquam machi-
nam referri.

Jacuisse autem reos toto cor- *Face-*
pore in Equuleo prostratos, vul- *bant,*
tùque ad cœlum verso, dum funi- *qui in*
culi *Equu-*

leo ex-
tende-
bantur,
toto
corpore
in eo
pro-
strati,
vultu
ad ca-
lum
verso.

Crines
quan-
doque
SS. mu-
lierum
in e-
quuleo
excru-
cianda-
rum,
augen-
di dolo-
ris cau-
sa, ad
ejus sti-
pitem
vincie-
bantur.

Quo-
modo
rei in-
curva-
tis cor-
poribus
sub e-
quuleo
cade-
rent.

144 Ex Gallonio

culi intendebantur, indicant, & quidem non obscure, ea quæ paulò superius ex epist. S. Hieronymi ad Innoc. 49. & Senecæ 66. retulimus. unum tamen advertes (ut ex B. Hieronymi citata epistola monemur) solitos nonnumquam fuisse carnifices, crines mulierum in equuleo torquendarum, augendi doloris studio, ad ejus stipitem alligare: nec mirum; quia dum à tortoribus laxabantur funiculi, sub equuleum (veluti paulò infrà ex Ammiano demonstrabitur) incurvato corpore cadebant: quocirca earum capillos, quod summi immensique animi & corporis cruciatus erat, evelli quodammodò atque extirpari oportebat.

Quòd autem funiculis, qui extensi erant, laxatis, rei incurvatis corporibus sub equulei machinam caderent, testatur (ut alios omittamus) Ammianus Marcellinus lib. 16. *Innocentes* (dicens) *tortoribus exposuit multos, & sub equuleo cepit incurvos.* & lib. 18. *Quamquam incurvus sub equuleo staret, pertinaci negabat instantia.* quibus

bus verbis, illisque præcipuè, quæ lib. 18. leguntur, significavit auctor, augendi doloris gratiâ laxatos fuisse funiculos, & non (ut Sigonio, eumque sequentibus placuit) ejusdem remittendi causâ: arbitratus est quippe vir iste lib. 3. de judiciis cap. 18. consuevisse veteres, remittendi doloris studio, funiculos, quibus in equuleo reorum corpora erant extensa, relaxare. unde inquit: *Ut autem incitandi doloris causâ equuleus aut fidicula tendebantur, sic ejusdem remittendi eadem laxabantur.* CONFIRMAT hanc sententiam majorum auctoritate inquiring: *Quo circa Valerius de patientia, nempe lib. 3. cap. 3. ita scriptum reliquit: Zenocum à Nearcho Tyranno torqueretur, esse dixit; quod secretò audire eum maxime expediret: laxatoque equuleo, aurem ejus morsu corripuit, atque abscidit. Et paulò post: in Theodoro quoque (ait) viro gravissimo Hieronymus Tyrannus tortorum manus frustra fatigavit: rupit enim verbera, fidiculas laxavit, solvit equuleum, laminasque extinxit prius, quàm efficeret, ut Tyrannicidij conscios indicaret. Et Quin-*

Funiculi in equuleo non laxabantur remittendi doloris causâ.

tilianus declam. ultima, ita: *An quæstionem illam fuisse credis, qualis vernilibus corporibus adhibetur? ideo enim equuleum movebam artifex senex, tenebam fidiculas ratione sævitia, ut leniter sedibus suis remota compago per singulos artus membra laxaret. Ex quibus verbis (subjungit idem auctor) qui in laxando equuleo leniter fidiculas remisisset, eum aliqua ex parte doloris acerbitati consuluisse apparet. hæcenus ille; cujus quidem rationes, si diligenter considerentur, eas non solum (pace ipsius dixerim) falsa quædam continere patebit, sed insuper nihil omnino concludere, manifestum fiet.*

*Rationes Si-
gonii
diluun-
tur.*

Continent primò quædam, quæ à veritate remota creduntur, nempe fidiculas fuisse funiculos illos, quibus rei equuleo alligabantur: siquidem (ut paulò inferrius demonstrabimus) erant apud veteres fidiculæ idem quod unguæ, & hæc idem prorsus quod illæ. Nec etiam concludunt: nam tametsi concederemus fidiculas fuisse funiculos, quibus rei vinciebantur, non idcirco sequeretur ejus argumenta firma validaque esse: namque ipsa nec nobis

nobis aliqua ex parte obesse possunt, nec his qui contrà sentiunt prodesse : non enim illis verbis, quibus ea fundantur, voluit Valerius Maximus indicare, funiculis relaxatis, doloris acerbitati consultum fuisse, sed potiùs virorum quorundam externorum invictum animi robur, atque constantiam; quippe ait : *Cùm Zeno à Nearcho Tyranno, de cuius nece consili-um inierat, torqueretur, supplicii pariter, atque indicandorum gratiâ consciorum, doloris victor, sed ultionis cupidus, esse dixit, prædicto scilicet Nearcho, quòd secretò audire eum admodum expediret : laxatò-que equuleo, posteaquàm insidiis opportunum tempus animadvertit, aurem ejus morsu corripuit, nec antè dimisit, quàm & ipse vitâ, & ille corporis parte privaretur.* Ex his profectò verbis non colligitur laxatum fuisse equuleum remittendi doloris studio, sed ideo, ut Zeno, qui in eo torquebatur, posset Nearcho Tyranno, his, qui aderant, non audientibus, aperire secretum quoddam, sicuti ipse simulabat, illi maximè utile ac

necessarium. Non ergo Sigonius sententiam suam firmiter, ut sibi persuasit, demonstravit.

Advertere hîc velimus lectorem, laxari funiculos (ut verba Valerii Maximi jamjam recitata indicant) indicio fuisse, equuleum, sicuti initio capitis asseruimus, è terra aliquantulum ex omni ejus parte elevatum extitisse. Unde nullo pacto nobis admirationem movere Prudentius debet, si in S. Romani martyris hymno eundem Christi militem ex equuleo, quasi ex alto quodam ligno pependisset, ita vociferantem inducat:

*Audite cuncti: clamo longè, ac
predico,
Emitto vocem de catasta celsior.*

Nam equuleus (ut ex verbis Valerij modò adductis ostendimus) erat convenienter sublevatus & altus. Jam verò ad rem nostram revertentes, putamus nec alteram Valerij auctoritatem ullo modo Sigonio favere posse; in illa enim hujusmodi verba, & quidem figurata habentur: *In*

Theodo-

Theodoro quoque viro gravissimo Hieronymus Tyrannus tortorum manus frustra fatigavit. Rupit enim verbera, laxavit fidiculas, solvit equuleum, laminas extinxit prius, quàm efficeret, ut tyrannicidij conscios indicaret. hucusque Valerius Maximus. Sed quid contra nostram sententiam ex his infertur? certè nihil: innuunt eadumtaxat maximam fuisse in cruciatibus perferendis Theodori constantiam; siquidem *rupit verbera*, id est, flagella, quibus verberabatur; *laxavit fidiculas*, hoc est, ungulas disjuxit, quippe quæ (ut cap. 5. explicabimus) forcipes ferrei erant. *solvit equuleum*, id est, funiculos, quibus ligatus erat, dirupit: *laminas extinxit*, &c. Spectentur quæso paululùm attento animo singula verba, & sic rem se habere constabit, atque insuper nihil contra nos ea pugnare apparebit. Idem quoque eveniet, si Quintiliani verba, que ad suam sententiam confirmandam Sigonius adduxit, considerentur, quippe hoc modo se habent: *An tu questionem illam fuisse credis, qualis*
ver-

vernilibus corporibus adhibetur? ideo enim equuleum movebam artifex senex, tenebam fidiculas ratione severitiae, ut leniter sedibus suis remotâ compago per singulos artus membra laxaret. Et quid hæc significant? significant profectò quemdam, qui in equuleo torquebatur, leniter in eo remissequae extensum fuisse, ut sic leniter remissequae pariter discerperetur: quare nihil omnino prædictæ tum Valerii, tum Quintiliani auctoritates in nostram sententiam efficiunt. Et hæc quidem hæctenus.

Fidiculae quid essent apud veteres.

SIGONIUS loco nuper citato in ea fuit opinione, ut crediderit fidiculas, de quibus hîc quaerimus, fuisse vincula nervea, quibus reorum membra equuleo adhærebant; sicque noxios fidiculis torqueri, idem esse, ac eosdem fidiculis equuleo alligatos intendendo, eorundem singulas ossium commissuras summo cum dolore distrahere. In hanc quoque sententiam scripsisse videtur

Valla

Valla lib. 1. dum ait, *fidiculas esse instrumentum ex duobus obliquatis lignis compactum, ita dictum vel ab extorquenda fide, vel à nerveis funibus, quibus torquendi alligantur.* sic ille. Sed si ea, quæ de hismet fidiculis in Notis ad Romanum Martyrologium* conscripta, atque firmissimis argumentis sunt comprobata, attento animo intuebitur, errasse prædictos scriptores sine dubitatione ulla intelligemus. Ceterum ut benigno lectori magis magisque satisfaciamus, ea omnia hic recitare nobis placuit. Sunt autem hujus generis.

* XI.
Kal.
Febr.

Fidiculæ quidnam fuerint, exactè S. Isidorus demonstravit etymolog. lib. 5. cap. ultim. dicens eas esse unguilas ferreas, quibus damnati discruciabantur: quocirca, inquit, *ungula dicta, quod effodiant; hæc & fidicula, quia iis rei in equuleo torquentur, ut fides inveniatur.* hæc Isidorus. Cum itaque fidiculis, æquè ac unguilis, latera hominis in equuleo extenfi finderentur, easdem unguilas ea de causa *fidiculas* appel-

*Ungula
cur fi-
dicula
dicta.*

appellatas esse, nobis par est credere, quòd nimirum reorum latera & ipsa finderent, sicque à *findendo fidiculas* nuncupatas esse, quasi *findiculas*; vel à *fodicando*, quia nempe reorum latera illis fodicerentur; nominatasque esse *fidiculas*: quasi *fodiculas* nam *fodicare latera fidiculis*, usurpatum apparet ab Ammiano, sicuti paucis interpositis versibus patefaciemus.

His primùm assentitur Prudentius in hymno S. Romani martyris, cùm quas vocavit *fidiculas*, easdem *ungulas* dicat. sunt enim apud eum hæc verba Asclepiadis Judicis:

—— *Vertat ictum carnifex
In os loquentis, inque maxillas manuum,
Sulcosque acutos, & fidiculas transferat,
Verboſitatis ut rumpatur locus.*

Per *fidiculas* Asclepiadem intellexisse *ungulas*, quæ statim auctor subjungit, aperiunt his versibus:

Implet jubentis dicta licitor improbus,

*Charaxat ambas ungulis scriben-
tibus*

*Genas, cruentis & secat faciem notis:
Hirsuta barbis solvitur captivæ cutis,
Et mentum adusque vultus omnis
scinditur.*

Hæc Prudentius. Eodem pariter sensu accipiuntur *fidicula*. I. *Decuriones*. C. de quæst. siquidem *fidiculis excruciarî*, vocat ibidem Imperator, *cruentam conditionem*. sic apud Ammianum lib. 29. ubi hæc genera cruciatuum recensens, ita testatum reliquit: *Intercluduntur equulei, expediuntur pondera plumbea cum fidiculis & verberibus*. cùmque non multò post reorum majestatis latera prædictis suppliciis fodicata affirmet, *fidiculis* id peractum esse jam constat. In hoc item sensu *fidiculas* desume, tam apud Josephum de Machab. lib. 5. quàm apud Senecam libro 3. de ira cap. 3. Valerium de patientia libro 3. cap. 3. & Quintilianum declamatione ultima, vel alios, si qui sint, nihil planè prohibet: immò ex Josepho, Valerio, & Quintiliano clarissimè locis ci-
tatis

tatis colligi potest, per *fidiculas*, eos unguilas, & non aliud quicquam significare voluisse. Atque hæc quidem pro explicatione confirmationeque hujusce opinionis dicta sint. Verùm huic sententiæ adversari videtur Suetonius in Tiberio, apud quem aliud genus supplicii *fidiculas* dictas esse habetur; namque in prænotato loco sic legitur: *Excogitaverat inter genera cruciatus, etiam, ut longa meri potione per fallaciam oneratos, repente veretris deligatis, fidicularum simul, urinaque tormento distenderet.* hæc Suetonius: cujus nihilominus auctoritati satisfieri potest, si dicatur, fuisse ejusmodi tormenti genus, cujus ipse meminit, remotissimum ab eo quod in sanctorum martyrum rebus gestis, aliisque citatis auctoribus, per *fidiculas* testatum apparet. Oppones adhuc fortasse huic nostræ opinioni Valerium lib. 3. cap. 3. sic de Theodoro loquentem: *Rupit verbera, fidiculas laxavit, solvit Equuleum.* Sed certè quomodo sint hæc verba interpretanda, atque exponenda, abundè jam

Fidicula quid apud Suetonium.

jam demonstravimus. Et de fidiculis satis.

Quod verò spectat ad id quod ultimo loco diximus de aliis quibusdam tormentorum generibus, quibus rei in Equuleo extensi excruciabantur, observari est opus, hanc consuetudinem habuisse majores, ut corpore in Equuleo extenso, fidiculis, vel unguulis ejusdemmet membra finderent, vel laminis candentibus, aut confimilibus torrerent. Extensi in equuleo variis tormentorum generibus affligebantur. Hæc cum habeas in nonnullis sanctorum martyrum Actis, S. Cyprianus demonstrat epist. ad Donatum his verbis: *Hæc illic, & gladius, & carnifex præsto est, unguula effodiens latera & deradens, Equuleus extendens ignis exurens, ad hominis corpus unum supplicia multa.* & lib. de lapsis: *Sed cum, durissimi Judicis recrudescente sævitia, jam fatigatū, nunc flagella scinderent, nunc contunderent fustes, nunc Equuleus extenderet, nunc unguula effoderet, nunc flamma torreret.* & l. de laude Martyrii: *Hoc verò quod Equuleo corpus extensum candentes stridet ad laminas, non exempti sanguinis, sed tentationis est causa.* Et

Et S. Augustinus epistolâ ad Marcellinum 59. *Quando, ait, tantorum scelerum confessionem non extendente equuleo, non sulcantibus unguis, non urentibus flammis, sed virgarum verberibus eruisti? & S. Hieronymus epist. ad Innoc. 49. pluribus. Cicero item 7. in Verrem, dum ait: Quid cum ignes, ardentesque lamina, ceterique cruciatus admovebantur? & in Anton. Philip. 11. Ponite ante oculos vincula, verbera, equuleum, carnificem tortoremque Samarium. & Seneca lib. 3. de ira cap. 3. Apparatusque, inquit, illi reddendus est suus, equulei, & fidicula, & ergastula, & cruces, & circumdati defixis corporibus ignes, & cadavera quoque trahens uncus. Amplius Ammianus Marcellinus lib. 14. Intendebantur equulei, uncosque parabat carnifex, & tormenta. ad hæc Prudentius quoque in Vincentii martyris hymno his versibus:*

*Extorque, si potes, fidem.
Tormenta, carcer, unguis,
Stridensque flammis lamina,
Atque ipsa poenarum ultima
Mors Christianis ludus est. & post:
Ridebat hæc miles Dei,
Manus cruentas increpans,*

Quod

*Quòd fixa non profundius
Intraret artus ungula.*

Et in hymno B. Romani similiter
martyris:

*Amor coronæ, panè prævenit truncem
Lictoris artem, sponte nudas offerens
Còstas bisulcis execandas unguis.*

& infra:

Non unguularum tanta vis latus fo-
dit

Mucrone, quanta dira pulsat pleu-
resis:

Nec sic iniusta laminis ardet cutis,

Ut febris atro felle venas exedit.

His demum omnibus addi pos-
sunt, quæ litteris tam Valerius
Maximus, quàm Quintilianus
locis paulò superiùs citatis prodi-
dère: idem enim optimè demon-
strant atque confirmant.

Ex his ergo omnibus jam dilu-
cidè apparet, verissima certissi-
maque esse, quæ de equuleo &
declaravimus, & asseruimus.
Namque descriptionibus alio-
rum hujusce capitis initio addu-
ctis, nulla prorsus ratione, quæ
ex antiquis monumentis de eo
accepimus, accommodari que-
unt. Et quidem si vera potissi-
mum est Sigonii sententia, quo
pacto

pacto aptari Equuleo poterunt, quæ apud Nonium poëtam Pomponius scripta reliquit, nimirum reos in Equuleo infilire confueviffe? & quæ Cicero Tufculan. quæft. lib. 5. nempe eofdem conjici, immitti, & ire folitos in Equuleum, quod proprium illorum eft, qui veros equos ascendent? Deinde quomodo hæc alia ab Ammiano Marcellino locis fuprà notatis defumpta, videlicet, Equuleo tortos, funiculis, quibus alligati erant, laxatis, confeftim fub ipfum corpore non recto, fed incurvato cecidiffe? quibus pariter adjungi poffent, quæ fcriptis mandavit Valerius Maximus lib. 3. cap. 3. externorum 3. de Zenone quodam in Equuleo torto. Amplius, quam ratione etiam, quæ Seneca epift. 66. & 67. fcilicet, jacuiffe reos, dum torquerentur in Equuleo, & 67. eos funiculis tenfis in Equuleo longiores, quàm antea effent, effectos? fi quidem juxta Sigonii opinionem (ut infrà magis patebit) Equuleo extenfi, non longiores, fed
 potius

potiùs latiores fiebant. Præ-
 terea si verum est, ut ex S. Hiero-
 nimi epist. 4. verum esse osten-
 dimus) homines, cùm equuleo
 distenderentur, facie ad cælum
 versa remanere consueviffe, libe-
 rum quippe illis erat oculos fur-
 sum tollere, & cælum aspicere;
 consequitur sententiam nostram
 de equuleo longè aliis & certio-
 rem esse, & veriore, & anti-
 quorum dictis congruentiorem.
 Ceterùm accedamus nunc ad ra-
 tiones Sigonii refellendas.

Erat prima hujus generis: Eu-
 sebius Ecclesiast. hist. lib. 5. c. 1.
 de equuleo verba faciens, innuit
 ipsum ligneam fuisse catastam, at-
 que in sublime tolli solitam; ait
 namque: *At cùm tyrannica crude-*
liaque illa suppliciorum genera, per
beatorum patientiam Christi virtute
firmatam, frustra imposita irrogata-
que viderentur; diabolus alias quas-
dam machinas de integro contra illos
excogitavit: nempe, ut in carcerem con-
jecti, interdum in locis horrida caligine
obsitis & plenis molestiarum miserè ja-
cerent; nonnumquam illorum pedes in
crassas compedes impositi distinerentur.
Sed quintum usq; foramen longa inter-
 cape-

Di-
luuntur
alio-
rum
ratio-
nes in
senten-
tiam
nostram
de e-
quleo.

capedine interposita distenderentur. Igitur, subjungit Sigonius, equuleus catasta lignea fuit: eo siquidem damnatorum corpora extendebantur. Amplius Sozomenus hist. lib. 5. c. 10. de Bufiri Christiano homine ex urbe Galatiæ Ancyra apud Myrum Phrygiæ oppidum sub Imp. Juliano Apostata pro fide cruciatio loquens: Et cùm, inquit, ad tortorium lignum adduxissent, in sublime tolli jussit, & cap. 20. Ex Christianis in vincula conditis Theodorum adolescentem primo loco productum, ad palum, in quo supplicia solebant inferri, alligat. hic unguis diu laceratus, &c. Ad hæc, confirmare videtur hoc idem Prudentius in hymno S. Romani martyris, cùm eundem beatum virum ex equuleo hoc modo vociferantem inducat:

Audite cuncti: longè clamo, ac prædico,

Emitto vocem de castata celsior.

Qua de causa eundem antè pensilem virum dixerat:

Scindunt utrumque milites teter-rimi.

Mucrone bisulco pensilis latus-viri.
Et hæc sunt prima argumenta
cùm

cùm Sigonii, tum ejus opinio-
nem fequentium, quæ figillatim
à nobis enodanda ac diffolvenda
erunt. Verùm ut facilior eorum-
dem ac clarior appareat folutio,
quædam antè notanda, declaran-
daque proponemus: Et primò,
permifcuiſſe Sigonium, confu-
diſſeque equuleum cum cataſta,
necnon & cum genere illo com-
pedum, quo rei in carcere poſiti,
injeſtis ad quartum vel quintum
foramen pedibus, ad jugem cru-
ciatum fic vinſti detinebantur.
Quamobrem meritò reprehēn-
dendus videtur: ſiquidem cataſta
(ut ex his conſtat, quæ habet Ja-
cobus Pamelius in notis ad epi-
ſtolam S. Cypriani martyris 33.)
locum vel maximè ac propriè ſi-
gnificat eminentiorem, quem
vulgò *Palcum* dicimus, in quo vel
de reis, vel de Chriſtianis marty-
ribus ſumebatur ſupplicium: ad
quam quidem ſignificationem
proximè accedit B. Cyprianus lo-
co prædicto de cataſta mentio-
nem faciens, & Prudentius poë-
ta pariter in Romani martyris
hymno illis verbis:

Audite cuncti : longè clamo , ac prædico ,

Emitto vocem de catasta celsior.

Ad hæc , designat hæc eadem vox , catasta , licet non ita propriè , machinam quamdam longæ magnæque compedis formam habentem , quâ servi detenti venum exponebantur. Præterea non propriè etiâ significat ipsamet torquendi instrumenta. quocirca Prudentius peristeph. hymno 2. de Laurentio martyre sic cecinit :

Postquam vapor diutiùs

Decoxit exustum latus ,

Ultero è catasta (id est, è crate ferrea) Iudicem

Compellat affatu brevi :

Converte partem corporis ,

Satis crematus jugiter.

Idem peristeph. hymno 1.

Verbera post vim crepantum ,

Post catastas igneas.

Catasta diversa est ab æqualco.

Cùm igitur catasta (veluti pluribus in notis ad prædictam B. Cypriani epistolam demonstravit Pamelius) locum præcipuè edictiorem significaret, in quem cruciandi homines, ut illorum tormenta

menta ab his qui aderant aspici possent, elevabantur; sequitur, confudisse Sigonium in equulei definitione assignanda (ut jam perspicuum est) ipsummet equuleum cum catasta.

Dicet fortasse quispiam, per catastam prædictum auctorem equuleum intellexisse, & non aliud, cum & ipsa tortorum instrumenta hoc nomine in Actis sanctorum martyrum appellata reperiantur. Sed adhuc convincitur permiscuisse equuleum cum catasta: siquidem quæ in rerum definitionibus seu descriptionibus collocantur, secundum propriam terminorum significationem, & non aliter collocari convenit. Præterea si per catastam mente complexus est ille equuleum, idem profectò fuisset, ac si eundem definiendo, equuleus, dixisset, est equuleus: à quo rerum vim explicandi modo & definitiones & descriptiones, quàm maximè fieri poterit, abhorrere debent. Et hæc de catasta.

Nunc autem agamus de genere illo compedum, quo rei in

*Equuleus a-
linserat
ab illo
genere
compe-
dum,
quo rei
ad
quar-
tum vel
quin-
tum fo-
ramen
exten-
debantur.
* In
men-
sem Ia-
narii.*

carcere positi, injectis ad quar-
tum vel quintum foramen pedi-
bus, ad perennem cruciatum de-
tinebantur. Sensit de hoc Sigo-
nius loco prædicto, non aliud esse
ab equuleo, sed prorsus idem cum
illo : quod certè dici nulla ratione
potest : tum quia hoc damnati ho-
mines latiores fiebant, illo ve-
rò (ut suprà ex epistola 67 Se-
necæ retulimus) longiores : tum
etiam quia (ut in Notis ad Mar-
tyrologium Romanum * le-
gitur) hoc eodem compedum
genere rei in carceribus dum-
taxat (sicuti infrà, cùm de vincu-
lis agemus, magis patebit) excru-
ciabantur ; illo autem (uti marty-
rum acta ferè innumera clamant)
extra carceres, sæpissimèque in
locis urbium publicis. Præterea
equuleo non solùm reorum pedes
ad fossionem unguularum disten-
debantur, sed totum similiter
corpus, hisce verò compedibus
tantummodo pedes. diversæ igitur
penitus erant hæ ab equuleo

A. Reorum corpora trochleis extendebantur.
 B. Reus pollicibus manuum suspensus, gravibus saxis ad pedes alligatis.
 C. Rei stipiti alligati unguulis, unctis, scorpionibus, et pectinibus
 ferreis dilaniabantur.

*De quampluribus modis, quibus
reorum corpora extendebantur.*

SCIRI amplius convenit, hoc in more antiquorum extitisse, ut reorum corpora plurimis modis ad eã vi quodammodo discerpenda distenderentur, equuleo nimirum, trochleis, suspendiõque, gravibus appensorum pedibus additis ponderibus, & insuper, ut ad eadem corpora diversis variisque aliis suppliciis afficienda, utpote unguis, ferreisque pectinibus, & ceteris generis ejusmodi dilanianda, vel laminis igneis, aut similibus torrenda, variis pariter viis id conficeretur, nempe vel excruciandis in equuleum levatis, vel aliquo ex prædictis superius cap. 1. modis appensis, vel stipitibus, arboribus, aut columnis alligatis, aut similibus quæ quidem omnia ac singula ipsi jam abunde cap. 1. atque 2. demonstravimus.

*De modo, quo equuleo alligati,
ex eo quasi ex alto quodam li-
gno pependerit; Et quid sit
reum in equuleo suspendi.*

LEGUNTUR sæpissimè in sanctorum martyrum passionibus hujusmodi verba, Martyr in equuleo suspendebatur. ex quo loquendi genere desumpserunt quamplurimi, equuleum non fuisse veri equi instar (ut diximus) fabricatum, sed aliter. Hi fortasse non considerarunt, quæ ex antiquorum auctorum libris recitavimus, nedum hoc verbum, suspendi, denotare etiam elevari in aliquem locum; namque si ista spectassent, non induxissent quod inducere nulla ratione poterant. Martyrem ergo in equuleo suspendi, idem est, ac martyrem in eum levare. Hinc fit, ut in nonnullis Sanctorum martyrio coronatorum rebus gestis, sub Judicis, aut Imperatoris nomine aliquem in equuleo torqueri jubentis, hæc verba

verba conscripta reperiantur: *Levetur hic in equuleum, & ibidem torqueatur.* Quocirca in Actis beatissimorum Abundii presbyteri, & Abundantii diaconi, quæ S. Mariæ Majoris Canonici, & nos manuscripta habemus, hæc narrantur. *Tunc Diocletianus jussit eos levari in equuleo, & diu torqueri. qui cum diu torquerentur, &c.* Suspendi igitur in equuleo, idem prorsus significat, ac in eum elevari.

Præterea confirmatur hoc idem Actis SS. virginum Reginae à Petro relatis lib. 8. cap. 47. & Margaritæ ab eodem lib. 6. cap. 120. in hujus quippe rebus gestis, cum jam in eorum initio dictum fuisset, *Suspendatur Margarita in equuleo,* postea aliquibus interpositis versibus, ista subduntur: *Post dies plurimos convenientibus populis, Judici presentatur, & sacrificare contemnens, iterum in equuleo levatur, &c.* idem igitur erat.

His denique addere possumus, *Martyres* martyres equuleo alligatos *pendebant in equuleo.* pendisse: siquidem funiculis, quibus vincti erant, laxatis, corpo-

re sub equuleum incurvato, cadebant : quamobrem non recto, sicuti qui suspendio affici solent, corpore ab equulei machina penfiles quandoque fiebant, sed (ut asseruimus) curvato; cujus rei locupletissimum testimonium affert Ammianus Marcellinus locis suprâ citatis, nempe lib. 16. & 18.

De equulei extensione.

REPERITUR nonnumquam in Ammiano Marcellino & aliis quibusdam, equuleum intendi, ac remitti consuevisse : quod profectò sic est exponendum, ut intelligamus eum non ratione sui, sed funiculorum dumtaxat, quibus torquendus alligatus erat : iis siquidem extensis, aut laxatis, equuleus quodammodo extendi, aut laxari videbatur. innuit hoc (ut alios omittamus) Valerius Maximus lib. 3. cap. 3. de Theodoro quodam excruciato verba faciens.

Cur Equuleus dictus fuerit stipes, & quare crux, declaratur.

ERAT in Equulei machina (ut supra tetigimus) stipes quidam oblongus, qui quatuor lignis, quasi quatuor pedibus, sustentabatur. de hoc meminit S. Hieronymus epist. ad Innoc. 49. his verbis: *Crines ligantur ad stipitem, & toto corpore ad Equuleum fortius alligato, vicinus pedibus ignis apponitur, utrumque latus carnifex fodit, &c.* Ex hoc eodem stipite appellavit Prudentius in Romani Martyris hymno totam Equulei machinam stipitem noxiale; sic enim ibidem cecinit:

*Incensus his Asclepiades jusserat
Eviscerandum corpus Equuleo eminus*

Pendere, & uncis unguis que crescere.

Et paucis interpositis verbis:

*Iubet amoveri noxiale stipitem,
Plebeja clarum poena ne damnet
virum.*

Equuleus dicitur inveniatur mala mansio.

Equuleus cruce dicitur.

Hæc Prudentius. Nec solùm reperitur equuleus ita vocatus, sed alio quoque nomine, nempe (ut doctissimus Briffonius docet lib. de verborum significationibus)

Mala mansio. Quamobrem dum ff. de pœnis legitur, *Extendebatur aliquis ad malam mansionem*, per-

inde est ac si diceretur, *Extendebatur equuleo*. Ad hæc, *Cruce* etiam dicitur invenitur. Quo-

circa in Actis B. Dorotheæ virginis & martyris à Surio tomo I. & à veteribus manuscri-

ptis in festivitatis Febr. recitatis, hujusmodi verba de quodam Theophilo in equuleo torto nar-

rantur: *Ecce modo Christianus sum; quia in cruce, id est, in equuleo, suspensus sum. Equuleus enim crucis quamdam similitudinem gerit.* hæc

ibi. Et certè mirandum non est fuisse eum hoc modo nuncupa-

tum, tum quia alia tortorum instrumenta cruces etiam dici quandoque legimus; tum quia

corpora eorum, qui in eo torquebantur, extendi solebant, non fecus ac in crucem agendo-

um; tum demum, quia ligna illa,

illa, quæ erant quasi equulei pedes, dum stipiti affigebantur, quodammodo conjugebantur inter se, atque constringebantur, licet terram versus aliquantulum disjungerentur, ex quo contingebat, ut duo ex illis lignis essent tamquam duo crucis brachia, id est, ejus transversa.

Verùm rebus hisce hoc modo expositis ac declaratis, reliquum est, ut fidenter jam argumentorum solutionem aggrediamur.

Primò itaque dicimus, noluisse Eusebium per verba illa, quæ contrarium opinantes adducunt, equuleum denotare, sed genus illud compedum, quo rei in carcere positi, divaricatis cruribus, ad quartum vel quintum foramen distendebantur.

Alteri deinde respondemus, verba Sozomeni nil contra sententiam nostram efficere: siquidem (ut diximus) Martyrem in equuleo suspendi, idem prorsus erat, ac in eum elevari; immo ipsemet Sozomenus hoc idem

paulò pòst ostendere videtur, dum de eodem Christiano loquens, ait : *In publicum locum ad Equuleum deducens Busirim, sublimem suspendi jubet. Tunc Busiris, manibus ad caput sublatis, sua nudavit latera : & ad Præsidem dixit, non esse opus, ut lictores in ipso tum in Equuleum tollendo, id est, elevando, tum inde rursus deponendo, laborem frustra susciperent : se enim, &c.*

Eodem quoque modo satisfieri putamus alteri Sozomeni auctoritati : nec mirum, si Equuleum quidam ex ejus interpretibus *palum* nominârunt ; quia (ut suprâ largiter copiosèque declaravimus) dictus etiam *stipes* invenitur. His quoque addere possumus, Sozomenum fortassè non semper Equuleum denotare voluisse, sed & quandoque erectum palum : his namque (sicuti jam cap. I. asseruimus) excrucianti homines alligari solebant.

Demum Prudentii verbis respondeamus, & primùm ex hymno sancti Romani depromptis, nimirum :

Scindunt utrumque milites teterrimi

Mu-

Mucrone bisulco pensilis latus viri.

Penfiles fuisse reos ab Equuleo, corpore incurvato, non autem recto, vide quæ suprâ sunt explicata.

Deinde aliis ex eodem loco desumptis, nempe:

*Audite cuncti: longè clamo, ac
pradico,*

Emitto vocem de catasta celsior.

His dicimus, per *catastam* (ut Pamela loco superius notato, & aliis placuit) intellexisse Prudentium locum quemdam editiorem, quem vulgò *Palcum* nominamus, non autem Equuleum.

Deinde, si per *catastam* Equuleum adhuc intelligere velles, non idcirco sequeretur opinionem nostram à veritate distare: ex Valerio enim Maximo jam suprâ ostensum fuit, fuisse eum nonnihil elevatum è terra. Quamobrem cecinit ille:

*Audite cuncti: longè clamo, ac
pradico,*

Emitto vocem de catasta celsior.

Verùm notari posset, non fuisse *catastam* (ut cuidam non displicuit) novum aliud Martyrii instru-

strumentum, sed vel locum editiorem, in quem torquendi eleventur, vel aliquod ex tortorum instrumentis, ut cratem ferream, Equuleum, aut aliud hujusmodi. Ceterum fuisse Equuleum catastæ nomine comprehensum, innuunt inter alia S. Dorotheæ virginis res gestæ à Surio tomo 1. relatæ: ibidem quippe narratur, dedisse Judicem nomine Sapritium beatæ Martyri optionem hanc, velitne potius venerari deos, an in catastro torqueri. Et respondente Christi virgine, numquam se deorum simulacris sacrificaturam, jussit ille in Equuleo torqueri. Cùm igitur antea minatus ei fuisset Sapritius, nulla Equulei mentione facta, catastæ supplicium; consequi ex hoc posse videtur, per catastam, Equuleum denotare voluisse. Diximus, ejus res gestas hoc tantummodo innuere, quia affirmare etiam possemus, per catastam ibidem non Equuleum, sed locum illum editiorem intellexisse, in quem (ut suprà dictum est

est cruciandi martyres elevabantur. idem etiam penitus credimus afferendum de his, quæ in Actis S. Cyriaci martyris de casta referuntur, de qua similiter plura egimus in tractatu quem vulgari sermone de Instrumentis torquendi superioribus annis in lucem edidimus.

Acta
S. Cyriaci
recitant
vetera
manu-
scripta
tum no-
stra bi-
bliothe-
ca tam.
S. Ma-
ria Ma-
joris.

* * *

Quoniam in hoc capite tertio Gallonii non uno in loco mentio facta est Ungularum, Uncorum, & Laminarum ardentium, quibus Christianorum veterum corpora in equuleo posita excarnificabantur, operæ pretium facturi videmur, si brevem illorum, similiumque instrumentorum, descriptionem ex eodem Gallonio hic annexerimus.

De Instrumentis quibus Christianorum veterum in equuleo positorum carnes discerpebantur Ungulis nempe, Uncis & pectinibus ferreis.

Tribus distinctis instrumentis dæmonum cultui dediti excarnificabant,

ficabant, *Ungulis* nimirum, *Uncis* & *pectinibus ferreis*. Primi generis horum mentionem faciunt Cyprianus ad Donatum epistola 2. *Hasta* inquit, & *gladius*, & *carniferae praesto est, ungula effodiens*, & sermone de lapsis: *Nunc equuleus extenderet, nunc ungula effoderet*. S. Augustinus epistola 158. *Quando habet tantorum scelerum confessionem, non extendente equuleo, non sulcantibus unguis, &c.*

Ungularum fabrica explicata.

Erant *Ungula* genus quoddam forcipis ferreae fabricatae eo modo quo jam explicaturi sumus.

Conjungebantur primum duo simul ferri frustra oblonga aliquantulum, eo prorsus modo, quo illa forcipis ferreae fabrorum connecti copularique solent: quorum extremæ partes rotundæ erant, & prope earumdem finem paululum excavatæ, quod idcirco fiebat, ut hastulae aliquæ in ipsis includi atque affigi possent, ad majorem commoditatem carnificum reos aut SS. Martyres in Equuleo positos, vel stipitibus affixos, vel sublime appensos discerpentium, Ostendit
id

id fragmentum quoddam hastulæ semicombuſtum pariter rotundum, quod ibidem fixum cernitur. In partibus verò ſuperioribus, à conjunctione nimirum amborum fruſtorum ferri incipiendo, unius palmi erant longitudinis, duorum digitorum latitudinis, exiguæque craſſitudinis, ſubtiles ſiquidem ac exiles conſtruebantur. Porro his ferrei ſex mucrones affigebantur, terni in ſingulis, hoc ordine ſervato, ut in alterius illarum medietate duo mucrones ejus fermè ſuperficiæ fixi eſſent, in medietate verò alterius unus tantummodo adverſus duos; qui, ſi contingebat forcipes conſtringi, quia in fruſti medio affixus erat, duobus prioribus aculeis quodammodo obviam fiebat, atque occuſabat, per eos quaſi ſeipſum trajiciendo. Amplius in iisdem etiam partibus alii totidem mucrones in earum (ut ita dicam) capitibus inerant, aculeorum ordine dumtaxat immutato. Unde eveniebat, ut carnes illorum, quibus admoverentur, mucronibus illis
& fo-

& fodicarentur, & fulcarentur. Quocirca mirandum nulla ratione erit, si ex suprâ citatis auctoribus aliqui de unguis loquentes, illas dixerint bifulcas, illisque tamquam earum proprium attribuerint fulcos carnibus damnatorum imprimere.

Variis modis excarnificabantur Christiani Ungulis; quandoque equuleo, vel palis, aut columnis alligati; quandoque verò sublime appensi, capite etiam nonnunquam ad terram verso.

De Uncis Martyrii instrumentis.

Meminit de Uncis Cicero Philip. 1. dum ait *Uncus impactus est fugitivo illi*. Ammianus Marcellinus lib. 7. his verbis: *Intendebantur equulei, uncosque parabat carnifex*. Seneca lib. 3. de ira cap. 3. *Cadavera quoque trahens uncus*. Sidonius Apollinaris l. 1. epistola 7. in fine. *Uncum, inquit, & Gemonias, & laqueum per horas turbulenti carnificis perhorrescens*. Ad hæc, acta S. Sebastiani Martyris à veteribus manuscriptis, & à Surio tomo 1. recitata,

citata, ubi hæc verba leguntur:
*In cloaca, quæ est juxta Circum,
quare, & ibi invenies corpus meum
pendens in unco.*

Ex quibus constat, solitos fuisse veteres uncis uti, non solum ad reos excarnificandos, vel pertrahendos ad pœnas, hoc est, ad scalas Gemonias, sed etiam ad eosdem sublimè appendendos, & demum ad infames, multisque flagitiis atq; sceleribus astrictos, qui ex hac vita discessissent, trahendos in sentinas, ac fordium receptacula, vel in Tiberim.

Quamobrem mirari desinamus, si de B. Sebastiano scriptum deprehendatur, fuisse ejus corpus post obitum ipsius in cloacam Maximam unco protractum: Christiani quippe à Gentilibus, tamquam viri flagitii dedecorisque pleni, ac si in dedecore nati fuissent, habebantur. Optimè igitur uncus circumscribi definiri que potest hoc modo: Uncus, baculus est oblongus, sive hastula oblonga ab altero latere ferramentum habens incurvum, ac in se retortum;

*Christi-
anos ni-
hili fa-
ciebant
Genti-
les.*

*Uncus
quid
sit, ex-
plica-
tur.*

quod

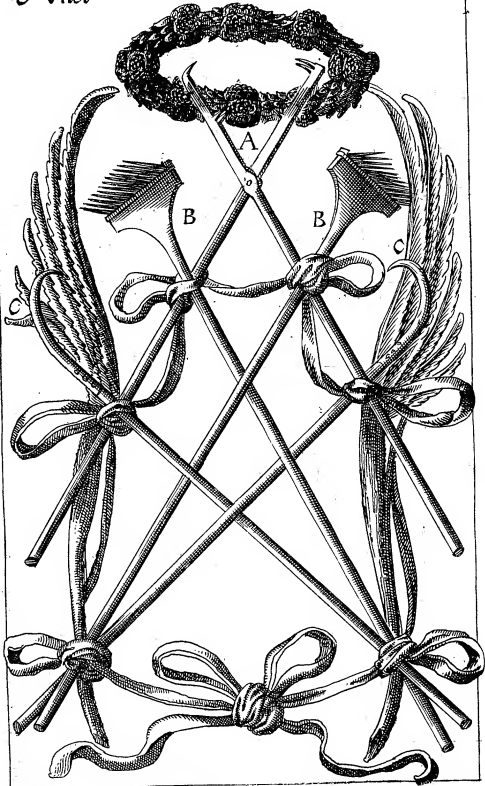
quod instrumenti genus in usu Romanis erat ad pertrahendos damnatos ad scelas Gemonias, atque ad eosdem puniendos, & demum ad cadavera flagitiosorum hominum in publicas cloacas trahenda.

De pectinibus ferreis martyrii instrumentis.

Pectines ferrei quomodo constructi.

Ad discerpendas quoque Christi fidelium carnes ferrei pectines adhibebantur. Confirmant hoc eorundem res gestæ, speciatim Blasii recitatæ à veteribus manuscriptus cum nostræ bibliotheca, tum aliorum. Similes erant hi pectines, sicut nomen usûsque illorum indicant, & denique quidam qui in pervetustis S. Blasii imaginibus picti cernuntur, à veterum exemplaribus (ut docti viri opinantur) desumpti; similes, inquam, hi erant pectinibus illis, quibus lana pecti solet. Affigebatur his ferreis pectinibus hastula quædam convenientis longitudinis, non secus ac ungulis fieret: his enim martyres

A Vngula
B Pectines ferrei
C Vnci

res etiam excarnificabantur. Tria igitur erant instrumenta ad discerpendas sanctorum Martyrum carnes fabricata, ungułæ videlicet, uncus, ac pectines ferrei. Quod verò attinet ad modum, quo Martyres pectinibus dilacerabantur, sciri convenit eo prorsus his fuisse Sanctos Martyrio affectos, quo unguis afficiebantur.

*De laminis igneis, & facibus,
atque ardentibus lam-
padibus.*

*Inma-
nitas
Genti-
lium in
sanctos
Mar-
tyres.
Calx,
&
plum-
bum, &
testacea
fra-
gmenta
in san-
ctorum
carnifi-
cina.*

QUA MVIS Gentes in Chri-
sti contemptum, flagellis, un-
gułisque & confimilibus (ut jam
à nobis dictum est) utriusque
sexus Christianos in Equuleo
tortos, dilaniari, extendique ad
quartum vel quintum foramen
jussissent; non tamen idcirco
eorum rabies explebatur: unde
eveniebat, ut sæpissimè super
illorum recentiora vulnera vel
vivam calcem, vel liquens plum-
bum, aut oleum fervens, vel aliud
fimile

simile perfundi facerent, vel testaceis fragmentis eadem dilatari, aut textis ex pilis confectis valde atteri, confricarique mandarent; vel denique laminis candentibus, facibus, atque ardentibus lampadibus eisdem sic malè affectos miserandum in modum torreri decernerent. O felices illorum temporum Christianos! his siquidem cruciamentis, idololatriis nescientibus, seipfos acceptabiles vivasque hostias Deo viventi, non sine ingenti lætitia, offerebant. Tractabimus igitur hoc loco de tribus hisce adurendi instrumentis, & primùm de laminis igneis, deinde de facibus, postremò de lampadibus ardentibus.

De laminibus ardentibus.

MENTIO fit de laminis ardentibus à Plauto in *Afinar.* his verbis:

Stimulos, laminas, crucésque.

à Cicerone in *Verrem* actione 7.

*Quid enim, inquit, cum ardentibus
lami-*

lamina, ceterique cruciatus admovebantur? ab Horatio epistolarum lib. 1. epistola ad C. Numomium Vallam 15. ubi sic ait:

Scilicet ut ventres lamina candente nepotum

Diceret urendos correctus.

à Cypriano de laude Martyrii: *Corpus namque (ait) extentum candentes stridet ad laminas.* à Prudentio in Vincentii Martyris hymno 5. sic:

Stridensque flammis lamina, &c.

& in Roman. hymno 10.

Nec iniusta laminis ardet cutis.

& à Victore de persecutione Wandalica lib. 1. *Tunc etenim nostra civitatis venerabilis Papinianus Antistes candentis ferri laminis toto adustus est corpore.* & alibi sæpe. Hoc cruciatus genere Acta sanctorum martyrum conferta & plena sunt, meminitque ejus frequentissimè Eusebius, speciatim histor. lib. 5. cap. 1. & 3. & lib. 8. cap. 3. Porro adustiones laterum inter publicas pœnas lib. 1. C. de emendat. fervor. recensentur. Erat autem lamina (uti aliqui ex citatis auctoribus, & quamplurimæ

Laterum adustio inter publicas pœnas recensentur.

mæ

mæ sanctorum Martyrum res gestæ innuere videntur) metalli cujuscvis frustum ductum magis in longitudinem, quàm in latitudinem, bractea crassius. bractea quippe in hoc à lamina differt, quòd illa tenuior est, suáque sponte plicabilis, ac crepitans; lamina verò crassior, & crepitum non edit: ex ea namque armatura conficitur, & incensâ homines olim torqueri solebant. Admovebatur verò hujusmodi ferri frustum igne calefactum nudis sanctorum Martyrum, vel noxiorum hominum carnibus, & tamdiu ibidem detinebatur, donec eas immiseri-corditer combussisset.

De facibus quibus sancti Martyres adurebantur.

DE his facibus sermo habetur in diversis Sanctorum rebus gestis, nominatim Sabæ ductoris militum à Rom. Martyrologio relatis Kal. May, &c.

Duplicis generis hæ facies apud veteres extitere: quædam confectæ ex intimioribus crassioribus-

Facies pluri-um generum.

K

que

que partibus illarum arborum, quæ refinam ferunt, cujusmodi sunt picea, teda, larix, & pinus. meminerunt harum antiqui scriptores, ut Varro in *γεροντοδιδασκαλῶ* à Nonio Marcello relatus: *Confluit mulierum tota Roma; quæ noctu fieri initia solita etiam nunc pinea fax indicat.* Idem sexagesi:

Adest fax involuta incendio.

Alterius verò generis faces. ex contortis funiculis, cerâ, aut pice circumdatis fiebant. harum fidem faciunt Virgilius *Æneidos* 1. his verbis.

— *Et noctem flammis funalia vincunt.*

Cicero lib. de senectute. *Delectabatur cerco funali & alibi sæpè.*

De utrisque Plutarchus in Cicero: *Funalia præterea per urbes, vicos elucere, lampades, faces, tedæque in foribus figi.*

His igitur explicatis, dicimus, utriusque generis facibus, hoc est, funalibus, & tedis, fuisse Christianos à Gentilibus semiustulatos. De tedis testes sunt Acta sanctæ Barbaræ virginis nuper citata: namque ubi alii scripsere

Bar-

Barbaram facibus adustam, Me- Apud
Surium
tom. 6.
taphr. tedis eam excruciatam
fuisse, memoriæ tradidit; sic enim
scriptum reliquit: *Accensus Præses
ad majorem iracundiam, & non valens
se continere, jubet iis qui aderant, fer-
reis pectinibus latera virginis scindere,
& tedis igneis membra jam lacerata u-
rere.* hucusque res gestæ.

Præterea tedæ, sicuti & funa-
lia, erant temporibus illis valdè in
usu, ut prænotati auctores indi-
care videntur, & ratio ipsa con-
firmat. Siquidem teda redundan-
tior humore est aliis arboribus
refinam ferentibus, parcior li-
quidiórque quàm picea, flammif-
que (ut inquit Plinius) & lumini
sacrorum gratior. Faces igitur Facibus
ex tedis
magis
uteban-
tur an-
tiqui:
ex teda confectæ erant antiquis
magis usitatæ, quàm reliquæ si-
milis generis.

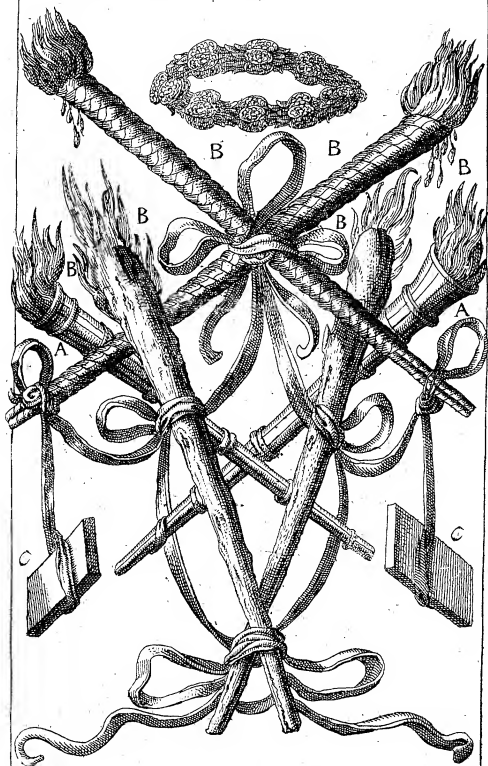
Hoc etiam tormenti genere Facibus
ab hæ-
reticis
cruci-
antur
Catho-
lici.
(ut tradit Theatrum crudelita-
tum hæreticorum nostri tempo-
ris) affliguntur Catholici in re-
ligionis nostræ odium ab Hæ-
reticis, ut ibidem videre pote-
ris.

De Lampadibus ardentibus.

*Lampades
quid
essent.*

Revocantur lampades (si fides præstanda est quibusdam, quæ hîc Romæ in antiquis marmoribus sculptæ conspiciuntur) ad genus facis: fiebant autem hoc modo. Desumebantur primùm vasa quædam lata unius palmi longitudinis, vel aliquantulùm majoris, quæ deinde à summo ad arctiorem formam paululùm præposteræ perversæque pyramidis instar contrahebantur, atque adstringebantur. Erant autem vasa vel terrea, sicuti indicant illa quæ ex ruinis hujusce urbis nonnumquam eruuntur; vel ferrea, veluti Columella innuit lib. 12. cap. 18. Postea verò vasa hæc hastulis quibusdam quadratis & simul colligatis septa, quæ ad vasorum similitudinem & ipsæ à summo paulatim adstringebantur, igne flammam emittente repleri solebant. Porro has hastulas, si ad ea, ad quæ lampades usui erant, animum referamus, intelligemus quinque aut sex palmis plus minùsve extitisse oblongas.

A Lampades ardentes
B Funalia et faces
C Laminæ candentes

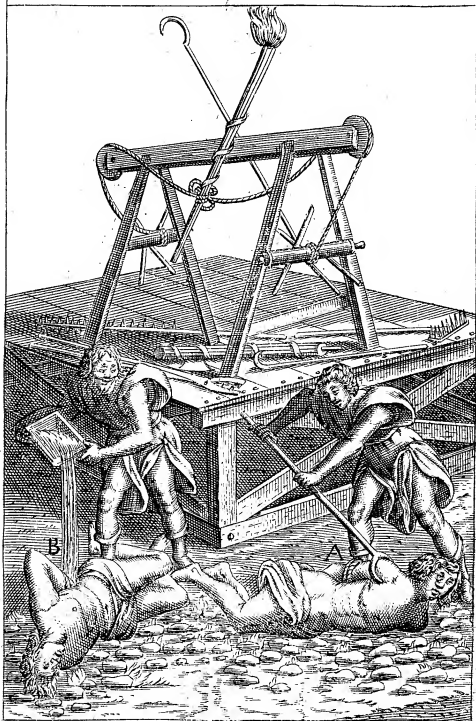
De cruciatibus , quibus Martyres de Equuleo depositi afficiebantur.

Martyres de Equuleo depositi dirapiebantur.

NOVISSIME observari oportet, Christi fideles de Equuleo depositos , prædictis jam instrumentis aut excruciatos fuisse, aut continuò ad quartum vel quintum foramen cruribus divaricatis distentos, ut cap. 3. diximus, aut nudos super testaceis fragmentis diu volutatos, aut etiam quandoque oleo ebullienti, vel confimilibus perfusos; quæ omnia & singula ostendunt sanctorum Martyrum Acta, Vincentii nimirum à Mombritio relata tom.2. Januarii à Petro descripta catalogi lib. 6. cap. 85. Pelagii ab eodem auctore lib. 7. cap. 120. Felicis ac Fortunati à Petro similiter catalogi lib. 4. cap. 167. Aliis etiam suppliciis legimus eos de Equuleo depositos, affectos fuisse, quorum sæpissimè in Actis sanctorum Martyrum fit mentio. Vide, si libet, Acta S. Mennæ à Surio ex Metaphr. tom. 1. recitata. Et de facibus, laminis, atque lampadibus hæctenus.

A Martyr de equuleo depositus super
testaceis fragmentis volutabatur.

B Aut viva calce, oleo ebullienti, et
consimilibus perfundebatur.

EX FR. JURETI NOTIS AD PAULINUM.

Paulinus lib. v. de vita S. Martini.

AST alii sursum porrecti robora ligni,
Triste ministerium furioso corde pa-
rabant,

Ut caro distentis properè malè pendula mem-
bris

Tortori laceros crucianda exponeret artus,
Tartaream misero perfundens sanguine dex-
tram,

Et spargens tristem per vulnera crebra cruo-
rem.

Utque eadem geminum satiaret pœna furo-
rem,

Incussor laceri quatiebat corporis artus.

Porrecti robora ligni] Locus obscurus.
Puto ligni nomine intelligi Eculeum,
qui lignea quædam machina fuit. Do-
cet id Prudentius qui, in Romano
Martyre, ubi dixit,

*Eviscerandum corpus Eculeo eminus
Pendere, & uncis unguisque crescere.*

Statim stipitem appellat Eculeum,

Jubet amoveri noxiam stipitem.

Sic accipio quod ait vetustus auctor
vitæ Blasii Martyris : *Fussit eam in ligno
suspendi*

suspendi, & cum ferreis pectinibus carnes ejus carminari. Et in vita Valeriani : *Præses stipiti adpensum sanctum martyrem unguibus jussit ferreis laniari.* Symeo Metaphrastes in vita Clementis Ancyrani Episcopi (ut interpret vertit) *Iubet sublimem eum tollere in lignum, & sic eum ferreis carpere unguis.* Quin & Theodoritus Histor. Eccles. 3. cap. 11. Theodorum quendam narrat sub Iuliano, publicè ligno appensum fuisse, unguibusque latera illius perfossa. Quod & repetit Sozomenus lib. 5. cap. 20. ubi tamen Musculus interpret vertit, *ad palum defixum.* Sed hi loci non nisi de eculeo accipi debent, ut clarè colligere est ex Rufino, qui lib. 1. Hist. Eccles. cap. 36. ubi ejusdem Theodori constantiam in pœnis narrat, pro ligno rectè reddidit eculeum. *Cum ille in eculeo (ait) sublimis, & hinc inde lateribus instante tortore.* Statimque subjicit : *Quando de eculeo deponi jussus est.* Theodoretus & Sozomenus utuntur Græca voce ξίλον, quæ lignum est. Christophoronus apud Sozomenum vertit *eculeum*, apud Theodoretum, *patibulum.* qui tamen interpret in eo labitur, quod scribit Theodorum illum testis acutis perfossum fuisse. nimirum dictionem, ὄνυξ, quâ illi duo auctores

utuntur, *testam* denotare putat, cum potius *ungues* five *ungulas* significet, ut ibi rectè vertit Musculus. Nam *ungulas* cum *eculeo* jungi mox probabo. *Testæ* verò, diversæ erant pœnæ ab *ungulis*, ut ex *vitis* martyrum constat. Rectè autem in hoc ligno distenta membra fuisse Paulinus hic ait. Nam hinc est quod epitheto proprio, *eculeus extendens* dicitur. D. Cyprianus ad Donatum, & *carnifex præsto est, ungula effodiens, equuleus extendens, ignis exurens*. Idem ferm. 5. de lapsis, *cum nunc equuleus extenderet, nunc ungula effoderet, nunc flamma torreret*. Adjicit Paulinus distenti in ligno corporis etiam quati artus laceros, & diffici vincula membrorum. Quibus verbis opinor respexisse ad *ungulas*, five *ungues* quos observavi cum *eculeo* conjungi, quia illæ pœnæ sibi mutuo cohærebant. Id præter superiora testimonia, sequentes loci confirmant. Antiquus Theologus de peccatis loquens: *Cum reputare tibi cœperis ea, tamquam in eculeo suspende cogitationes tuas, & ungula timoris Dei eas tradito*. Alius vetus auctor passionis D. Valerii Archidiaconi Lingonensis: *Alii eum eculeo suspendunt, alii nervis fortissimis ac recentibus attrahunt. Hi ungulis ossium tenuis radunt, illis*
loris

loris & taureis cadunt. Sic in vita Saturnini: in Eculeum suspensum tendit, unguibus perstridentibus laniavit. Et Strabus in Mammete

— Jubet altius ergo

Sanctum suspendi, tormentisque acribus
amens

Pulsat utrumque latus. Dum carpitur
Unguibus uncis

Nullam dat Mammes vocem.

Potest etiam Paulini locus accipi de pectinibus ferreis, ut in passione D. Barbaræ: Præses jubet eam nudam à tortoribus in Equuleo suspendi, pedibus ejus sursum versis, & pectinibus ferreis sacra ejus latera perforari, &c.

Horum pectinum fit mentio in vita Blasii, cujus locum supra notavi, & apud Simeonem Metaphrastem in vita Clementis Ancyрани, qui supra manuum ferrearum in poenis meminit, ut etiam reliqui vetusti passionum scriptores. Diversa verò hæc inter se erant. Prudentius in Romano Martyre vocat *Ungulas bisulcas*, quod epithetum formam Ungulæ exprimit,

Offerens costas bisulcis exarandas Ungulis.

Ceterum fallitur Ant. Contius, qui in libro ad leges majestatis: *Græca Metaphrasie* (ait) in L. nullus, C. ad l. *Ful. Maj.* pro fidicularum tormentis vertit unguium

guium pœnam : debuit autem *Latinus* *interpres* *vertere* unguularum pœnam, quam tamen *Græci* *scholiasta* non satis cognitam habuerunt, scribentes quosdam dicere *Ungulas* esse ferramenta, quibus inserantur condemnati, alios verò esse calamos acutos unguibus insertos, &c. Sic *Contius*, sed non placet, quod *Unguium* & *Ungularum* nomina differre putat, quodque fecutus *Isidorum* & *Papiam*, confundit *Ungulas* cum *fidiculis*. Istæ enim *chordulæ* erant quibus rei distendebantur. *Suetonius* in *Tiberio* cap. LXII. *Ut veretris deligatis fidicularum simul, urinaque tormento distenderet.* Ut *Valerius Maximus* lib. 3. cap. 3. *Fidiculas laxavit, solvit Eculeum.* Hæc paulò latius, quia vulgo non benè cognita, etiam doctos decipiunt.

I N D E X

Tam rerum memorabilium quàm Auctorum, qui tum in libello *Magii de Equuleo*, tum in *Notis*, & appendice laudantur vel explicantur.

<p style="text-align: center;">A.</p> <p>Accursus notatus</p> <p>ignorantia in antiquitatibus 13</p> <p>Alciatus laudatus 15</p> <p>Alciatum equuleum ignorasse ibid.</p> <p>Ammiani Marcellini loci de equuleo 126. 130, 156. explicatus 144</p> <p>Andreas Maurocenus Historiographus laudatus 43</p> <p>Angelius Bargasus amicus Magii elog.</p> <p>Angelus Caninius affinis Magii. ibid. & Præfat.</p> <p>Anglaria & Angleria differunt elog.</p> <p>Anglaria Magii patria ibid.</p> <p>Antonius Maria Gra-</p>	<p>tianus laudatus ib.</p> <p>Aristoteles 87</p> <p>Aristophanis Scholiastes notatus à Magio 21. 22. defensus 76. 78</p> <p>Arnoldus Manlius Gandensis elog.</p> <p>Arquus antiquis pro arcus 56. 57</p> <p>Asconii locus de Equuleo 118</p> <p>Athenaus Mechanicus scriptor 30</p> <p>Aubertus Miraus notatus elog.</p> <p>D. Augustinus 70</p> <p>Augustus Thuanus notatus elog.</p> <p>Aurelius Prudentius Poëta Christianus 33</p> <p>Ausonius Popma 57</p> <p style="text-align: center;">B.</p> <p>Badius notatus 6</p> <p>Bartholomeus K 6 Magius</p>
--	---

I N D E X.

<i>Magius frater Magii</i> elog. 61 <i>Bernardinus Felicianus</i> laudatus 19 <i>Eito</i> 29 <i>Briffonius</i> laudatus Præf. <i>Brixia urbs florentissima</i> 7. pictoris ibi equulei pictura ibid. <i>Budaus</i> laudatus Præf. C. C. antiquè pro <i>Qu</i> <i>scriptum</i> 5. 6. 60 <i>Calepon</i> 17. 72 <i>Calepinus scriptorum</i> fortunatissimus cur à <i>Magio</i> vocari soleat 16. 17 <i>Calepini</i> Lexicon quam initio rude fuerit ib. in eo à viris doctis re- censito equulei expli- catione notata ibid. <i>Cardani laus</i>, ejusque	error de equuleo nota- tus 15. 16 <i>Carolus Rymius lega- tus Maximil. Imper- rator. Bizantii</i> Elog. <i>Carolus Sigonius lau- datus & notatus</i> 22. defensus 77 <i>Casparus Iungerma- nus Goth. frater lau- datus</i> 71 <i>Castalio</i> 89 <i>Catalogus librorum</i> editorum à <i>Magio</i> E- log. <i>Catasta</i> quid significet 161. ejus varia ex- plicatio ib. & 162 <i>Catasta</i> diversa est ab equuleo ibid. & 163 <i>Cavalletti Italorum</i> 5. 33. 138 <i>Celsi</i> locus de <i>Scamno</i> <i>Hippocratis</i> 108 <i>Chrystomi</i> sententia ad locum <i>Epist. ad</i> <i>Hebraeos</i> non probata 24. idem laudatus ibid. & 91. <i>Ciceronis</i> loci de equu- leo

I N D E X.

leo 29. 39, 125,

126. *ejus loci de la-
minis ardentibus, fi-
diculis, & vinculis*

124

Cocus antiquis pro
coquus 57

Codicis *Just.* locus de
equuleo 13. 38

Conjectura *Funger-
manni de authore e-
quulei* 94. 95

Conjectus in ecu-
leum, in dolium
ferreis clavis præ-
fixum, in arcam,
in lebetem. 12. in
carcerem, in for-
nacem, in latri-
nam ibid.

Crines mulierum in e-
quuleo torquendarum
augendi doloris studio
ad ejus stipitem alli-
gabantur 144

Cruci qui affigebantur
extensis pedibus, &
passis brachiis consi-
stebant. 24. 25

S. Cyprianus 129

D.

D Alechampius 92
Decuriones non
torquebantur equuleo
37. 110

Demosthenes explica-
tus 84

De servis in Dominum
ne tormentis quidem
quari olim licebat
129

Diverso fuere. Ra-
phaëles. Regius alius,
alius Volaterranus
66. 67

E.

E Cus ἀρχαῖνός pro
equus 6

Eculeus an Equuleus
scribendum 5. 56,
57. 61. & seqq.

Equuleus Savissimum
instrumentum omni-
um 3. 4

Equuleus cur ita dica-
tur 4. 54, 55

Equuleus non pedes
tantum sed totum
corpus extendebat

164

Equi-

I N D E X.

- Equuleus Sigonii cata-*
sta lignea 131. *an re-*
ctè 161. *Equuleus*
Volaterrani 10. *Val-*
la 8. *Alciati & Car-*
dani 15. 16. *inter-*
pretum Furis Civi-
lis & Canonici 13.
Calepini 18. *Gallo-*
nii 133. *Equuleus*
Brixienfis 19. *Seghe-*
ti 43. 44.
- Equuleus Gallonii ha-*
bet rotulas striatas.
ibid. & 141. in eo
levati brachiis post
terga distortis, pedi-
bisque eidem equuleo
funiculis alligatis di-
stendebantur *ibid. &*
144. fuit machina
lignea 138
- Equulei extensio & in-*
tensio 168
- Equuleus cur dictus*
stipes 169. *quare*
crux *ibid. cur mala*
mansio 170
- Equuleus alius erat ab*
illo genere compedum,
quo rei ad quartum
vel quintum foramen
extendebantur 163.
 164
- Equuleo qui torque-*
bantur jacebant cor-
pore prostrato 140.
oculis in calum con-
versis *ibid.*
- Equuleus è terra ali-*
quantulum ex omni
parte elevatus 146
- Equuleus quibusdam*
lamina ardens 18.
 130. *an rectè* 72. 161
- Equuleus Mirandula-*
nus 43. 44
- Equuleo non torque-*
bantur nobiles 37
- Equuleo utebantur ad*
extorquendam de reis
veritatem 125. 130
- Equulei pœna servilis*
 37. 108
- Equuleus Latinorum*
Græcis vocabatur
Τύπρανον 21
- Equulei inventores qui*
 29. 94, 95. *usum*
apud Hispanos &
Gal-

I N D E X.

& seqq.
Funiculis equulei laxatis rei incurvatis corporibus sub equulei machina cadebant

144

Fustis seu lignum quo verberabantur fontes non fuisse equuleum

22

G.

G *Allonii sententia de equuleo* 133.

& seqq.

Gallorum amor erga litteras bonas, isque antiquus Præf.

Genna Gallorum 9. 36, 66, 68

Georgii Fabricii sententia de equuleo 55

Gesneri additamentis & castigationibus

Lexicon Calepini formam accepit 18

Glareanus 60

Glossularii juris Canonici somnia notata

ta 14

Græcorum olim solertia, qua hodie interit 30

Græcos ut rerum multarum, ita & equulei auctores fuisse

29

Guarinus 86

Guljelmus Pratenfis Episcopus Claromontanus laudatus Præf.

& 53

H.

H *Adrianus Iunius* 66. *laudatus*

82. 83

Henricus Stephanus 82. 88. *laudatus* 61

H. Schilerus laudatus 102

Hero 29

Hesychius 77. *laudatus* 81

Hippocratis scammum 5. 37, 56, 102, 103.

ejus figura expressa ibid.

Homini nil vite brevitate melius natura dedit

I N D E X.

<p><i>dedit</i> 3</p> <p><i>Hotomanni Sententia</i></p> <p style="padding-left: 2em;"><i>de equuleo</i> 55</p> <p><i>H. Gifanius laudatus</i> 62</p> <p style="text-align: center;">I.</p> <p>I <i>acobus Pamelius in Cypriani locum de equuleo</i> 129. 161</p> <p><i>Fanus Parrhasius Alciati praeceptor laudatus</i> 15</p> <p><i>Ingenui non poterant torqueri equuleo</i> 37</p> <p><i>Instrumenta excrucianti corporis ab hominibus excogitata varia</i> 3</p> <p><i>Foachimus Cameraarius avus maternus Jungermanni</i> 89. <i>ejus explicatio verbi ετυμπαλιθησων</i> <i>ibid.</i></p> <p><i>Foannes Vincentius Pinellus laudatus</i> 36</p> <p><i>Foannes Chœnius</i> 50</p> <p><i>Foannes Andreas à Cruce Venetus</i> 103</p>	<p><i>Foannes Nicolaus Justus laudatus</i> <i>elog.</i></p> <p><i>Fodocus Badius notatus</i> 6.60.</p> <p><i>Isaacus Casaubonus laudatus</i> 91</p> <p><i>Isidori opinio de fiducialis</i> 100</p> <p><i>Judicia debent esse libera</i> 23</p> <p><i>Julius Pollux</i> 22. 74</p> <p><i>Jureti opinio de equuleo</i> 192. & <i>seqq.</i></p> <p><i>Juris Casarei & Pontificii interpretes equuleum minimè novisse</i> 13. 14</p> <p><i>Juris Civilis loci de equuleo</i> 37. 38</p> <p style="text-align: center;">L.</p> <p>L <i>Ambinus</i> 58</p> <p><i>Lamina ardentes</i> 136. <i>ab equuleo differunt</i> 18. 72. <i>earum descriptio</i> 184. 185. <i>figura</i> 189</p> <p><i>Lampades ardentes</i> 136. <i>earum fabrica</i></p>
--	--

I N D E X.

- ca 188 figura 189 iis corpora reorum excarnificabantur 136
- Laxavit fidiculas quomodo intelligendum 149
- Lex Decuriones Cod. de quest. explicata 153
- Lignum quo verberabantur fontes, non fuisse equuleum 22
- Locus Epistole ad Hebraeos cap. XI. explicatus 88. 89
- Lucianus 77
- Lucretius 59
- M.
- M** Achinarum pænè omnium auctores Græci 29
- Machinula quadam erant equuleo affixa 143
- Magi, Malefici, arioli, aruspices equuleo dediti 70
- Magii patria Elog.
- Magius in ergastulo nocturnis horis quas dominus Turca quieti indulgebat, libellum de equuleo conscripsit Præf.
- Magius juvenis apud Florentinos legati munus sustinuit Elog.
- Magius muniendarum arcium, ac civitatum artem callebat. Elog.
- Turcis Cyprum invadentibus egregiam Reipub. Venetae operam navavit ibid.
- hostibus in Famagustana obsidione multa aetrimenta attulit. ibid. captus à Turcis contra fidem datam ibid. toleranda sortis sua conditioni Musas in subsidium vocat. ibid. duos libellos in captivitate composuit ibid.
- Magius Strangulari à Mahomete Bassa in carcere iussus elog. & pag. 51
- Magius notatus 76. laus-

I N D E X.

<i>laudatus</i> 79 <i>Magii de equuleo sententia</i> 31. 32 <i>Manutii additamentis & castigationibus</i> <i>Lexicon Calepini usctum</i> 18 <i>Martialis locus de fideculis</i> 101 <i>Martyres trochleis distendebantur</i> 165 <i>Martyr in equuleo expressus</i> 135 <i>Martyr pendens ab equuleo expressus</i> ib. <i>Martyres pendentes ab equuleo laminis candentibus, & funalium flammis combusti</i> 136. 137, 165 <i>Martyres suspensio gravibus appensorum pedibus additis ponderibus extendebantur</i> 165 <i>Martyres de equuleo depositi super testaceis fragmentis volubantur, aut viva calce perfundebantur</i> 190	<i>Mombritii loci de equuleo</i> 126. & seqq. <i>Morbi corporis tortores savissimi</i> 1. 2 <i>Mors omnium terribilium ultimum</i> 2. 54 <i>Mulierum crines equuleo alligabantur</i> 144 <i>Muretus notatus</i> 140. 141 N. Natura nil hominibus brevitate vita praestitit melius 54 <i>Naturam injuriè accusari quasi non solum homini brevem vitam dederit, sed & corpus morbis & cruciatibus obnoxium</i> 2 <i>Nobiliores equuleo non torti</i> 37 <i>Nonius Marcellus</i> 117 O. Oribasius 27. 29. 104 P. PAlcum 161 <i>Pamelii explicatio</i>

I N D E X.

<i>tio vocis Catastæ</i> 161 <i>Pappus</i> 29 <i>Pasicrates inventor</i> <i>scammi Hippocratici</i> 56 <i>Pectines ferrei quomo-</i> <i>do constructi</i> 180. <i>iis</i> <i>martyrum carnes di-</i> <i>scerpebantur</i> <i>ibid.</i> <i>Pauli locus ad He-</i> <i>braos in verbo ἰσχυ-</i> <i>ρατίσθισαυ explicatus</i> 24. 26. 89 <i>Paulus Aegineta</i> 28 <i>Philosophi Graci Sti-</i> <i>perem emendicare soliti</i> Præfat. <i>Dijnbanck.</i> 68 <i>Plinius</i> 3 <i>Plurimorum sententia</i> <i>de equuleo improbata</i> 7. 10. 13. 14. 16. 19 <i>Plutarchus</i> 86 <i>Pomponii loci de equu-</i> <i>leo</i> 117. 118. 158 <i>Priscianus laudatus</i> 56. 59. <i>emendatus</i> 57 <i>Prudentii loci de e-</i>	<i>quuleo</i> 33. 34. & <i>seqq.</i> 95. 108, 109, 116, 123. 156, 169 <i>Prudentius explica-</i> <i>tus</i> 172. 173 <i>Pulledri</i> 36 <i>Pulliedro Hispano-</i> <i>rum</i> 9. & 36 Q. Q <i>Uid sit reum in</i> <i>equuleo suspendi</i> 166 <i>Quintilianus explica-</i> <i>tus</i> 149, 150 <i>Quintiliani loci de</i> <i>equuleo</i> 18. 34, 126 R. <i>P. & S. in nonnullis</i> <i>M. SS. Gracis in fi-</i> <i>ne verborum prorsus</i> <i>eodem scribuntur mo-</i> <i>do</i> 61 <i>Rad. Fornerius lauda-</i> <i>tus</i> 57 <i>Ra-</i>

I N D E X.

Raphaël Volaterranus 10. 64. ejus sententia de equuleo ibid. Raphaël Du Fresne auctor operis de rebus Italicarum scriptoribus elog. Rechamus quid sit 143 Reorum corpora pluribus modis extensa 165 Rodulphus Gualtherus Pollucis interpretes notatus 22. 74. 75. defensus 77 Rupit verbera quomodo intelligendum 149	22 Sententia de equuleo diversa 130. 131 Segheti de equuleo sententia 43 Segheti equuleus gemina figura expressus 45. 46 Seneca loci de equuleo 11. 69, 99. 126 Sergius Grammaticus 59 Servilis pena equulei 37. 108 Sigonii sententia de equuleo 114. & seqq. Sigonius notatus 146. & sequent. 161 Sigonium confudisse equuleum cum Catasta, nec non cum genere illo compedum, quo rei in carcere positi injectis ad quartum vel quintum foramen

S.

S Camnum Hippocratis 5. & 36. ejus descriptio 37. figura 103

Scholiastes Aristophanis notatus 21.

I N D E X.

<i>ramen pedibus vin-</i>	24		
<i>cti detinebantur</i>	161	<i>Theophrastus</i>	54
Σκυτάλη	75	<i>Thomæ Aquinatis laus</i>	26.
<i>Solvit equuleum</i>		<i>unde Angelicus</i>	
<i>quomodo intelligen-</i>		<i>vocatus ibid. ejus-</i>	
<i>dum</i>	149	<i>dem explicatio verbi</i>	
<i>Soxomeni locus de e-</i>		<i>ἑτυμπαγίσθησαν ibid.</i>	
<i>quuleo</i>	115	<i>Thomæ Bosii sententiæ</i>	
<i>Soxomeni loci de equu-</i>		<i>de loco Pauli ad He-</i>	
<i>leo explicati</i>	171.	<i>braeos 131. eaque ap-</i>	
	172	<i>probata</i>	133
<i>Suetonii loci de equuleo</i>		<i>Thuanus notatus elog.</i>	
	35. 100	<i>laudatus</i>	50
<i>Suetonius explicatus</i>		<i>Tormenta varia ab ho-</i>	
	154	<i>minibus excogitata</i>	3
<i>Succulæ</i>	143	<i>Tormentum Neapoli-</i>	
<i>Surii loci de equuleo</i>		<i>tanum in arce</i>	36
	126. & seqq.	<i>Tratto de cuerda</i>	
<i>Suidas</i>	76. 84	<i>Hispanis quid sit</i>	68
<i>Sylburgius</i>	94	<i>Tratto di corda Ita-</i>	
T.		<i>lis quid</i>	ibid.
T <i>edis ardenti-</i>		<i>Trochleis extendeban-</i>	
<i>bus adureban-</i>		<i>tur rei</i>	165
<i>tur carnes reorum in</i>		<i>Turnebi sententiæ de</i>	
<i>equuleo 136. diffe-</i>		<i>equuleo</i>	55
<i>rentia earum à faci-</i>		<i>Τύμπαρον quid sit pro-</i>	
<i>bis</i>	187	<i>prie</i>	75
<i>Theodoretus</i>	93	<i>Τύμπαρον Græcorum es-</i>	
<i>Theophilacti explicatio</i>		<i>se equuleum Magius</i>	
<i>verbi ἑτυμπαγίσθησαν</i>		<i>putavit 21, 80. no-</i>	
		<i>tatus</i>	

I N D E X.

- tatus propter 79. & seqq.
- Τύμπανον quandoquidem pro machina qua distendebantur vel suspendebantur fontes 82
- Τυμπαρίζειν, Τυμπαρίζουσι 21, 27
- Tympanitis hydrops 28
- Τύπανον pro Τύμπανον 74
- Tympana quid 27. 28
- Tyranni savissimi apud Græcos rerum potiti 30
- V.
- V**alerii Maximi loci de equuleo 18. 38, 96, 126, 129
- Valerius Maximus explicatus 147. & seqq.
- Valla laudatus 7. in antiquitatum explanatione lapsus ibid. ejus censendi rigiditas ibid.
- Vallam fidiculas, ignorasse ibid. & 66
- Vallæ epitaphium 64
- Vincentius Pinellus laudatus 36
- Vitruvius 27. 29
- Ulpianus Scholiastes 84
- Ungulæ ferreae quibus cutis eorum qui in equuleo torquebantur, laniabatur. 38. earum fabrica 176. 177. figura 181
- Ungulæ cur fidiculæ dista 151
- Ungularum effodientium & laminarum candentium loci 122
- Unci quid 179. eorum fabrica ibid. figura eorum expressa 181 iis excarnificati rei 179
- Uncis pertrahabantur damnati ad Scalas Gemonias 180 ad Cloacas ibid. ad sentinas ad Tiberim ibid.
- Wolf

I N D E X.

W.

Z.

W Olfgangus Ze-
berus laudatus

75

Wolfius

84. 85

X.

Xlander laudatus
86. 87

Z Enobius. Accia-
jolus, ejusque
interpretatio verbi

ἱτυμπαρισθου 93

Zeno aurem Nearchi
tyranni morsu abscidit

121

F I N I S.

